

Національна академія наук України
Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

На правах рукопису

СЕРБІН Олег Олегович

УДК: 025.4(477) ["311"/"313"]

**ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНИХ КЛАСИФІКАЦІЙ В
УКРАЇНІ**

07.00.08 – “Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство”

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук

Науковий керівник:
Онищенко Олексій Семенович
академік НАН України,
доктор філософських наук, професор

Київ 2008

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
1. Історіографія та джерельна база дослідження	12
2. Історичні аспекти створення та розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій	33
2.1. Основні класифікаційні системи XIX - XX ст	33
2.1.1. “Класифікація наук Сен-Симона – Конта”	33
2.1.2. “Десяткова класифікація” М. Дьюї	36
2.1.3. “Розтяжна класифікація” Ч. Кеттера	40
2.1.4. “Класифікація Бібліотеки Конгресу США”	44
2.1.5 “Класифікація двокрапкою” Ш.Р.Ранганатана	47
2.2 Десяткові класифікації в Україні	50
2.2.1. Україномовний переклад “Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації”	50
2.2.2. Основні україномовні десяткові класифікації Радянського періоду	62
2.3. “Бібліотечно-бібліографічна класифікація”	84
2.4. Висновки до РОЗДІЛУ 2	97
3. Сучасний стан розвитку та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні	101
3.1 “Рубрикатор НБУВ”: започаткування та структурний аналіз	101
3.2. УДК українською мовою 2000 року: аспекти створення та аналітичний огляд структури	113
3.3. Висновки до РОЗДІЛУ 3	127
4. Перспективи та тенденції розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні	129

4.1 Конгломерат ІПМ, як консолідаційна модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації	129
4.2. Висновки до РОЗДІЛУ 4	152
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	153
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	157

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АП	алфавітний (абетковий) покажчик
АПП	алфавітно-предметний покажчик
ББК	Бібліотечно-бібліографічна класифікація
ДК	десяткова класифікація
ДКД	Десяткова класифікація Дьюї
ІПМ	інформаційно-пошукова мова
КІПМ	Конгломерат інформаційно-пошукових мов
МБІ	Міжнародний бібліографічний інститут
МДБК	Міжнародна децимальна бібліографічна класифікація
НБУВ	Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського
РРФСР	Російська радянська федеративна соціалістична республіка
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
УДК	Універсальна десяткова класифікація
УРСР	Українська Радянська Соціалістична Республіка

ВСТУП

Актуальність теми. Бібліотечно-бібліографічні класифікаційні системи відіграють важливу роль в організації інформаційного середовища як в межах однієї країни, так і у світовому масштабі. Вони є механізмом систематизації документів, організації систематичних каталогів і картотек, тематичного пошуку інформації в бібліографічних базах, електронних масивах, бібліотечних каталогах.

Бібліотечно-бібліографічні класифікаційні системи в усі часи були не тільки інструментом для систематизації, впорядкування та індексації інформації, але й інструментом організації знань, набутих людством.

Саме розуміння важливості значення класифікаційних систем у становленні бібліотекознавчих засад, інформаційної та технологічної організації здійснення каталогізаційної роботи бібліотек, формування систематизаційної та пошукової культури у споживачів інформації, визначає актуальність даного дисертаційного дослідження.

Збільшення інформаційного трафіку, розвиток інтернет-технологій та наявність збільшення кількості електронних документів щодня, змушує шукати нові й нові інструменти, засоби та способи систематизування усього інформаційного загалу, як традиційного, так і електронного (відносно матеріального виконання). З іншого ж боку, замислюючись про нові тенденції у організації систематизаційної і каталогізаційної роботи, потрібно досконально розглянути, вивчити, дослідити та проаналізувати історичні аспекти щодо започаткування, розвитку, використання та принципів побудови вже існуючих бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем, з одного боку, та самих класифікаційних принципів, з іншого. Це тим більше актуально з огляду на розуміння фундаментальності та особливості історичних аспектів адаптування, розвитку та використання класифікаційних систем в Україні, як своєрідної ланки в історії бібліотекознавчої науки нашої країни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в Інституті бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як складова комплексної наукової теми “Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки” (2005–2007 рр., номер державної реєстрації 0105U000488), у відповідності до розділу “Інформаційні технології формування ресурсів наукової бібліотеки”.

Хронологічні межі дослідження. Хронологічні межі дослідження у дисертаційній роботі визначаються принципом історизму. Початок хронологічного періоду означений першою половиною XIX ст. Це зумовлено станом класифікацій наук на той час та фактом виникнення ряду фундаментальних бібліотечно-бібліографічних систем. У відповідності до принципу історизму, прослідковано всю хронологію виникнення, розвитку та адаптації класифікаційних систем XX ст. в Україні. Враховуючи проблематику дисертаційного дослідження, кінцевими межами хронологічного періоду розгляду, вважається сьогодення з проєкцінуванням перспектив на майбутнє.

Стан вивчення проблеми. Аналіз фахових видань дає підстави говорити про певний доробок вітчизняних вчених у вивченні організаційних та загальнотеоретичних аспектів використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні. До даної проблематики зверталися М.І. Сенченко, С.Г. Кулешов, Н.М. Кушнарєнко, Г.М. Швецова-Водка, Т.І. Велігжаніна, А.Г. Бровкін, І.А. Зарічняк, Н.П. Петренко, І.П. Штефан та багато інших. Попри те, що певна кількість наукових публікацій, присвячено історичним та технологічним аспектам започаткування, розвитку та адаптації бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем в Україні, вони висвітлюють тільки питання щодо певних класифікаційних систем, систематизаційних принципів, а тому не розкривають усієї повноти питань та проблем відносно даної проблематики.

Також, враховуючи хронологічні межі дисертаційного дослідження, можна говорити про доробок російських вчених, що в свої працях висвітлюють

питання щодо бібліотечних класифікацій за часів СРСР. Серед них: Е.Р.Сукіасян, Є.І.Шамурін, Б.Ю.Ейдельман, Т.С.Голтвинська, Н.М.Голоднова.

Існуючі праці дуже важливі в контексті предмета даного дослідження. Проте, дане дослідження покликане цілісно розглянути питання щодо історії, сучасного стану та перспектив розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем в Україні. До того ж, існуючі праці недостатньо висвітлюють проблемні аспекти використання бібліотечних класифікацій саме на теренах України, можливості щодо їх адаптування, розвитку. Це ж стосується і питання щодо перспектив класифікаційних систем і значення різних інформаційно-пошукових мов (ІПМ).

Сучасний стан розробки теми зумовив визначення мети, об'єкта та предмета дослідження, завдання та змісту дисертаційної роботи.

Метою дослідження є розробка історії адаптування, розвитку та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні.

Для досягнення мети у роботі поставлені такі *основні завдання*:

- аналітичний огляд основних тенденцій у становленні та розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій за кордоном, враховуючи масштабність їх використання у світі;
- аналіз залучення до каталогізаційних та систематизаційних процесів в Україні, класифікаційних систем інших держав;
- аналіз стану адаптування та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні на сьогодні;
- визначення перспектив розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні.

Об'єктом дослідження є бібліотечно-бібліографічні класифікаційні системи, що використовуються в бібліотечно-інформаційній діяльності в Україні.

Предметом дослідження є дослідження історії, сучасного стану та перспектив розвитку бібліотечно-бібліографічних систем в Україні.

Методи дослідження. Щоб забезпечити відповідність щодо вірогідності основних положень дисертаційної роботи, було використано основні принципи історико-бібліотечнознавчого дослідження, шляхом поєднання загальнонаукових методів (узагальнення, аналіз і синтез) та спеціальних методів. Під час роботи було використано інформаційознавчі та архівознавчі методи дослідження.

Джерельна база дослідження. Враховуючи хронологічні межі даного дослідження, було використано диференційований підхід у пошуку джерел і формування джерельної бази. Специфічність джерельної бази даного дослідження полягає у використанні безпосередньо оригіналів матеріальних носіїв різних ІПМ: бібліотечно-бібліографічних класифікацій, рубрикаторів, тезаурусів і т. ін. Усі джерела, що використані у дослідженні, характеризуються актуальністю та змістовністю. Масштабність та глибина використання джерельної бази достатня за для об'єктивної оцінки питань даної проблематики, що розглядаються у дослідженні. Під час роботи над основним змістом дисертаційного дослідження опрацьовувалися монографії провідних фахівців, статті вітчизняних та зарубіжних спеціалістів, що були опубліковані у профільній періодиці, в традиційній та електронній формі, матеріали бібліотечнознавчих наукових конференцій. В ході роботи в цілому, та над останнім розділом, зокрема, було опрацьовано та детально проаналізовано матеріали, що розміщені на веб-сайтах бібліотек та інших організацій.

Наукова новизна роботи. В ході дисертаційної роботи було:

- проаналізовано історичні аспекти створення, запровадження та використання класифікаційних систем та подано нові історичні факти щодо даної проблеми на теренах України;
- визначено хронологію та історичну періодизацію видання й використання бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем українською мовою;
- проаналізовано фундаментальні та структурні характеристики класифікаційних систем, що використовувались і використовуються в інформаційному просторі України, з огляду на специфічність останнього;

- проведено аналітичне дослідження та висвітлено сучасний стан класифікаційних систем українською мовою, що використовуються в бібліотечно-інформаційних установах України;
- здійснено оцінку перспектив щодо впровадження онлайнових каталогізаційних та систематизаційних технологій в практику роботи бібліотечно-інформаційних установ України;
- розроблено та подано концептуальну модель Індексаційного конгломерату ІПМ, як інструментального механізму здійснення процесів каталогізації в бібліотечно-інформаційних установах України на сьогодні.

Теоретична значимість роботи полягає у розробці бібліотекознавчих засад нового виду систематизаційного сервісу, в основі якого лежить принцип конгломерації традиційних та новітніх індексаційних принципів. Подано термінологічні визначення новітніх індексаційних принципів та етимологічне обґрунтування даних визначень. Всі питання розглянуто з позицій історизму, враховуючи при цьому детальний аналітичний огляд сучасного стану та розвитку об'єкта даного дисертаційного дослідження. Таким чином, в роботі простежується певна динаміку щодо розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем в Україні, екстрапольовано фундаментальні традиції і основорядні принципи на площину майбутнього щодо перспектив.

Практичне значення роботи. Практична цінність дисертаційного дослідження полягає в тому, що її положення, висновки та рекомендації є теоретичною та методичною основою для подальшої планомірної роботи зі здійснення каталогізаційних та систематизаційних процесів в бібліотеці та формування Індексаційного конгломерату ІПМ, концептуальну модель якого розроблено та викладено в даній дисертаційній роботі.

Матеріали дослідження можуть використовуватись при читанні лекцій для студентів вищих навчальних закладів бібліотечно-інформаційного напрямку з курсів: *“Аналітико-синтетична обробка документів”*, *“Бібліотечні інформаційно-пошукові системи”*, *“Каталогізація рідкісних видань”*, *“Міжнародні документні класифікаційні системи”*, *“Історія бібліотечної*

справи України”, “Організація діяльності бібліотек”, “Електронні бібліотеки”, “Бібліотечно-інформаційний сервіс” тощо.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені у дисертації, отримані автором особисто. Вперше проаналізовано історичні аспекти впровадження та рівень використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій українською мовою в практику діяльності бібліотек України. Усі публікації автора одноосібні.

Публікації. Матеріали дослідження були опубліковані у шести одноосібних публікаціях автора у фахових виданнях, загальний обсяг публікацій складає 3,4 друкованих аркушів.

РОЗДІЛ 1

Історіографія та джерельна база дослідження

Питання щодо історичних аспектів адаптації, створення та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в усі часи були актуальними та цікавими з огляду на значимість та роль самих класифікацій в історії бібліотеко- та бібліографознавства. До даної проблематики зверталися такі видатні науковці як М.І.Сенченко, С.Г.Кулешов, Г.М.Швецова-Водка та багато інших. Серед існуючих праць є монографії, статті у фахових виданнях, доповіді на наукових конференціях тощо.

Так, у дисертації на здобуття ступеня доктора історичних наук С.Г.Кулешова “Типологія наукових документів: історія та сучасний стан” автор торкається питань щодо класифікаційних схем документів, в цілому та бібліотечно-бібліографічних класифікацій, зокрема [97, С. 108-112]. Цікавим та корисним, з огляду на базисність принципів аспектів системоформування класифікацій, є висновок автора про “матеріальні” та “ідеальні” ознаки поділу документів у схемах [97, С. 122]. В рамках розгляду понятійного апарату типології документа висвітлюються співвідношення понять:

- “систематизація”, “класифікація”, “типологізація” документів;
- “класифікаційна ознака”, “типологічний критерій” поділу документів;
- “тип”, “рід”, “клас”, “вид”, “група” документів;
- “типологічний (класифікаційний ряд)”, “типологічна (класифікаційна)

схема”. Також подається визначення цих понять та їх характеристика [97, С. 64], що актуально в рамках дисертаційного дослідження.

В своїй монографії “Книжкова палата України. Історія і сьогодення” М.І. Сенченко, розглядає питання використання Універсальної десятикової класифікації [135, С.87-88], крізь призму сьогодення.

До питань класифікації і систематизації в своїх роботах “Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика” та “Документ і книга в системі соціальних комунікацій”[183 С.219-220] звертається Г.М. Швецова-Водка.

Окремої уваги заслуговують фундаментальні праці радянських вчених Є.І. Шамуріна та Б.Ю. Ейдельмана. Так в своїй ґрунтовній праці “Очерки истории библиотечно-библиографической классификации” Є.І. Шамурін подає інформацію щодо історії класифікаційних систем, які використовувались на теренах різних держав, в тому числі в Російській Імперії та СРСР. Корисними та цікавими є дані наведені автором щодо розробки радянської бібліотечно-бібліографічної класифікації. Зокрема він говорить про роботу над бібліотечно-бібліографічною класифікацією в Україні в 30-х роках в Державній науковій бібліотеці ім. В.Г.Короленко, що в Харкові. Характерним є те що ці дані автор жодним чином не підтверджує, що, на нашу думку свідчить про фактичність прийняття спеціалістами участі в розробці майбутньої ББК, але де-юре Є.І.Шамурін про це не свідчить. Справедливим і реалістичним є висновок автора відносно перспектив тоді нової радянської бібліотечно-бібліографічної класифікації щодо використання її як єдиної класифікаційної системи в бібліотеках країни. Так він зазначає: “Завершення робіт зі складання нової класифікації і, головне, перевірка її на практиці потребує ще не мало часу...навіть при наявності нової класифікації, десяткова класифікація в продовж довгого періоду буде існувати цілком або частково в каталогах, що відображають старі фонди. Бібліотеки не зможуть провести матеріально затратні та трудомісткі роботи з відкорінної рекласифікації каталогів, що містять сотні тисяч та мільйони описів”[180, С. 431]. Отже, як видно, автор вказує на велику проблемність відносно радикального переходу на одну з класифікаційних систем. Тут прослідковується суто технічна перепона та розуміння того, що частина каталогів всеодно залишиться в “юрисдикції” децимальної класифікації, з огляду на специфічність фондів бібліотек. Що ж до історії створення ББК, то тут варто наголосити про представлення Є.І.Шамуріном класифікації для системного каталогу Державної бібліотеки

СРСР ім. В.І.Леніна, як фундаментальної щодо ББК. З огляду на нагальність питання щодо принципу формування ББК, варто зазначити про важливість твердження автора про розуміння “форми руху матерії”, де він вказує на невідповідність понять “предмет” та “форми руху матерії”, вказуючи на неоднозначність розуміння другого терміну щодо широти представлення змісту. На нашу думку, це напряду вказує на типологічну приналежність ББК, як класифікаційної системи, що збудована у відповідності до класифікації наук.

В монографії “Библиотечная классификация и систематический каталог” Б.Ю.Ейдельман, торкається питань предметного характеру, таких як організація систематичного каталогу, в цілому, та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій, зокрема. Так, Борисом Юрійовичем подається детальний порівняльний аналіз систематичного каталогу з: алфавітним каталогом, предметним каталогом, словарним каталогом, бібліографічним апаратом. Не можна не погодитись з твердженням автора, що систематичний каталог це “нервовий центр” в інформаційно-бібліографічній роботі. Дійсно, враховуючи фундаментальність та пряму адекватність систематичного каталогу до загального потоку надходжень, можна говорити і про інші форми впорядкування та представлення інформації до користувача [185, С. 251-260].

Використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій подано крізь призму історичних аспектів започаткування та розвитку даних класифікацій. Корисними в рамках даного дисертаційного дослідження є історичні дані та концептуальні засади формування бібліотечно-бібліографічних систем. Саме подання інформації про структурні основи та механізми побудови зв'язків, нами розуміються, як характерні риси представлення класифікацій як систем. Автор, також зазначає і про багатоаспектність деяких класифікацій. Що ж до цього питання, то на нашу думку, при розгляді характерних даних щодо багатоаспектності слід враховувати, і координацію розгляду питань та відповідних індексних виражень, і можливість представлення даної особливості. Вже з цієї позиції можна погодитись з багатоаспектністю: а) фасетної структури “Класифікації двокрапкою” Ш.Р.Ранганатана та б)

“Бібліографічний класифікації Бліса” (як продовженні Кеттеровських ідей в галузі систематизації), про що йдеться у означеній монографії Б.Ю.Ейдельмана. В ході дисертаційного дослідження використовувались дані з обох цих джерел, шляхом концептуального відбору та аналізу інформації.

Що ж до інших закордонних авторів-науковців, то тут варто наголосити на використанні в ході дисертаційного дослідження, наукових праць Е.Р.Сукіасяна – відомого російського вченого, головного редактора “Бібліотечно-бібліографічної класифікації”. Серед інших, можна виділити: “Библиотечные каталоги: Методические материалы” [154], “Школа индексирования: практическое пособие” [159], “Систематический каталог: практическое пособие” [142].

Зокрема, в праці “Библиотечные каталоги: Методические материалы”, цікавим є наведення признаков відмінностей між класифікацією наук та бібліотечно-бібліографічною класифікацією. Ці принципи автор наводить у відповідності до структури, складу та форми зв’язків класифікацій. Так, за Сукіасяном, “класифікація наук за структурою багатомірна, а бібліотечно-бібліографічна – лінійна; за складом, класифікація наук сформована тільки з наук, тоді як для складу бібліотечно-бібліографічної класифікації притаманно наявність, як наук, так і формальних класів; за формою зв’язків класифікація наук – безпорядкова, а бібліотечно-бібліографічна жорстко впорядкована індексами” [154., С.55-56]. Що до останньої характеристики класифікації наук та бібліотечно-бібліографічної класифікації, то тут, на нашу думку, слід зауважити і про формування класифікації наук, засобами зв’язків, що є відповідними до загальної концепції системи знань. А цей факт, в свою чергу, свідчить про системність класифікації, про певну впорядкованість її структури. Звісно це не формалізовано такою мірою як в бібліотечно-бібліографічній класифікації (згадаємо хоча б принцип десятковості), але й аж ніяк не характеризує зв’язки в класифікації наук як безпорядкові. З іншого ж боку, також однозначно, на нашу думку, не варто говорити і про жорсткість впорядкованості зв’язків в бібліотечно-бібліографічній класифікації. Це

зумовлено, передусім, наявністю в багатьох бібліотечно-бібліографічних класифікаціях допоміжних визначників або ж детермінант. І хоча, в переважній більшості дані визначники мають цифрову нотацію, однак це не заперечує їх роль у формуванні релевантності видачі, а навпаки вказує на можливість багатоаспектності, щодо індексного виконання того чи іншого поняття.

Важливою та значущою, в рамках дисертаційного дослідження, є також і наведена Е.Р.Сукісяном періодизація щодо історії розробки ББК. Нами було детально проаналізовано всі п'ять запропонованих автором етапів. З огляду на змістовність та деталізацію кроків в загальному процесі розробки та видання ББК ці п'ять етапів детально розкривають історію створення даної класифікації. З іншого ж боку, ця періодизація є тільки основою в плані розгляду історичних аспектів використання ББК в бібліотечній практиці України. В результаті концептуального аналізу, враховуючи історичні данні щодо впровадження та використання ББК в УРСР, нами було виокремлено чотири загальні періоди розвитку ББК, як ідеї та системи. Також, слід зауважити про представлення нами всього процесу розробки ББК, як єдиного ланцюга, без певних перерв та зупинок. Це зумовлено, перш за все, історичною відповідністю щодо паралельності процесів розробки та видання класифікації з десятковим принципом побудови та ББК. Тут можна говорити про певне падіння темпу безпосередньої прикладної роботи відносно розробки ББК, але, враховуючи історію та змістовну структуру видань варіантів ДК, стає очевидно зрозумілим те, що класифікаційна система, розробка якої була розпочата, потім буцім-то призупинена, а через деякий час поновлена, не має в історії свого існування періоду "призупинення", з огляду на те, що сама класифікаційна система, і тим більше така як ББК (основана на класифікації наук), динамічна і об'єктивна щодо розвитку науки і техніки. Тому, навіть якщо на якомусь етапі свого існування, класифікація не мала планомірного вираження, засобами матеріальних форм, можна з впевненістю говорити про її розвиток, у відповідності до розвитку знань.

В іншій своїй роботі “Школа индексирования: практическое пособие” [159, С. 88-103], Едуард Рубенович Сукіасян, подає порівняльний аналіз ІПМ на моделях. Під час здійснення експерименту проводилося порівняння різних ІПМ, таких як ІПМ ключових слів, предметизаційна ІПМ, класифікаційна ІПМ та ІПМ дескрипторна. Цікавим і важливим є результативний висновок відносно аспектів проведення даного експерименту. Основна його сентенція в тому, що прослідковується збільшення кількості часу від першого етапу до четвертого. З цього випливає свідчення про складність, але, як на нашу думку, ефективність щодо пошуку, формування кожної з моделей використання всіх вищезазначених ІПМ.

В своїй роботі “Систематический каталог: практическое пособие”, Едуард Рубенович торкається дуже важливої теми – особливостей типологізації таблиць класифікації. Зокрема він говорить про різність класифікацій, в залежності від типу бібліотеки (“...для наукових бібліотек”, “...для обласних бібліотек”, “...для масових бібліотек”, “для дитячих та шкільних бібліотек”). Вірним, на нашу думку, також є твердження автора про неможливість типологічної характеристики у відповідності до об’єму фонду бібліотеки. Тут слід говорити в першу чергу, про кількість назв, що містяться в тому чи іншому фонді, а також про врахування дублетності назв, в силу різності каналів надходження. Цікавим, в рамках даного дисертаційного дослідження, є аналітично-порівняльний огляд (викладений в вищезазначеній роботі Е.Р.Сукіасяна) класифікаційних систем, що застосовувались в СРСР. В переліку основних, автор подає наступні класифікаційні системи:

- Рубрикатор Державної автоматизованої системи науково-технічної інформації;
- Універсальна десяткова класифікація;
- Бібліотечно-бібліографічна класифікація;
- Єдина класифікація літератури для книговидавання в СРСР;
- Міжнародна класифікація винаходів;
- Загально радянський класифікатор “Стандарти та технічні умови”.

Всі ці класифікаційні системи автор подає в розрізі актуальної вже тоді проблематики щодо створення єдиної класифікаційної системи СРСР. Важливим є представлення основних характеристик кожної з класифікаційних систем та подання областей їх використання. Єдине в чому ми не можемо погодитись з автором – в його визначені УДК, де він називає УДК “єдиною класифікаційною інформаційно-пошуковою мовою Державної автоматизованої системи науково-технічної інформації” [142, С. 58.] Говорячи про таблиці УДК, варто зазначити, що вони є не чим іншим, ніж матеріальне представлення самої класифікаційної системи, а вже сама система, зі своїм структурно-змістовим наповненням, є механізмом для відтворення процесів індексації, засобами класифікаційної ІПМ.

Актуальною і до сьогодні, з огляду на проблематику розгляду, є публікація Е.Р.Сукіасяна “Классификационная практика в СРСР на современном этапе. Состояние и тенденции развития” [140, С. 7-24]. В публікації представлено досвід намагання створення “Єдиної системи класифікації творів друку та документальних матеріалів” на теренах СРСР 60-ті роки. Також описано хід подій щодо продовження цієї роботи в 70-х рр. Зокрема, цікавим є факт проведення загально радянської конференції “Єдина система інформаційно-пошукових мов” (м. Юрмала, вересень 1977 р.), на якій висловлювались думки щодо єдиної ІПМ для усього інформаційного загалу на теренах СРСР [140, С. 23]. Можна погодитись з думкою автора про можливість створення єдиної класифікаційної системи, але через багато років з обов’язковим урахуванням проведення глибокої теоретичної роботи. Що-правда слід зауважити про бачення цієї ситуації, вже очима сучасного спеціаліста бібліотечної галузі. А з цього випливає і не заперечення можливості щодо трактування самого терміну “класифікаційна система” крізь призму сьогочасних термінологічних та технологічних реалій, і розуміння змістовного наповнення будь-якої консолідуючої системи.

В продовження тематики вище згаданої публікації слід сказати про інформативність ще однієї публікації Е.Р.Сукіасяна – “Систематизация и

систематический каталог. Итоги 11-й пятилетки” [138, С. 32-34] і додатки, що в ній. Саме в додатках, представлених автором, міститься інформація про рекомендації загально-радянської наради з питань систематизації та систематичних каталогів, що проходила з 19 по 21 вересня 1984 року у Москві. Зокрема, щодо рекомендацій, слід сказати про одну з основних, в якій йшлося про координацію та кооперацію науково-дослідної та науково-методичної роботи в галузі систематизації і систематичних каталогів. Було запропоновано координаційні функції з цих питань надати Комісії з проблематики “Систематизація та систематичний каталог”. Було також розглянуто та погоджено проект Комісії та пропозиції щодо її персонального складу, підготовлено звернення до дирекції Державної бібліотеки СРСР ім.. В.І.Леніна, з проханням винести на розгляд Управління зі справ бібліотек Міністерства культури СРСР питання щодо створення такої Комісії. Важливим і характерним, на нашу думку, є факт запропонування осередкування як робочого органу даної Комісії, відділу систематичних та предметних каталогів тодішньої Державної бібліотеки СРСР ім.. В.І. Леніна – Російська державна бібліотека, сьогодні, з Науково-дослідним центром бібліотечно-бібліографічної класифікації.

Виходячи з об’єкту даного дисертаційного дослідження закономірно, що в ході роботи, як джерела інформації, використовувались безпосередньо варіанти видань бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем, таких як: “Dewey Decimal Classification” [55], “Library of Congress Classification” [205], “Colon classification” of S.R. Ranganatan [210], “Міжнародна децимальна бібліографічна класифікація” [77], “Библиотечно-библиографическая классификация” [20], “Універсальна десяткова класифікація” [174], та окремі розділи з серії “Рубрикатор НБУВ” [79, 100, 166].

Що до джерельної бази, то тут детальніше, на нашу думку, потрібно зупинитись в аспекті роботи з джерелами – десятковими класифікаціями, що були видані українською мовою на теренах СРСР. Особливість дослідження цієї джерельної бази полягає у її нерозкритості для наукового аналізу. Під час

проведення даного дисертаційного дослідження було зібрано матеріали та проаналізовано самі видання десяткових класифікаційних систем. Було зроблено детальний аналіз кожного з видань і щодо структури, і щодо змістовного наповнення. Аналіз десяткових класифікацій, що були видані українською мовою, дозволив компетентно змалювати картину видання та градаційних змін відносно даних класифікацій. Було визначено, таким чином, основні видання десяткової класифікації українською мовою:

- “Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації” – 1919 р.;
- “Десяткова класифікація: Для масових б-к” – 1938 р.;
- “Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек” – 1961 р.;
- “Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек” – 1971 р.;
- “Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек” – 1975 р.

Вище перелічені видання класифікації і склали ту частину джерельної бази, аналіз якої дозволив визначити періодизацію в історії децимальної класифікаційної системи українською мовою. Можна зазначити, що огляд структури основного ряду в кожному з видань, дозволив зробити висновки щодо суттєвої зміни, як наповнення розділів, так і їх розміщення стосовно порядковості відділів в еталонному виданні.

В такому ж форматі розгляду можна дивитись і на “Універсальну десяткову класифікацію” українською мовою двохтисячного року видання. Дане видання – це зібрання унікальних за змістом і суттю даних, з огляду на проведення аналітично-порівняльної роботи. Нами було детально проаналізовано наповнення виділів та рубрик, системи умовних позначень та типових поділів, архітектуру індексної бази даної класифікаційної системи. УДК 2000-го року цікава тим, що є, по суті, сьогочасним відображення класифікаційної думки, в аспекті десятковості щодо основного принципу побудови, що дуже важливо, в рамках даного дисертаційного дослідження.

Говорячи ж про вивчення, аналіз та розкриття сучасного стану речей щодо тематики даного дисертаційного дослідження, варто наголосити про

використання як джерельної бази окремих видань з серії “Рубрикатор НБУВ”.

Нами було розглянуто та проаналізовано наступні видання:

- “К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування”;
- “М1 Технологія деревини”;
- “Таблиці територіальних типових поділів”;

Данні видання і, взагалі, проект даної серії, цікаві своєю новизною представлення класифікаційної ІПМ. В даному випадку класифікаційна ІПМ, представлена засобами рубрикатора, як матеріального відображення суті та змісту генерального каталогу НБУВ. Тут, на нашу думку, варто говорити не тільки про новоформу робочих таблиць НБУВ, але й про новий підхід щодо представлення пошукових механізмів щодо змісту даного видання. Тут можна сказати і про детальний довідковий апарат, і про глибинне представлення змісту детальною термінологічною базою, і про приведення ряду індексів-відповідників (щодо нотаційних виражень змісту рубрик в Рубрикаторі НБУВ) інших класифікаційних систем за для забезпечення інтероперабельності. Взагалі, дані видання свідчать про перехідний період – від традиційного до електронного – щодо розвитку каталогізаційних та систематизаційних форм впорядкування інформаційних масивів.

В аспекті порівняння структурних характеристик класифікаційних систем нами розглядалась і “Класифікація двокрапкою” Ш.Р. Ранганатана [123]. В своїй класифікації автор викладає інформацію таким чином, що структурно про “Класифікацію двокрапкою” можна говорити як про нелінійну класифікацію, що сам автор справедливо і зазначає, порівнюючи дану класифікацію з ДКД та “Класифікацією Бібліотеки Конгресу США” [123, С. 17]. Варто зазначити, що аналітичний огляд “Класифікації двокрапкою”, дозволив порівняти способи використання десяткових дробів (і взагалі застосування децимального принципу), в різних структурних організаціях.

Велике значення для даного дослідження мають статті у фахових наукових виданнях. Роботи, опубліковані у виданнях “Бібліотечний вісник”, “Вісник Книжкової палати України”, “Бібліотечна планета”, “Бібліотечний

форум України” та “Вісник Харківської державної академії культури” дають змогу оцінити еволюцію поглядів на змістовні та структурні зміни бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем в Україні, можливість простежити основні тенденції розвитку та адаптації бібліотечно-бібліографічних класифікацій в інформаційному просторі нашої країни. Серед авторів публікацій у фахових виданнях варто назвати Ю.О. Меженка, Н.М.Голоднову, М.І.Сенченка, Н.М.Кушнарєнко, Г.М.Швецову-Водку, І.А.Зарічняк, І.І.Багрій, Н.А.Петренко, І.П.Штефана та інших.

Так, у статті “Актуальні питання Української бібліографії”, Юр Меженко, в аспекті розгляду стану української бібліографії до та в часи військового комунізму, зазначає про такий стан речей, що: “....не варто було складати тематичні бібліографії, тому-то питання систематизації у нас аж до 1918-го року не ставилося і нікого не цікавило. Бо чи варто було систематизувати друки, що за ціле XIX століття досягли 1000 окремих книжок?”[102, 284]. Ці слова, на нашу думку, свідчать про, таким чином, наведення Юр Меженком, початкової точки відліку української широкоформатної систематизаційної думки. Нагадаємо, що ці слова автор написав у 1927 році, майже після десятиліття від виходу МДБК та переформатизації української книги, щодо тематики її цільового призначення. Таким чином, він вже бачив ту картину, що вимальовувалась за цей короткий період – ситуацію щодо питань систематизації та впорядкування книжкових масивів засобами класифікації в тому числі. Ця інформація дуже актуальна в аспекті розгляду та висвітлення історії бібліотечних класифікацій українською мовою, адже свідчить про певні риси етапізації розвитку систематизаційної думки, загалом та бібліотечних класифікацій, зокрема.

В іншій своїй публікації “Українська книжка часу Великої революції” [103], Юр Меженко вже прямо говорить про ідеї децималізму, які тодішня Головна Книжкова Палата, перша поставила в Україні, як питання державного значення. Нагадаємо, що першим директором Головної Книжкової Палати, був саме Ю.О.Меженко, який і став основоположником розвитку децимального

принципу впорядкування фондів в Україні. На нашу думку, є дивним, те що автор називає просто “книжечкою”[103, 121], таке фундаментальне, відносно періодизації історії перекладу та розвитку децимальної класифікації в Україні, видання, як МДБК – першу десяткову класифікацію перекладену українською мовою. Це свідчить про те, що автор вже і тоді передбачав перспективу розвитку та поширення використання десяткової класифікації в Україні, вже тоді він бачив певну недолугість змісту МДБК в порівнянні з майбутніми виданнями цієї класифікаційної системи, вже тоді він з властивою скромністю, розумів значення цієї “книжечки” в майбутньому.

В статті “На черзі кооперативна каталогізація”[134, С.3-4.], Микола Іванович Сенченко, говорить про і розкриває суть роботи щодо створення зведеного каталогу бібліотек України, у відповідності з існуючими принципами кооперативної каталогізації. Актуальною також відносно проблематики даного дисертаційного дослідження, є інформація про проект “Класифікаційні системи України”, в рамках якого і здійснювалась робота з підготовки та видання УДК українською мовою, що побачила світ 2000-го року. Цікавим також, на нашу думку, є переговорний досвід щодо обговорення питань створення зведеного каталогу українських бібліотек, між Книжковою палатою України та Національною парламентською бібліотекою України.

В цілому ряді публікацій, а саме: “Еталон УДК в Україні: останній етап перед випуском в світ” [116], “Робота над Універсальною десятковою класифікацією – продовжується (АПП)” [117], “УДК. Зміни і доповнення...” [115], “Вивчаємо україномовні таблиці УДК” [114], Наталя Опанасівна Петренко, розповідає про головні аспекти та проблемні питання щодо створення УДК українською мовою. Так, доцільною є інформація відносно безпосереднього перекладу вузькоспеціалізованих термінів та проблеми щодо бачення цих перекладів спеціалістами галузей про які йдеться. Опис роботи над створенням АПП, дає можливість, певною мірою відтворити певні аспекти, характерні для даного процесу в цілому, та щодо УДК українською мовою, зокрема. Цікавими та важливими є данні про роботу над Доповненнями до

УДК, що почали виходити після видання самих таблиць та методичні рекомендації відносно використання таблиць УДК, які наведено безпосередньо в публікаціях. Розуміючи всю цінність та значимість змісту даних публікацій, ми все ж не можемо повною мірою погодитись з Н.О.Петренко у її твердженні про те що УДК 2000-го року видання – не просто україномовна, але й українська система. З огляду на проведену роботу автора в усьому циклі заходів щодо видання УДК, можна зрозуміти таку позицію Н.О.Петренко. Але по суті, говорячи фактами, на нашу думку, про УДК 2000-го року видання слід говорити як про класифікаційну систему, що була перекладена українською мовою, в процесі адаптування до сьогочасних українських реалій. На нашу думку, про україномовну систему, потрібно говорити тоді, коли система створена у відповідності до української мови, коли основними лінгвістичними одиницями її змістовного та суттєвого наповнення відносно фундаментальності побудови є літери українського алфавіту. А українська класифікаційна система – це, взагалі, на нашу думку, система, що створена від початку в Україні і орієнтована в першу чергу на стан науки, культури, техніки та інших галузей життєтворення, в Україні.

В публікації “Аналіз семантичної сили УДК, як критерій ефективності інформаційно-пошукової мови”, В.Полонська, розглядає структуру семантичної сили УДК, і закономірно наводить такі складові, як :

- словниковий склад (лексика);
- правила побудови (граматика);
- правила інтерпретації.

Також, автор наводить інформацію про апарат синтагматики УДК, що дуже актуально для даного дисертаційного дослідження, з огляду на глибинність представлення змістовної характеристики даного апарату. Але, на нашу думку, не зрозумілим є твердження В.Полонської, відносно розгляду і визначення УДК, як ІПМ, пояснюючи це наближенням даної, як за її словами, ІПМ до природної мови (!?). Адже, на наше глибоке переконання, сама

класифікація не може бути ІПМ, бо є структурним резервуаром для ІПМ, яка, в свою чергу, є формалізованою штучною мовою.

У публікації “Динаміка розвитку знання і межі змінюваності універсальних бібліотечних класифікацій” [43], Н.М.Голоднова подає перелік класифікаційних принципів, що закладені в основу ББК. Серед них: універсальність, науковість, логічність, стабільність, гостинність, гнучкість, динамічність. Нами було проаналізовано, запропонований Ніною Миколаївною Голодновою, вище зазначені принципи і подано визначальну характеристику кожного з цих принципів в аспекті порівняння даної класифікації з іншими класифікаціями і притаманними їм класифікаційними принципами. Слід зауважити, що принцип динамічності, на нашу думку, принцип, що відповідно-закономірний до наявності такого принципу як науковість класифікації. Іншими словами, динамічність – це адекватний процес, в умовах існування ББК, як класифікації побудованої у відповідності до класифікації наук, і наголошувати на очевидному, виділяючи цю властивість як окремий принцип, на нашу думку, є зайвим.

Дуже цінними є висловлювання Н.М.Голоднової в публікації “Библиотечно-библиографическая классификация: модернизация и перспективы развития”, відносно змісту та суті модернізації класифікаційних систем в цілому, та ББК зокрема. Так, автор називає передумови та першопричини модернізації класифікації, проводячи певну послідовну періодизацію всього періоду існування класифікаційної системи. Голоднова говорить про якісне оновлення змісту таблиць та вдосконалення методів та прийомів класифікації, з врахуванням досвіду щодо використання, як в традиційній, так і в електронній формі. На нашу думку, під даним кутом розгляду проблематики, варто також говорити і про механізми здійснення процесів модернізації, в залежності від фундаментальної структурної основи конкретної класифікаційної системи.

Публікація “Класифікаційні системи України: коротка історія (1917-1996pp.)” [107.] Л.Мухітдінової, розглядається нами як концептуальна спроба

хронологічно та тезисно висвітити певні моменти з історії використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій на теренах України. Дана публікація корисна в рамках даного дисертаційного дослідження, з огляду на представлені данні, що у ній. Так, досить таки детально представлено інформацію щодо хронології видання УДК в УРСР та подано характеристику ББК. З іншого ж боку, на нашу думку, є не точними дані щодо оригіналу для перекладу українською мовою “Таблиц библиотечной классификации для массовых библиотек”. Справа в тім, що в 1961 році друком вийшов переклад українською, саме другого видання “Таблиц библиотечной классификации для массовых библиотек”, що був виданий теж в 1961 році, але звичайно раніше. До цього видання було ще одне 1959 року, але, як відомо, не воно було базою для перекладу українською мовою.

Також, вході даного дисертаційного дослідження, були використанні статті І.А.Зарічняк та І.І.Багрій : “Рубрикатор НБУВ” як пошукова мова АБІС НБУВ” та “Систематичний каталог у системі інформаційних ресурсів наукової бібліотеки”. Що до першої публікації [65], то тут важливим є визначення Рубрикатора НБУВ, як робочі таблиці бібліотечної класифікації, які відображають особливості структури та ступінь деталізації електронної версії систематичного каталогу НБУВ. Цінними також є дані про властивості Рубрикатора, серед яких є можливість використання його окремих підмножників для різноманітних стратегічних та повсякденних потреб бібліотечної практики:

- організації і ведення систематичного каталогу;
- систематизації документів;
- читацького та службового каталожного пошуку;
- створення різних добірок.

Це дає можливість констатувати мобільність та універсальність змісту Рубрикатора, що на нашу думку є однією з головних ознак еталонного класифікаційного принципу. Слушним, також, на нашу думку, є зауваження

авторів, про фундаментальність Рубрикатора НБУВ щодо подальшої роботи над створенням “Національного рубрикатора України”.

В другій, аналізованій нами, публікації І.А.Зарічняк та І.І.Багрій “Систематичний каталог у системі інформаційних ресурсів наукової бібліотеки” [67], автори подають інформацію про електронний каталог НБУВ, пошуковою мовою в якому, називають електронну версію робочих таблиць класифікації НБУВ – Рубрикатор НБУВ. Важливою є інформація відносно складу електронного систематичного каталогу, що подається авторами наступним чином:

- головний тематичний пошуковий масив;
- підкаталоги тематичного пошукового масиву;
- службові картотеки;
- абеткові покажчики;
- масив окремих слів з тематичних рубрик, що використовуються як самостійні пошукові одиниці.

Це дає можливість провести певну паралель між електронним та традиційним каталогом, співставивши ці складові, проаналізувавши їх відповідність. Та головне це те, що таким чином, Рубрикатор НБУВ розкривається з боку прогресивності змісту та форм використання, що в свою чергу дозволяє проєкціонувати його можливості на майбутнє, враховуючи мету даного дисертаційного дослідження.

Не тільки важливістю, але й широтою представлення, щодо тематики даного дисертаційного дослідження, характеризується нами публікація І.П.Штефана “Універсальна десяткова класифікація (УДК) в культурно-історичному контексті України” [184]. В цій публікації дуже цінні історичні знахідки автора відносно аспектів перекладу, адаптації та розвитку десяткової класифікації в Україні. Варто однак зазначити, що в контексті своєї публікації, І.П.Штефан, говорить про російськомовні видання УДК нарівні з українськими перекладами тих же таблиць класифікації, або й взагалі, не завжди згадуючи останні. На нашу думку, говорячи про контекст щодо України, потрібно

обов'язково говорити в першу чергу, саме про УДК в українському перекладі, що і було зроблено в рамках даного дисертаційного дослідження. З іншого боку, викладений Іваном Петровичем матеріал, має велике значення, щодо процесу здійснення даного дисертаційного дослідження, зокрема другого розділу. З огляду на все вищесказане, однак не можна повною мірою погодитись з автором в його твердженні щодо причин введення у бібліотечну роботу класифікації з десятковим принципом відносно організації її структури. Не заперечуючи тих причин, що наводить І.П.Штефан (а саме, чисто технологічна необхідність та просто відсутність власної класифікаційної системи), на нашу думку, слід в першу чергу наголосити на причині, що заключалась в потребі систематизувати ті книжкові масиви, які були закумульовані з видань часів Жовтневої Революції. Більше того, на нашу думку, бібліотечна класифікація, вже в ті часи розглядалась комуністичною владою, як механізм ідеологічного виховання населення, адже наявність “власної” заідеологізованої класифікаційної системи, забезпечило б впорядковування інформації у відповідності і за потребами тодішніх реалій життя, що було власне і досягнуто, після видання “Бібліотечно-бібліографічної класифікації”.

В ході дисертаційного дослідження, нами проводився моніторинг матеріалів публікацій щорічних міжнародних конференцій IFLA:

“Libraries for Social Development” – 60th IFLA General Conference (Havana, Cuba, 21-27 August 1994); “Libraries of the Future” – 61st IFLA General Conference and Council (Istanbul, Turkey, 20-25 August 1995); “The Challenge of Change: Libraries and Economic Development” – 62rd IFLA General Conference and Council (Beijing, China, 25-31 August 1996); “Libraries and Information for Human Development” – 63rd IFLA General Conference and Council (Copenhagen, Denmark, 31 August - 5 September 1997); “On Crossroads of Information and Culture” – 64th IFLA General Conference (Amsterdam, Netherlands, 16-21 August 1998); “On the Threshold of the 21st Century: Libraries as Gateways to an Enlightened World.” – 65th IFLA General Conference and Council (Bangkok, Thailand, 20-28 August 1999); “Information for

Co-operation: Creating the Global Library of the Future” – 66th IFLA General Conference and Council (Jerusalem, Israel, 13-18 August 2000); “Libraries and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age” – 67th IFLA General Conference and Council (Boston, USA, 16-25 August 2001); “Libraries for Life: Democracy, Diversity, Delivery” – 68th IFLA General Conference and Council (Glasgow, Scotland, 18-24 August 2002); “Access Point Library: Media - Information – Culture” – World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council (Berlin, Germany, 1-9 August 2003); “Libraries: Tools for Education and Development” – World Library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council (Buenos Aires, Argentina, 22-27 August 2004); “Libraries - A voyage of discovery” – World Library and Information Congress: 71st IFLA General Conference and Council (Oslo, Norway, 14-18 August 2005); “Libraries: Dynamic Engines for the Knowledge and Information Society” – World Library and Information Congress: 72nd IFLA General Conference and Council (Seoul, Republic of Korea, 20-24 August 2006); “Libraries for the future: Progress, Development and Partnerships” – World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council (Durban, South Africa, 19-23 August 2007).

Також, в даному дисертаційному дослідженні були використанні матеріали інших міжнародних конференцій:

“Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-наукові системи” (Київ, НБУВ, 10-13 жовтня 1995 р.), “Бібліотеки — центри науково-інформаційних ресурсів XXI ст.” (Київ, НБУВ, 10-13 жовтня 2000 р.), “Бібліотечно-інформаційний сервіс” (Київ, НБУВ, 9-11 жовтня 2001 р.), “Професійний імідж бібліотекаря інформаційного суспільства” (Київ, НБУВ, 8-10 жовтня 2002 р.), “Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку наукових бібліотек” (Київ, НБУВ, 7-9 жовтня 2003 р.), “Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ” (Київ, НБУВ, 12-14 жовтня 2004 р.), “Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі” (Київ, НБУВ, 11-12 жовтня 2005 р.) та “Роль бібліотек у

формуванні єдиного науково-інформаційного простору України” (Київ, НБУВ, 10-11 жовтня 2006 р.), “Інтранет/Екстранет-ресурси в наукових бібліотеках” (Київ, НБУВ, 9-10 жовтня 2007 р.) тощо.

Природно, що публікації з “Наукових праць Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського” (2003-2007) також були використані нами, як джерельно-базові, відносно даного дисертаційного дослідження.

Що ж до інших збірників наукових праць, що були використанні в процесі роботи, то тут можна виділити наступні : “Україна бібліотечна” (1996), “Бібліографознавство: теорія і практика” (1997), “Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності” (2000), “Імідж сучасної бібліотеки” (2001), “Кіровоградщина бібліотечна” (2003), “ Бібліотека і книга у контексті часу” (2006).

Дослідження стану впровадження та використання класифікаційних систем, зокрема, та інформаційно-пошукових мов, в цілому в Інтернет-середовищі, неможливе без роботи з онлайновими джерелами інформації. Основним принципом у відборі онлайнових джерел, була обов’язковість щодо відображення галузевої інформації. Іншими словами, нами було проведено аналітичний огляд веб-орієнтованих систем таких бібліотек як: Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, Національна парламентська бібліотека України, Національна бібліотека України для дітей, Державна бібліотека України для юнацтва, Бібліотеки Конгресу США, Австрійської Національної бібліотеки, Національної бібліотеки Білорусії, Британської бібліотеки, Російської державної бібліотеки, Російської національної бібліотеки. Важливим джерелом інформації були веб-сайти інших організацій, де інформаційні масиви було впорядковано у відповідності з тією чи іншою класифікаційною системою, серед них: <http://www.citeulike.org>, <http://bubl.ac.uk>, <http://www.scotlandsculture.org>, <http://www.intute.ac.uk>.

В якості джерельно-довідкової бази, нами також використовувалось зібрання певних нормативно-правових документів щодо бібліотечної галузі України, це:

- укази Президента України – “Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України”, “Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій”;
- постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України – “Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки”, “Про затвердження Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського на 2005-2010 роки”;
- закони України – “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, “Про інноваційну діяльність”, “Про інформацію”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про Національну програму інформатизації”, “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”, “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”;
- постанови та розпорядження Президії НАН України – “Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи”, “Про затвердження завдань Програми інформатизації НАН України на 2004-2008 роки”, “Про заходи з підвищення ефективності подальшої діяльності НАН України”;
- рішення бюро відділень НАН України – “Про перегляд класифікації наук, удосконалення таблиць бібліотечно-бібліографічної класифікації, організацію центральної каталогізації творів друку України”.

Таким чином, можна говорити про багатоаспектність історіографічних даних та джерельної баз, що були використані в рамках даного дисертаційного дослідження. Іншими словами, при формуванні кожного з розділів, так чи інакше, були використані дані з джерел, що описані вище. Нами було проаналізовано весь масив вище зазначених джерел, в результаті чого було відібрано концептуальні дані та зроблено компетентні висновки. Інформацію з певних джерел, таких як приміром нормативно-правові документи, нами було прийнято до уваги і частково використані, в рамках третього та четвертого

розділів даного дисертаційного дослідження. Що ж до усього загалу масиву дисертації, то тут можна зазначити про повномірно-акцентне представлення історичних та методичних даних з, наведених вище, історіографічної та джерельної бази.

РОЗДІЛ 2

Історичні аспекти створення та розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій

2.1 Основні класифікаційні системи XIX - XX ст.

На прикінці XVIII ст. людством було закумульовано великий об'єм інформації – знань, які використовувалися повсякденно і примножувалися, накопичуючись і надалі. Цілком природно виникла проблема у впорядкуванні, систематизації цих знань. В результаті чого було створено ряд основоположних класифікаційних систем, удосконалення, доповнення та використання яких відбувається і до сьогодні

2.1.1 “Класифікація наук Сен-Симона – Конта”

Першим, хто фундаментально поставився до проблеми впорядкування, систематизації набутих людством знань був французький фізик, соціаліст-утопіст Анрі Клод Сен-Симон (1760-1825).

Сен-Симон висловив ідею, яка зводилася до представлення основ класифікаційних поділів наук не здібностями людини (розумом, пам'яттю, уявою), а об'єкти вивчення. У послідовній складності предметів, що досліджуються, вбачав він розташування основного ряду.

В своїй класифікаційній системі Анрі Клод Сен-Симон, бачив, перш за все, послідовність дисциплін, вважаючи кожен науку значущою для визначення наступної. Цей так званий «принцип сходів» він додає до вже існуючих уподібнень знань Ф.Бекона, Декарта, Д'Амблера. Безперервно прогресуючим назвав Сен-Симон такий ряд наук.

Ідею безперервного наукового ряду застосував у класифікації наук, учень і секретар Анрі Клода Сен-Симона, родоначальник позитивізму, Огюст Конт (1798-1857). У Огюста Конта зовсім не знайшла відображення ідея про єднання науки з виробництвом. Більш того, у своїй системі він прийшов до відриву теорії від практики. Однак, оскільки основний принцип був збережений, система

знань, побудована за цією логікою, називається класифікацією наук Сен-Симона - Конта.

В своїй теорії Конт виокремлював два підрозділи наук, вважаючи перші, як основні в порівнянні з другими. Він поділяв науки на: загальні – науки про закони явищ; і конкретні – про застосування законів. Поєднання наук різних родів в основному ряді він вважав за нелогічне, ґрунтуючись на складності вибору єдиної основи розділу. Тому теоретичні науки у його системі були основним об'єктом розгляду, як ті, що складають основні концепції.

Зв'язковими відношеннями між явищами визначався основний поділ, що є відображенням предметів класифікації – ось основний принцип Контівської системи.

Як зазначав радянський дослідник Б.Ю.Ейдельман: "...Конт наполягав на необхідності природної класифікації, один із принципів, якої він визначає, як обов'язковість по можливості точної відповідності систематики порядку відносин між явищами, між досліджуваними об'єктами. ... Але, вказуючи на таку необхідність, Конт не враховував переходів одних явищ в інші. Тому зв'язки між науками виявилися в нього механічними" [185, С. 38]. В своїй "Синоптичній таблиці" [92, С. 53] Конт виклав класифікацію наук наступним чином: Математика – Астрономія – Фізика – Хімія – Фізіологія (сучасна біологія, що включала Психологію) – Соціологія.

Потім, зайнявши самостійне місце, за відсутності особливих законів з основного ряду була виключена Астрономія. Тепер Контівський ряд мав такий вигляд: Математика – Фізика – Хімія – Біологія – Психологія – Соціологія.

Не всі дисципліни охоплював вище приведений енциклопедичний ряд, а тільки основні науки, що вивчають самі явища, незалежно від їхнього використання. Така послідовність наук була зумовлена принципами, виявити які можна проаналізувавши дану побудову. Конт вважав математику наукою з наук, цим і обумовлено її місце в основному ряді класифікації. Математика – як наука про кількісні співвідношення і просторові форми дійсного світу, виділялася як основна, зайнявши перше місце. За математикою ідуть науки

загальні: фізика – наука, що вивчає світ, що нас оточує; хімія - наука про необоротні процеси, про саморозвиток, про історію вдосконалення хімічної організації речовини; біологія – наука про живу природу; психологія – наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності; соціологія - наука про суспільство, наука про людину у соціумі.

Співпорядкованістю і логічною послідовністю визначалася ієрархія наук, як "класифікаційний закон" – "загальний регулятор", за Контом. Два основні принципи застосування включає цей закон:

- 1) послідовно від загальних законів науки до більш конкретних;
- 2) у відповідності до зростаючої степені складності предмету наук.

“Але вихідним принципом класифікації наук Конт вважав начебто винайдений ним фундаментальний закон про проходження кожною галуззю людських знань трьох стадій або “станів”:

Теологічного – коли людський розум шукає внутрішню сутність буття, первинні і кінцеві причини усіх дій і допускає вплив надприродних сил” [180, С.50].

Метафізичного або абстрактного – коли людський розум, намагаючись сформулювати сутність буття, допускає за можливе досягти результату власними силами або внаслідок власних можливостей.

Позитивного – коли людський розум, зрозумівши неможливість досягнути абсолютного знання, відмовляється від пошуків внутрішніх причин – явищ і звужує пояснення фактів до своїх реальних меж. Свою класифікацію Конт вважав такою, яка ґрунтується на «позитивному принципі» [189, Р. 8-10.];

Вбачається за негативне в ієрархії Конта те, що в ній ігнорується принцип розвитку об’єктів. Як історичний у нього розуміється лише порядок виникнення знань, а не певна послідовність виникнення самих об’єктів.

Огюст Конт вважав, що, в першу чергу, потрібно вивчити передуючу наступній у ієрархічному ряду науку, щоб компетентно і повномірно можна було вивчати слідуєчу за нею науку, базуючись на тому, що попередня наука

грунтовніша і закони її є базовими для науки слідуючої за нею у ієрархічному ряду. Це факт також є недоліком ієрархії Конта.

Важливим і позитивним в даній ієрархії є те, що в ній представлені всі науки, які відповідають ступеням існування матерії. Отже, ієрархію Конта можна розглядати в аспекті логічної та історичної передумови класифікації наук, побудовану на принципі субординації – коли відношення між одиницями ієрархії виражені у прямій підпорядкованості одна одній.

Класифікація Сен-Симона – Конта є чисто логічною класифікацією, класифікацією з своєрідним оригінальним ядром – поєднанням досвіду попередників і визнаної популярності самого Конта у ХІХ столітті.

2.1.2 “Десяткова класифікація” М. Дьюї

Мелвіль Дьюї (1851 – 1931), автор Десяткової класифікації (ДК), видатний бібліотечний діяч США. Спочатку студент Амхерського коледжу, бібліотекар бібліотеки Колумбійського університету, потім керівник Нью-Йоркської публічної бібліотеки, Дьюї був президентом американської бібліотечної асоціації і редактором найстарішого бібліотечного журналу, що виходить і понині – "Library journal".

Студентом, М.Дьюї, приступив до створення десяткової класифікації. Перші нариси ДК були представлені ним на розгляд у 1873 році Бібліотеці Коледжу, і як результат, схвалені. А вже в 1876 році вийшло зброшуроване видання «Класифікація та предметний покажчик для каталогізації, розташування книжок і брошур бібліотеки». Пропагандист механізації і стандартизації, Дьюї був ініціатором ряду спрощень в бібліотечній справі. В історії вищої бібліотечної освіти, він відомий як засновник і професор першої бібліотечної школи, у яку вперше допустили жінок. Ним було розроблено типові каталожне устаткування, стандартна каталожна картка, стандартизований бібліотечний почерк і багато чого іншого.

Оригінальність класифікації Дьюї полягала в тому, що він зміст книг позначав десятковим методом. Дьюї був переконаний у зручності користування

десятковими індексами, підрозділяючи при цьому знання на десять основних груп. Дисципліни, в свою чергу, що входили до цих груп, класифікувались за десятковим принципом. Від грецького «дека» – десять, цей метод називають ще й децимальним. Використання цього методу в бібліотечній практиці, забезпечило легкість запам'ятовування або мнемонічність індексів. Прихильників даного методу називають децималістами.

Дьюї, як зазначалося вище, в основу своєї класифікаційної системи поклав принцип децимальності, не базуючись при цьому на класифікації наук як такої, що є основоположною щодо класифікаційного підходу в цілому. Зручність у користуванні, легкість пошуку і роботи, а не філософське підґрунтя класифікації, ставилися розробником на перше місце.

Основні розділи «Десяткової класифікації» М.Дьюї [55], мають такий вигляд:

0 0 0	Загальні твори	120	Інші метафізичні
010	Бібліографія		предмети
020	Бібліотечна справа	130	Дух і тіло
030	Загальні енциклопедії	140	Філософські системи
040	Загальні збірники	150	Можливості духу
	нарисів	160	Логіка. Діалектика
050	Загальні періодичні	170	Етика
	видання	180	Стародавні філософи
060	Загальні громади	190	Сучасні філософи
070	Журналістика. Газети	2 0 0	Релігія
080	Спеціальні бібліотеки	210	Природниче богослов'я
	(серії). Поліграфії	220	Біблія
090	Книжкові видання	230	Доктрини. Догматика.
	рідкісні		Богослов'я
1 0 0	Філософія	240	Практичне богослов'я
110	Метафізика		

250	Гомілетика. Пастирське богослов'я. Приходське богослов'я	500	Природничі науки
260	Церква. Заклади. Робота	510	Математика
270	Історія релігії	520	Астрономія
280	Християнські церкви і секти	530	Фізика
290	Етнічні релігії. Нехристиянські релігії	540	Хімія
300	Соціологія	550	Геологія
310	Статистика	560	Палеонтологія
320	Політичні науки	570	Біологія
330	Політична економія	580	Ботаніка
340	Право	590	Зоологія
350	Управління	600	Корисні мистецтва
360	Асоціації і заклади	610	Медицина
370	Виховання	620	Інженерія
380	Торгівля. Зв'язок	630	Фізика
390	Звичаї. Костюми. Фольклор	640	Хімія
400	Філологія	650	Зв'язок. Торгівля
410	Порівняльна	660	Хімічна технологія
420	Англійська	670	Мануфактури
430	Німецька	680	Механічні виробництва
440	Французька	690	Будівельна справа
450	Італійська	700	Образотворчі мистецтва і музика
460	Іспанська	710	Ландшафтне садівництво
470	Латинська	720	Архітектура
480	Грецька	730	Скульптура
490	Незначні мови	740	Малювання. Декорування. Малюнок

750	Живопис	880	Грецька
760	Гравірування	890	Незначні мови
770	Фотографія	900	Історія
780	Музика	910	Географія і подорожі
790	Розваги	920	Біографії
800	Література	930	Стародавня історія
810	Американська	940	Європа
820	Англійська	950	Азія
830	Німецька	960	Африка
840	Французька	970	Північна Америка
850	Італійська	980	Південна Америка
860	Іспанська	990	Океанія
870	Латинська		

У Класифікацію Дьюї входили:

1. Три короткі таблиці:

- початкова (10 класів);
- друга (100 відділів);
- третя – конспективний огляд сфери кожного класу (1000 розділів).

2. Повна таблиця з використанням чотирьох графічних способів подачі рубрик:

- розмір шрифту друку
- інтенсивність набору (світлий, напівжирний і жирний)
- число знаків перед рубриками

3. Алфавітно-предметний покажчик [195, Р. 56]

Що ж до алфавітно-предметного покажчика, то Дьюї надавав йому особливої уваги і з видання у видання ДК доповнював і розширював його, мотивуючи це легкістю знаходження у ньому будь якого поняття або предмету і відповідно потрібного за змістом індексу.

Заперечуючи зв'язок бібліотечної класифікації і класифікації наук, Дьюї розміщав відділи не в логічно обґрунтованому ряді, а поза їхнім науковим угрупованням. [185, С. 111]. Застосування децимального методу призводило до нерівномірного завантаження класів щодо змісту.

В результаті непершочерговості наукового підходу в ДК Дьюї (ДКД) і його не бажання виходити за межі десяти класів, як основні відсутні великі галузі знання, що не одержали самостійного місця серед десяти класів.

Своєю появою ДКД перегорнула ще одну сторінку в історії бібліотечно-бібліографічної справи, вирішивши при цьому питання щодо специфічних прийомів складання бібліотечної класифікації і раціональних методів її оформлення.

2.1.3 “Розтяжна класифікація” Ч. Кеттера

Видатним теоретиком і практиком бібліотекознавства ХІХ століття був, автор «Розтяжної класифікації» та багатьох цінних робіт, головним чином з питань класифікування інформації, у тому числі галузевих і спеціальних схем (з бібліотекознавства, мистецтва й ін.) – Чарльз Емі Кеттер (1837-1903).

Його бібліотечні ідеї прогресивного характеру обумовлювали впровадження в бібліотеку нових видів роботи з книгами – масової, довідкової й іншої літератури. Він прагнув створити єдину класифікацію для американських публічних бібліотек з різним обсягом фондів. Система Кеттера складалася із семи таблиць зростаючого наповнення, призначених для бібліотек різного обсягу й інтенсивності росту. Перша таблиця розрахована на 100 томів; кожна наступна таблиця “розтягується”, зі збереженням тих же позначень, але зі збільшенням числа розподілів. Остання, сьома таблиця, досить детальна, розрахована на велику бібліотеку. Від цієї здатності росту та розширення виникла назва “розтяжна класифікація” [185, С. 113]. Кеттер вважав, що класифікація повинна базуватись на науковій основі і зручна саме та класифікаційна система, що розроблена на принципах класифікації наук, на

принципах еволюції розвитку природи. Таким чином його класифікація будувалася від меншого до більшого, від простого до складнішого.

Дуже влучно Кеттер почав застосовувати виділення типових поділів. Цей прийом отримав назву «ситеми визначників» або «типових рубрик». Також в «Розтяжній класифікації» Ч. Кеттера є:

- стандарті поділи форми, що виражалися цифрою і приєднувались до основного індексу за допомогою крапки;
- стандартні географічні поділи у вигляді цифр, що приєднувались до основного тексту без будь яких знаків з'єднання чи розділення;
- авторські знаки, таблиці, які відомі у всьому світі як «Авторські таблиці», призначені для механізації розстановки книг на полицях [180, С.195].

Щоб глибше зрозуміти змістовну повноту розглядуваної класифікаційної системи, слід розглянути основні розділи «Розтяжної класифікації» Ч. Кеттера:

A	Загальні твори, що охоплюють декілька класів	J	Державне управління. Суспільні науки. Політичні науки
B	Філософія	K	Законодавство та ін.
Br	Релігія	L	Науки та мистецтва разом
C	Християнство і іудаїзм	La	Науки (природничі)
D	Церковна історія	Lb	Математика
E	Біографії	Lh	Фізика та Природнича філософія
F	Історія	Lo	Хімія
G	Географія і подорожі	Lr	Астрономія
H	Соціальні науки	M	Природнича історія
Hc	Економіка. Політична економія	Mb	Мікроскопія
I	Демотика. Соціологія	Mc	Геологія
Ip	Освіта	Md	Мінералогія та Литологія
		Me	Кристалографія

Mg	Фізіографія. Фізична географія	Un	Морська справа
Mr	Палеонтологія	Uu	Судна, суднобудування та ін.
Mu	Біологія	V	Розваги. Спорт. Ігри.
N	Ботаніка		Святкування
O	Зоологія	Vs	Гімнастика. Фізичне виховання
Pw	Антропологія і етнологія	Vt	Театр
Pu	Етнографія (раси людей)	Vv	Музика
Q	Медицина	W	Мистецтво
R	Корисні мистецтва. Технологія	We	Ландшафтне садівництво
Rd	Гірнична справа	Wf	Архітектура
Re	Металургія	Wj	Скульптура
Rf	Агрокультура	Wk	Гравірування і виточування
Rg	Зоокультура	Wl	Малювання. Графічні мистецтва
Rj	Хімічна технологія	Wp	Живопис
Rt	Електротехніка	Wq	Гравюра
Ry	Домашнє господарство	Wr	Фотографія
Rz	Їжа і кулінарія	Ws	Декоративне мистецтво. Орнамент
S	Конструктивні мистецтва. (Інженерія і будівництво)	Wt	Мозаїка
Sg	Будівельна справа	Wu	Рукоділля і текстильні прикраси
Sj	Санітарна інженерія	Wv	Костюми та їх приналежності
Sl	Гідравлічна інженерія	Ww	Меблі
St	Транспорт і зв'язок	Wx	Ювелірне мистецтво
Su	Дороги, шосе, вулиці	Wy	Робота по металу
Sv	Залізничні дороги		
T	Мануфактури та ремесла		
U	Військове мистецтво		

X	Філологія	Zl	Видавництво та
Y	Англійська і американська література		книготоргівля
Yi	Юнацька література	Zn	Приватні бібліотеки
Z	Мистецтво книги	Zp	Публічні бібліотеки
Za	Авторство. Риторика	Zu	Бібліографія
Zd	Письмо	Zw	Предметна бібліографія
Zh	Друкування	Zx	Вибір та методи читання
Zk	Палітурна справа	Zy	Літературна історія
		Zz	Національна бібліографія

Як бачимо, Кеттер використовував позначення літерні. Та варто зазначити, що повною мірою при формування координатної одиниці використовувались і цифри. Розділи основної таблиці були позначені літерами латинського алфавіту в той час як країни позначалися цифрами. В результаті, індекс, що означав історію Англії виглядав так – F45, де F – це історія, а 45 – Англія. Застосування різних позначень важливо практично, тому що однакові символи в позначеннях створювали би плутанину. Кеттер наполягав на наступному правилі: при побудові двох таблиць різного призначення треба користатися для них двома різнорідними типами позначень. При чому між цими різними позначеннями зберігався інтервал, що дозволяло одразу відмежовувати одне поняття від іншого і, таким чином не відбувалося нагромадження індексового змісту [192, Р. 42-119]. Також цікавим є той факт, що Кеттер рубрику “Національна бібліографія” розміщував в кінці усього основного ряду і, взагалі, такі рубрики, як “Приватні бібліотеки” та “Публічні бібліотеки” відносить до відділу “Мистецтво книги”, що виглядає не цілком логічно, з огляду на прикладний характер відділу “Z”.

Кеттер став основоположником типізації – процесу узагальнення та групування об’єктів у відповідності до одного типу. Тобто в розглядуваній

класифікації, можна спостерігати сприйняття форми об'єкту, як окремої характеризуючої категорії.

Географічна таблиця з цифровими індексами – «Список місцевостей» – була структурним новаторством у класифікаційній системі Ч.Кеттера. Завдяки такій особливій географічній сітці були сполучені різні розділи: географічні, політичні та етнографічні.

Особливою рисою «Розтяжної класифікації» Чарльза Кеттера, була її науковість, принципи побудови і методика позначення різних груп понять літерами і цифрами. Сполучення глобальності і філософського змісту ідей та практичного використання, виявляють значення і значимість класифікації Кеттера для розвитку класифікаційної думки.

2.1.4 “Класифікація Бібліотеки Конгресу США”

Бібліотека Конгресу США за свою історію бачила багато втрат і в той же час надбань. Так, будучи вже на початку XIX століття одною з найбільших бібліотек світу, бібліотека зазнає шкоди у вигляді згорілих 3076 томів. Реаніміювати фонд бібліотеки вдалося шляхом передачі бувшим президентом США Томасом Джефферсоном своєї приватної бібліотеки – 7000 томів – у власність Бібліотеки Конгресу. Сам Томас Джефферсон розкласифікував весь фонд за власною класифікацією, що була близькою до систем Дідро та Д'Аламбера. Вище зазначена класифікаційна система використовувалась і надалі з внесенням деяких поточних змін та доповнень допоки наприкінці XIX століття не почалась розробка нової класифікаційної системи для Бібліотеки Конгресу США. Нова класифікаційна система базувалась на сьомому незавершеному виданні «Розтяжної класифікації» Ч.Кеттера, палким прихильником якої був керівник бібліотеки Г.Путнем [207, С.75].

До досвіду Кеттера звертались укладачі вашингтонської класифікації – базуючись на принципі класифікації наук, орієнтувались при цьому безпосередньо на фонд Бібліотеки Конгресу.

Щоб зрозуміти змістовну навантаженість даної класифікації, слід розглянути основні розділи «Класифікації Бібліотеки Конгресу США» [202]:

- A Загальні роботи. Поліграфії
- AZ Загальна історія науки та знань
- B Філософія. Релігія
- C Історія – Допоміжні дисципліни
- CT Біографії (загальні)
- D Історія і Топографія (крім Америки)
- E Америка і США
- G Географія – Антропологія
- G Географія, подорожі. – GF Антропогеографія. – GN

Антропологія, Соматологія, Етнологія, Етнографія. – GR Фольклор.

Культура і цивілізація. Звичай та переконання. – GV Спорт та розваги. Ігри.

- H Суспільні науки
- HA Статистика

Е к о н о м і к а

- NB Економічна теорія. – NC Економічна історія (Національне виробництво). – NE Транспорт та зв'язок. – NF Торгівля. – NG Фінанси

С о ц і о л о г і я

- NM Соціологія, загальна. – NX Соціалізм. Комунізм. Анархізм
- J Політичні науки
- JS Теорія держави

К о н с т и т у ц і й н а і с т о р і я і у п р а в л і н н я

- JE Загальне. – JK США. – JS Місцеве управління. – JV Колонії та колонізація. Еміграція та імміграція. – JX Міжнародне право

- K Право
- L Виховання

M Музика

N Витончені мистецтва

NA Архітектура. – NB Скульптура та спорідненні мистецтва.

NC Графічні мистецтва взагалі. – ND Живопис. – NE Гравюри. – NF

Фотографія (як мистецтво). Див. T R. – NK Мистецтва прикладні у промисловості

P Мова і література

P Філологія, Лінгвістика. – PN – PV Історія літератури. Література. – PZ

Белетристика

Q Науки

QA Математика. – QB Астрономія. – QC Фізика. – QD

Хімія. – QE Геологія. – QH Природнича історія. – QK Ботаніка. – QL

Зоологія. – QR Бактеріологія

R Медицина

S Агрокультура. Рослинництво та тваринництво

SF Тваринництво, Ветеринарна медицина. – SH Рибництво та рибальство, Вудництво. – Мисливство. Хутрова справа. Охорона дичини

T Технологія

T Технологія взагалі

І н ж е н е р н а т а б у д і в е л ь н а г р у п а

TA Загальна інженерія, Цивільна інженерія. – TC Гідравлічна інженерія. – TD Санітарна та муніципальна інженерія. – TE Шляхи та бруківки. – TF Залізничні шляхи. – TGMости і покриття. – TNБудівництво споруд

М е х а н і ч н а г р у п а

TJ Механічна інженерія. – TK Електро-інженерія та промисловість. – TL Засоби руху, Велосипеди, Аеронавтика

Х і м і ч н а г р у п а

TN Гірнична справа. – TP Хімічна технологія. – TR Фотографія

З м і ш а н а г р у п а

TS	Мануфактури. – TT	Ремесла. – TX	Домашні знання
U	Військові науки		
V	Морські науки		
Z	Бібліографія та бібліотекознавство		

Особливість структури класифікації в тому, що географічні, а також формальні поділи, не відокремлювались в самостійні схеми, а вносились безпосередньо у таблиці. Але відмова від самостійних таблиць типових рубрик порушує єдність – в різних класах вони позначені різними знаками. Це обумовлювало також їхню повторюваність і збільшення обсягу таблиць.

Розробники класифікаційної системи відмовились від логічно вираженого індексу, щоб досягнути його кратності. Тому, для позначення класів використовувалась літерна індексація змішаного порядку з застосування методу ініціалізму. Для інших рубрик застосовувались цифрові позначення.

Характерними для Класифікації Бібліотеки Конгресу США є також застосування алфавітного розміщення та хронологічної організації матеріалу [180, С.252-253]. Взагалі, вашингтонська класифікація розроблялася безпосередньо для упорядкування та роботи з фондом Бібліотеки Конгресу, тому вона має спеціалізовані риси, що не завжди робить можливим використання її в широкому колі бібліотек, як США зокрема, так і світу в цілому. На сьогодні її використовують в багатьох країнах світу, але в основному в бібліотеках США, переважно бібліотеках вищих навчальних закладів.

2.1.5 “Класифікація двокрапкою” Ш.Р.Ранганатана

Провідне місце в галузі систематизації книг поряд з іншими класифікаційними системами займає «Класифікація двокрапкою» Ш.Р. Ранганатана (1892-1972), індійського бібліотекознавця, професора, доктора літератури й математика. Почавши свій професійний шлях з посади викладача математики в Мадраському університеті, вже з 1924 року він працює бібліотекарем в вище зазначеному університеті. Директор низки

університетських бібліотек, Ранганатан одночасно керував створеними ним бібліотечним журналом і вищою бібліотечною школою. Основні ж його роботи: «Пролегомени бібліотечної класифікації», «П'ять законів бібліотечної науки», «Бібліотечна класифікація», «Теорія каталогізації», позиціонуються своєю оригінальністю викладення матеріалу і професійного висвітлення й вирішення проблем розглянутих в них.

В аспекті визначених «П'яти законів бібліотечної науки» Ранганатан розглядав організацію бібліотеки, зокрема і всі галузі її роботи в цілому [209]:

1. Книги – для користувача.
2. Кожному читачу його книгу.
3. Кожній книзі її читача.
4. Бережи час читача.
5. Бібліотека – організм, що зростає.

Ранганатан створив аналітико-синтетичну класифікацію. Її теоретичні основи і найважливіший принцип – багатоаспектність, що дозволяє відбивати зв'язки і характеристики документа. Головним об'єктом систематики є зміст книги, а далі йдуть уточнюючі її ознаки. Найважливішим зі способів, що вказує на відношення і зв'язок між поняттями і предметами, є двокрапка «:» – основний символ позначення, що дав найменування системі. Також, для комбінування індексів Ранганатан використовував знак відносності «0» [123, С. 28.], що використовувався, коли потрібно було вказати на те, що предмет у книзі розглядався в аспекті тієї чи іншої науки.

Основні ж поділи “Класифікації двокрапкою” Ш.Р. Ранганатана [210], мають такий вигляд:

A	Наука (взагалі)	G	Природничі науки
B	Математика		(взагалі) і біологія
C	Фізика	H	Геологія
D	Інженерія	I	Ботаніка
E	Хімія	J	Агрокультура
		K	Зоологія

L	Медицина	S	Психологія
M	Корисні мистецтва	T	Виховання
N	Образотворчі мистецтва та музика	U	Географія
O	Література	V	Історія
P	Мовознавство	W	Політика
Q	Релігія	X	Економіка
R	Філософія	Y	Інше з суспільних наук
		Z	Право

Для детальної чи глибокої класифікації статей і інших матеріалів (мікродокументів), для вузькоспеціалізованого розкриття їхнього змісту призначена «Класифікація двокрапкою» Ш. Ранганатана.

На відміну від лінійних схем з єдиною таблицею рубрик і характерною для них твердістю, у яких для більшості зрозумілих даних готові індекси, Ранганатан створив кілька самостійних таблиць, що мають велику гнучкість. Класифікація складається з ряду стандартних, не зв'язаних між собою окремих переліків, табличок. Кожна з них складена за різними аспектами, ознаками, "фасетами". *Фасет* (від "face" - обличчя) – термін, що виражає спрямування розгляду того чи іншого поняття, в певному змісторозкриваючому аспекті.

Паралельно з основними розділами Ранганатаном було розроблено більш конкретизовані допоміжні таблиці. Серед них:

1. Географічні розділи.
2. Хронологічні розділи.
3. Мовні розділи.
4. Розділи, для визначення класичної літератури.

Цінність структури, в комбінаційності індексації. Враховуючи аспектність змісту і форм, застосовуючи двокрапку, можна отримати одне поняття з іншого. Шляхом комбінування і синтезування окремих індексів, враховуючи їх змістовну наявність в конкретному документі, створюється індекс, що в цілому характеризує даний документ.

Беручи до уваги той факт, що «Класифікація двокрапкою» Ш. Ранганатана дійсно є оригінальною і, за Ранганатаном, є більш гостинною ніж інші, все ж, можна констатувати, що дана класифікаційна система поширена дуже мало і використовується для вузькоспеціалізованого застосування і механізованого пошуку в основному на теренах Індії.

2.2 Десяткові класифікації в Україні

2.2.1 Україномовний переклад “Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації”

Міжнародна децимальна бібліографічна класифікація (далі МДБК) – перша класифікація міжнародного типу, що була перекладена українською мовою і вийшла друком ще 1919 року. Це україномовний, скорочений варіант тогочасної “Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації” або “Керівництва до міжнародного бібліографічного репертуару” (Manuel du répertoire bibliographique universel – 1907), що, в свою чергу, була розроблена на базі ДКД, Міжнародним Бібліографічним Інститутом.

Враховуючи зазначене вище, Міжнародна децимальна бібліографічна класифікація – це класифікаційна система десятикового типу, зміст якої викладено українською мовою і яка є скороченим варіантом класифікації Міжнародного Бібліографічного Інституту.

Слід зазначити, що основна частина роботи з перекладу та упорядкування МДБК, проводилася не з першотвору, а вже з російського мовного аналогу російськомовної класифікації Боднарського Б.С. [30]. Упорядник МДБК, Юрій Іванов-Меженко, тогочасний директор Головної Книжкової Палати, у передмові до основних таблиць класифікації зазначав: “На жаль лише під час друкування книжки нам пощастило дістати первотвір ... і тому ми примушені були користуватись працями Б.С.Боднарського ... Але все ж таки ми встигли де

що змінити і доповнити, переклавши деякі місця таблиць із французької мови” [77, С.3].

Так само, як і в ДКД, основний ряд МДБК складається з десяти основних розділів:

- 0 Загальні твори.
- 1 Філософія.¹
- 2 Релігія.
- 3 Соціальні знання.
- 4 Філологія. Лінгвістика.
- 5 Чисті науки.
- 6 Прикладні знання.
- 7 Мистецтво.
- 8 Література. Красне письменство.
- 9 Історія.

Щоправда, говорячи про МДБК, слід зазначити та висвітлити деякі аспекти змістовно-структурної схеми даної класифікаційної системи.

Отже, висловлюючись про “десятковість” структури МДБК, в порівнянні з ДКД, можна зазначити про більшу деталізацію інформації та вузькогалузовість останньої. Навіть в скороченому варіанті україномовної МДБК, можна бачити індекси з трьохзначної таблиці: 6 Прикладні знання; 62 Інженерна майстерність; 628 Санітарна гігієна.

Така деталізація, викликана перш за все тим фактом, що розглядувана нами класифікаційна система є міжнародною, французькомовний першотвір якої, створювався великим колективом спеціалістів (які, до речі, заради збереження статусу повної міжнародності, не зазначили свої прізвища у вихідних даних

¹ Враховуючи те, що весь текст МДБК викладено українською мовою тих часів (поч. ХХ ст.), а синтаксичний і граматичний аспект даної мови не відповідає вимогам сучасної української літературної мови, автор залишає за собою право наводити окремі цитати, назви розділів та відділів класифікації, з відповідним перекладом (Сербін О.).

видання Міжнародного Бібліографічного Інституту [88, С. 104]). І тому, щоб висвітлити весь тогочасний міжнародний репертуар видань, потрібно було створювати працездатні індекси для кожної з існуючих наук та галузей. Тому, навіть, “Коротка двозначна таблиця” МДБК, має слідує структурну деталізацію:

0	Загальні твори.	23	Догматична теологія.
00	Пролегомен.	24	Практична теологія.
01	Бібліографія.	25	Пастирська теологія.
02	Бібліотекознавство.	26	Християнська церква.
03	Загальні енциклопедії.	27	Історія Християнства.
04	Збірки статей.	28	Церкви і секти.
05	Періодичні видання.	29	Нехристиянські релігії.
	Журнали.	3	Соціальні знання.
06	Наукові товариства.	31	Статистика.
	Академії.	32	Політика.
07	Газети. Преса.	33	Політична економія.
08	Поліграфія.	34	Право.
09	Раритети.	35	Адміністрація.
0	Філософія.	36	Соціальні асоціації.
11	Метафізика.	37	Освіта.
13	Дух і тіло.	38	Торгівля і транспорт.
14	Філософські системи.	39	Звичай. Фольклор.
15	Психологія.	4	Філологія. Лінгвістика.
16	Логіка.	5	Чисті науки.
17	Етика.		
2	Релігія.		
22	Біблія.		

51	Математика.	72	Будівництво.
52	Астрономія.	73	Різьбярство.
53	Фізика.	74	Рисування (малювання) і декорування.
54	Хімія.	75	Малярство.
55	Геологія.	76	Гравюра.
56	Палеонтологія.	77	Фотографія.
57	Біологія.	78	Музика.
58	Ботаніка.	79	Розвага. Гра. Спорт.
59	Зоологія.	8	Література. Красне письменство.
6	Прикладні знання.	82	Англійська література.
61	Медицина.	83	Німецька література.
62	Інженерне майстерство.	84	Французька література.
63	Агрономія.	85	Італійська література.
64	Домашнє господарство.	86	Іспанська література.
65	Засоби.	87	Латинська література.
66	Хімічна промисловість.	88	Грецька література.
67	Мануфактурна промисловість.	89	Інші літератури.
68	Ремесло.	9	Історія.
69	Будівництво.	91	Географія.
7	Мистецтво.	92	Біографії.
71	Красне садівництво.		

Як бачимо, з наведеної вище таблиці, МДБК – класифікаційна система, з детальною розгалуженою структурою відділів та підвідділів, що розділені за десятковим принципом, принципом десяткових дробів. Ще більша деталізація,

як зазначалося вище, простежується у “Тризначній таблиці з доповненнями”, що є невід’ємною частиною у всьому змістовному масиві МДБК.

Уточнення і деталізація індексування, здійснювалась також і за допомогою детермінант. Детермінанти, нами розуміються, як допоміжні, уточнюючі графічні елементи, акцентуального характеру. Вони виконані семантично – або окремо, або у вигляді комбінації елементів графічного вираження кодування понять. Зазвичай це цифра або декілька цифр, що представляють те чи інше індексне позначення поняття, але відокремлені від основного індексу допоміжними позначками: дужки “()”, лапки “’”, знак рівняння “=”, знак нескінченності “∞”, знак відношення “:”, знак плюс “+”, риска “–”, чотири крапки “....”.

В МДБК, представлено детермінанти форми, місця, часу, мови, відношення, аналізу, імені, знак ризи. Далі детальніше:

1. Детермінанти форми, виражають форму видання, тобто його формне виконання, типу: словник, монографія, зібрання праць тощо. Наприклад 01(058) – де 01 – це загальний індекс, що вказує на Бібліографію, а (058) – детермінанта форми, утворена за допомогою самостійного індексу 058 – Щорічники, адресові довідники. Таким чином отримуємо рубрику Бібліографічні щорічники, з індексом 01(058).

2. Після детермінанти форми, одразу вважаємо за потрібне зазначити про знак ризи, що також використовується для уточнення форми, але в основному у відділах розділів “Філологія. Лінгвістика” та “Література. Красне письменство”. Так:

4	Філологія. Лінгвістика.
42/49	Спеціальна філологія.
491.79 – 3	Лексикологія. Словники. або Словники з лексикології,
та	
8	Література. Красне письменство.

89	Інші літератури.
891.7	Московська література.
891.79	Українська література.
891.79 – 1	Українська поезія або поезія українська.

3. Детермінанти місця, виконують функцію уточнення місцевості, географічної одиниці, тощо. Детермінанти місця підрозділяються на підгрупи:

Всесвіт. Всі країни (∞) – напр. 613.95(∞) Дитяча гігієна в різних країнах, де (∞) – це детермінанта нескінченності, в даному контексті використовується як наголос на невизначену множину країн);

Розділ поверхні (–) – напр. 641(–11) Кулінарія Сходу, де (–11) – це детермінанта місця “Схід”;

Геологічні місця і періоди (11) – напр. 596(116.2) Тварини хребетові Юрської системи (Хребетні тварини Юрського періоду) – де (116.2) – це детермінанта місця “Юрська система”;

Палеонтологічні місця чи епохи (12) – напр. 672(12.34) Вироби залізні і кручеві, залізний вік – де (12.34) – це детермінанта місця “Залізний вік”;

Фізико-географічні детермінанти (2) – напр. 624(281) Мости над річками – де (281) – це детермінанта місця “Річки”;

Говорячи про детермінанти місця, слід зауважити, що на той час Україна ділилась на губернії, кожна з губерній відображалась певним індексом в класифікаційній системі. “Власно кажучи міг би бути і дрібніший поділ на повіти, округи, відділи, то що, але десяткова класифікація, складаючи детермінанти місцевості, так далеко не йде....Проте це питання в десятигнітній класифікації вирішується...повітові міста, села, то що, зазначаються тими ж індексами, що і губернії, тільки з додатками імен власних”, – зазначав упорядник МДБК [77, С.7-8].

Детермінанти часу, покликані вказувати на період, століття, роки, місяці та ін. Вони виражаються звичайними комбінаціями цифр, що, в свою чергу, символізують роки, століття і т.п. Ці цифрові комбінації заключаються у лапки (напр. “1674” – 1674 рік). Якщо ж мова йде про певний період, що чітко обмежений певними датами, тоді використовується знак двокрапка (напр. “1875:1900” – період з 1875 по 1900). Коли ж одну дату періоду, тобто початок або кінець визначено, використовуються знаки чотирьох крапок та двокрапки (напр. “.... :1563” – до 1563 року).

Детермінанти мови, використовуються для визначення мови твору або видання в цілому. Позначаються вони тими ж цифрами, але з використанням знаку дорівнює. Так: 682(03)=3 – Енциклопедія з ковальства німецькою мовою, де =3 – детермінанта мови.

По суті детермінанти мов, тобто цифри, що їх виражають, не що інше, як змістовно-утворюючі числа індексів, котрі символізують ту чи іншу рубрику підрозділу “42/49 Спеціальна філологія”, розділу “4 Філологія”, класифікаційної системи, що розглядається. Тобто:

42 Англійська мова \rightarrow = 2 – Детермінанта англійської мови

48 Грецька мова \rightarrow = 8 – Детермінанта грецької мови

Ось чому детермінанти мови не використовуються в “профільних” розділах, таких як “Філологія. Лінгвістика.” та “Література. Красне письмо.”, враховуючи вже існуючих у структурах даних розділів індексів, що акцентують увагу на мові, таких як:

491.72 Філологія московської мови

88 Грецька література.

Цікаво й те, що, як видно, з вищенаведеного прикладу, в основних таблицях МДБК, окремо виділяється Московська мова, а в “Допоміжних таблицях загальних показників (детермінантів)”, в пункті III. Детермінанти мови – виокремлюється Руська мова з детермінантним позначенням = 91.7.

Коли ж треба вказати на відношення між значеннями будь-яких індексів МДБК, використовуються детермінанти відношення – знаки двокрапки або плюс. Знак двокрапки використовується зазвичай майже у всіх випадках, коли потрібно розкрити відношення однієї рубрики до іншої:

8-23:8.09(∞) Драми в історії світової літератури

Знак плюс використовується рідше, коли мова йде про відношення зовсім полярних понять: 513+2(498) Геометрія та релігія Румунії.

Серед інших, вирізняються своєю важливістю і детермінанти аналізу. Вони створені для аналітичного погляду на те чи інше питання, з тієї чи іншої точки зору. Вони представляють собою такі комбінації цифр – це, обов'язково, два нулі та змістовиражаюча цифра; детермінанта ж відокремлюється від основного індексу крапкою. Так: 332.1.006 Банківські сейфи, де 332.1 – це банки, а .006 – детермінанта аналізу “Точка погляду помешкання, внутрішнє обладнання”.

Іменні детермінанти або детермінанти імені, покажчики, що вказують на ініціали певної персоналії чи автора видання. Данні детермінанти виконуються не цифрами, а літерами (що наводяться у дужках), символізуючи ті чи інші ініціали:

92 (X) – Біографія Богдана Хмельницького

655.5 (Ф) – Видання Івана Федорова

Що ж до порядковості та черговості розстановки детермінант у індексі, то Юрій Іванов-Меженко, наголошував на наступному: “Складаючи подібні формули, детермінанти треба писати в раз на завжди ухваленому порядку. ... Порядок вживається такий: форма, місце, час, мова, відношення, аналіз, ім'я”. Говорячи мовою прикладів, вкажемо на наступне:

78(03)(479)=91.07 – Словник з музики Кавказу, руською мовою, де: 78 – Музика; (03) – словники; (479) – Кавказ та =91.07 – Руська мова.

В розглядуваному нами виданні всі детермінанти винесено і поділено по групах, в окремі Допоміжні таблиці загальних покажчиків. Це ще раз

підтверджує факт їхнього (детермінант) прикладного характеру, тобто, основні індекси цілком можливо і, за необхідності, потрібно, використовувати автономно, якщо видання, що опрацьовується, цілком відповідає змісту рубрики з індексом основних таблиць класифікаційної системи. Детермінанти ж покликані розгалужено уточнювати та концептуально акцентувати ті чи інші поняття.

Також особливої уваги заслуговує і “Абетковий покажчик до децимальних таблиць” (далі АП). Це пошуковий апарат, який складається з близько тисячі шестиста термінів та словосполучень, котрі виступають у ролі пошукових одиниць. Навпроти кожної такої пошукової одиниці розміщено відповідний індекс, що дозволяє просто і легко віднайти цей індекс у термінологічній множині основних таблиць та здійснювати процес індексації видань. Даний покажчик побудовано у відповідності до тогочасного українського алфавіту і має у своєму переліку терміни, словосполучення та поняття українською мовою. Що характерно саме для цього АП, то – це наявність у його списку різних детермінант, типу: Аравія (394); Ісландська мова =39.6 і т.ін. Принагідно варто зазначити й те, що в даному переліку знайшлося місце як і для “Завіту древнього 221” так і для “Марксизму 335.5”. Досить детально розглянуто певні поняття, такі як “Бібліографія”, “Бібліотеки”, “Власність”, “Право”, “Філософія”, “Церкви”, тощо. Як бачимо, АП МДБК – це пошуковий апарат, побудований за абетковим принципом, що складається з близько тисяча шестиста точок пошуку, які, в свою чергу, складають систематизований пошуковий апарат: “предмет-термін-індекс”.

З огляду на вище викладену інформацію, можна говорити про наявність в МДБК основних класифікаційних принципів. Таких як:

- енциклопедичність;
- системність;
- розтяжність;
- універсальність;

- концентричність;
- мнемонічність;
- міжнародність.

Енциклопедичність – принцип, що характеризує класифікаційну систему, як інтелектуально-змістовну, таку, в якій висвітлено багатоаспектну палітру наук, знань та галузей. МДБК, є класифікацією енциклопедичного змісту, бо деталізація рубрик прямопропорційна тлумаченню поняття вищого рівня, поняттями нижчого (детальнішого) рівня системи. Енциклопедичність системи, також, зумовлена термінологічним складом основного масиву, який є кумулятивним по відношенню до множини понять та термінів, що в ньому.

Системність МДБК, мотивується фундаментальними основами створення даної класифікації, одною з яких є систематичне впорядкування, вибудовування понять та відповідних їм індексів, у одну ланцюгову систему. МДБК – класифікаційна система, система класів, тобто класів, що об’єктивно об’єднанні, у відповідності до загального або у відповідності із загальним принципом побудови елементів – десятковим принципом, в даному, конкретному випадку.

Принцип розтяжності, передбачає здатність класифікаційної системи до постійного розширення, збільшення змістовного наповнення, за рахунок введення нових понять та термінів з відповідними індексами. А так як МДБК – класифікація десяткового типу, то кількісне збільшення її масиву, відбувається за рахунок елементарного десяткового дроблення відділів та підвідділів. Найголовніше й те, що “розтягнення” класифікаційної системи має характер толерантності та дипломатичності означеного процесу, і не веде за собою зміну або злам основного ряду МДБК.

Універсальність даної класифікаційної системи, зумовлена характером її змісту. Так як в межах десяти розділів класифікації, зібрано дуже велику кількість понять та знань, з різних галузей науки та техніки, очевидно що

наявність такої багатоаспектної інформації і зумовлює різногалузовість, інакше універсальність, змісту МДБК.

Усі знання, терміни, методи та підходи зібрані навколо одного елементного узагальнення, навколо одного об'єднуючого ядра – принципу десятковості і, як наслідок, одного основного ряду класифікації, що складається з десяти розділів (від 0 до 9). Таким чином, прослідковується певна концентрація усіх елементів класифікації навколо одного об'єктивного фактора, що й дає можливість говорити про наявність концентраційного принципу даної класифікації.

Якщо ж вище перелічені класифікаційні принципи, в переважній більшості своїй, характерні і для інших класифікаційних систем, відомих до початку двадцятого століття, то два наступні вирізняються своєю характерністю щодо МДБК.

Наявність в основі класифікації десяткового принципу, зумовлює простоту в роботі з МДБК, не тільки для спеціаліста, але й для більш-менш освіченого читача, який має досвід використання десяткових дробів. Простота ділення класів та легкість їх прочитання – ось основна заслуга десяткової класифікації перед реципієнтом. Слід зауважити і про навмисно продумане вживання одної і тої цифри для позначення національної належності. Так, наприклад, в різних розділах зустрічається одна і та ж цифра акцентуального значення:

Розділ 4 “Філологія.” – Німецька мова має індекс 43;

Розділ 8 “Література. Красне письменство.” – Німецька література має індекс 83;

В переліку детермінант місця – Німеччина має індекс (43);

В переліку детермінант мови – Німецька мова має індекс =3.

Цей факт простоти запам'ятовуванності та легкість у використанні, розуміється нами як принцип мнемонічності класифікаційної системи.

Що ж стосується останнього класифікаційного принципу, то якраз таки саме його наявність, дозволяє з повною відповідальністю говорити про

унікальність МДБК в ті часи. Адже до появи “Керівництва до міжнародного бібліографічного репертуару” (Manuel du répertoire bibliographique universel – 1907) в світі не було дійсно міжнародної класифікації. Як зазначалося вище МДБК розроблялася колективом спеціалістів всього світу і завданням спеціалістів було створення такої класифікації, яка б могла бути задіяна у, якомога більшій кількості країн світу. МДБК в україномовному виконанні, ще більше примножила факт міжнародності даної класифікації і залишається першою класифікаційною системою, що була репрезентована українською мовою. Тому, саме в МДБК, як ні в якій іншій класифікаційній системі того часу, прослідковується принцип міжнародності класифікації.

Таким чином дана МДБК – це перша, перекладена українською мовою, міжнародна, десяткова класифікаційна система, енциклопедичного та універсального змісту. Дана система була на той час найоптимальніша і найширша за своїм змістом, щодо репертуару українських книгозбірень. Вона приваблювала інтелектуальною потужністю і, водночас, простотою у використанні. Введення та використання детермінант, з одного боку, мало велике значення у полегшенні, спрощенні та уніфікації процесів пошуку та індексування. З іншого ж боку, можна говорити і про надмірну заплутаність, під час використання детермінант, з огляду на різноаспектність та полісемічність їх видового представлення. Так, на нашу думку, є зайвим позначення - Чотири крапки “....”, що використовується в часових детермінантах, який використовується для позначення початку або кінця періоду: “.... : 1784” – до 1784 року. Нам бачиться, що при наявності у загальному переліку допоміжних знаків детермінант, знаку Нескінченності “∞” (детермінанти місця), слід було б, в цілях зменшення розмаїття допоміжних позначок, використовувати саме знак нескінченності замість чотирьох крапок. І тоді б: “∞ : 1784”, а не “.... : 1784”. Зменшення кількості допоміжних одиниць, за наявності альтернативних, ще більше б спростило роботу з МДБК.

Можливо було б точніше і повніше вибудувати структуру пошуку в АП – варто тільки додати до індексу, через кому або й в інший, з багатьох існуючих, спосіб номер сторінки, і процес пошуку був би ще легшим. Так, замість:

“Цяцьки дитячі (ремесло) 688”, написати: “Цяцьки дитячі (ремесло) 688, Стор. 53”.

З усього видно, що МДБК українською мовою, була на той час, не тільки системою, що гармонійно об’єднувала в собі риси міжнародності, енциклопедичності, концентраційності, мнемонічності, розтяжності, універсальності та системності; не тільки була відкритою для різностороннього, різногалузевого репертуару тодішньої України, але і на сьогодні залишається першою в історії українізованою класифікацією, що, своєю появою дала поштовх у розвитку української бібліографічної культури.

2.2.2 Основні україномовні десяткові класифікації Радянського періоду

Після того, як 1918 року світ побачила перша Міжнародна децимальна бібліотечна класифікація українською мовою (МДБК), упорядником якої був Ю.О.Меженко (директор тогочасної Головної книжкової палати); а перед тим безпосередній переклад з французької Б.С.Бондарського “Сокращённые таблицы десятичной библиографической классификации” – розпочався новий етап – *етап децималізації* українських бібліотечних фондів. Так сталося, що після виходу вищезазначених класифікаційних систем, багатьма українськими і російськими вченими-бібліографами було остаточно взято курс на глобалізацію процесів індексації і систематизації за десятковим принципом, що продиктований наявністю його (десятькового принципу), в матеріалізованій формі – десятковою класифікаційною системою.

Першими віхами становлення етапу децималізації бібліотечних фондів було рішення Головполітосвіти РРФСР про обов’язкове використання в

бібліотеках різних рівнів “Международной десятичной классификации” від 12.01.1921 р. [107]. Як наслідок, у підтвердження цьому рішення, подібне рішення затверджується Головополітосвітою та Управлінням в справах друку Української республіки.

Що ж до прикладних кроків, на шляху до десятковості процесів індексації, то вже в 1921 році Головополітосвітою РРФСР було видано варіант децимальної класифікації для використання у роботі бібліотек країни.

Тим не менше, пошуки інших класифікаційних шляхів, продовжувались і на далі, і в 1924 році, на Всеросійському бібліографічному з'їзді, висловлювались думки про скасування Головополітосвітою РРФСР свого рішення від 12.01.21, але почуті вони не були. Тому робота над децимальними варіантами класифікаційних систем для бібліотек усіх рівнів, продовжувалась і на далі, різними вченими, і РРФСР, і УРСР. Так, Юрій Меженко, жив ідеєю видати повний варіант таблиць Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації українською мовою, робота над яким почалась одразу після виходу скорочених таблиць даної класифікації. Але, за браком коштів та відповідного кількісно-фахового укомплектованого колективу роботу над виданням повних таблиць було призупинено. Однак, слід зауважити, що в Харкові у 1924 році Держвидавництвом УРСР було видано “Десятичную классификацию” Л.Р.Когана (упорядник) [91]. Вона являла собою практично прямий переклад ДК Міжнародного бібліографічного інституту (МБІ) російською мовою без значних адаптаційних змін щодо тогочасних реалій соціалістичної дійсності.

Дещо по-іншому справи йшли у російських колег Меженка. Так, вже у 1924 році виходять таблиці класифікації Є Добржинського і М.Русінова. Зокрема, “Руководство и краткие таблицы” М.Русінова були завершальним етапом робіт Секції Адміністративної Техніки (САТ) в галузі складання архівних класифікаторів для установ, за ДК МБІ [130, С. III]. Після завершення цієї глобальної роботи, всі інші установи, що бажали вибудовувати свій

класифікатор за ДК МБІ, повинні були обов'язково використовувати у роботі вибірками, що вже були зроблені і опубліковані САТ. Іншими словами, ДК набирала обертів і ставала дедалі популярнішою. Навіть генеральний секретар тодішнього Союзу Міжнародних Асоціацій Поль Отле, ознайомившись з матеріалами авторства М.Русінова та Б.Бондарського, що передували виданню вищезазначеного “Руководства...”, зазначав наступне: “Все це підсилює величезну надію на майбутнє міжнародного руху в галузі бібліографії та документації, що є рівносильним організації думки, знань та дій...” [130, С. V]. В своїх працях і Добржинський, і Бондарський, і Русінов, постійно наголошували на перевагах ДК, згадуючи, в першу чергу, про її оригінальність структурної побудови, міжнародність, енциклопедичність тощо [30]. І дійсно, на той час, ДК МБІ використовували тогочасні – Англія, Германия, Люксембург, Австрія, Чехословаччина, Польща, Венгрія, Франція, Італія, Іспанія, Латвія, Норвегія, Данія, Голландія, Бельгія, Швейцарія, Болгарія, Румунія, Китай, Японія, Єгипет, Алжир, Південно-Африканський союз (після 1961 року Південно-Африканська республіка), Канада, Мексика, США, Куба, Бразилія, Аргентина, Чилі, Перу, Колумбія, Уругвай, Нідерландська Індія (Insul inde — володіння Нідерландів в індійському архіпелазі), Австралія та Нова Зеландія.

Що ж до самої “Десятичной классификации документов, руководство и краткие таблицы” 1924 року, то дану класифікаційну систему варто позиціонувати, як саме *документну* класифікаційну систему (la classification documentaire), що в першу чергу орієнтована на використання її у каталогах реєстратур та державних адміністративних установ. Цей факт можна пояснити тим, що класифікаційні системи бібліотечного використання вже існували на той час (і продовжували свій еволюційний шлях) і вже час було давати ДК МБІ, нові можливості для застосування, ще раз наголошуючи на її унікальності.

Вищезазначений факт пояснює наявність певних адаптаційних змін щодо структури даного варіанту класифікаційної системи. Так:

➤ це, більш ширше і змістовно-конкретизуюче представлення певних рубрик та їх наповнення, з метою розкриття якомога різноаспектніше усіх питань науки і техніки тогочасного СРСР.

➤ це, групування рубрик (крім відділів 34 та 35), за практичними проблемами, за циклами питань, за предметами адміністративної діяльності, а не за галузями знань.

➤ це, вибіркове і нерівномірне використання основних розділів і рубрик ДК МБІ, в процесі формування основного масиву даного варіанту класифікаційної системи.

Факт популяризації варіантів ДК МБІ, підтверджує і те, що саме видання “Десятичная классификация документов, руководство и краткие таблицы” – це наглядний посібник і зібрання методичних матеріалів, щодо пояснення суті і процесів, способів використання ДК взагалі і “Десятичной классификации документов, руководство и краткие таблицы”, зокрема. В даному виданні широко представлено методичний матеріал зі схемами і прикладами, висвітлено основні переваги ДК МБІ.

На довгоочікуваність і потрібність даного видання таблиць, вказує і той факт, що в ньому не представлено Алфавітно-предметного покажчика (АПП), мова про користь якого вже велася давно і наявність якого вже була зафіксована у попередніх роботах (зокрема МДБК за редакцією Ю.О.Меженка). Тобто виходу чекали довго і з нетерпінням, тому і пошкодували часу на доопрацювання усього видання АПП, для повноти даного варіанту таблиць, за для оптимізації процесів індексування.

Справедливості заради, варто зазначити, що певні недоліки мали другі (повторні і доповнені) видання класифікацій того ж Добржинського і Русінова, 1930 і 1944 рр. відповідно, але, враховуючи нав'язану обов'язковість і активне відстоювання принципів децималізму, дані класифікаційні системи широко використовувались в архівах, бібліотеках, реєстратурах та інших установах республік СРСР, не виключенням з яких була і УРСР.

Що ж до перевиданих у 1931 році Головполітосвітою РРФСР таблиць класифікації для масових бібліотек, то, в принципі, вони були базою для подальших перевидань класифікаційної системи, продиктованих часом та змінами у науці і техніці. Слід сказати, що в 1936 (1939) році, друком виходить “Схема класифікації, що застосовується у виданнях Книжкової палати УРСР” [160, 161], що була перевиданням українською мовою, російського оригіналу.

Так, з плином часу, збільшувалась не тільки кількість бібліотек, а й книжок, в яких висвітлювались реалії тогочасного життя. Відбувалися зміни в науці і в техніці, відповідно до еволюційного розвитку людського життя. Збільшувалась роль ідеологічного виховання населення, процесів переписування історії у “потрібне” русло, формування комуністичного та атеїстичного світогляду у населення. Всі ці зміни не знаходили повною мірою відображення у розділах і відділах каталогів бібліотек СРСР, зокрема УРСР. Визріла нагальна потреба у відповідній, до тогочасних реалій, і україномовній бібліотечній класифікаційній системі. Тому, у 1938 році, Книжковою палатою УРСР, було видане україномовне видання “Десяткова класифікація для масових бібліотек” на базі класифікації Головполітосвіти РРФСР 1931 року, що правда значно розширене і доповнене.

Дане видання напрочуд заполітизоване і, на відміну від попередніх, радикально заідеологізоване. Цікаво те, що в методичних вказівках до даних таблиць, М.Фельдштейн (головний редактор таблиць і директор Книжкової палати УРСР), постійно наголошує на марксистсько-ленінській методології. Так, наголос ставиться навіть на тому, що “...бібліотекарі і бібліографи повинні бути, насамперед, *політично грамотними людьми*, мати певну загальну освіту й вміти орієнтуватись в книзі.....Це потрібний мінімум без якого не можлива робота радянського бібліотекаря, як *пропагандиста і агітатора більшовицької культури*” [59, С. V]. З вищенаведених цитат видно, що на той час класифікаційна система, в першу чергу, розглядалася як інструмент для класифікування літератури у відповідності до марксистко-ленінської ідеології.

Вже потім мова йшла про дійсні потреби каталогізації тогочасності до – конституції країни каталогів – класифікації.

Більшовицькою ідеологією пронизана значна частина структури класифікації. Так, якщо порівняти основний ряд першого україномовного видання ДК (1919 р.) та основний ряд, розглядуваного нами, другого україномовного видання ДК (1938 р.), то отримаємо факти, що представлені в Таблиці 1:

Таблиця 1

Аналітичне порівняння ДК 1919р. та ДК 1938 р.

Україномовне видання ДК (1919 р.)		Україномовне видання ДК (1938 р.)	
0	Загальні твори.	0	Загальний відділ
1	Філософія	1	Філософія. Діалектичний матеріалізм.
2	Релігія.	2	Антирелігійна література.
3	Соціальні знання.	3	Політика. Економіка.
4	Філологія. Лінгвістика.	4	Мовознавство.
5	Чисті науки.	5	Природознавство. Математика.
6	Прикладні знання.	6	Техніка. Агротехніка. Медицина.
7	Мистецтво.	7	Мистецтво.
8	Література. Красне письменство.	8	Література.
9	Історія.	9	Історія.

Як бачимо, з даної таблиці, найбільшої переробки і доопрацювання, зазнали основні розділи 1, 2, 3, 6. Так, навіть в назву першого розділу було окремо винесено “Діалектичний матеріалізм”. Діамат був одним з складових марксизму, що був створений Марксом і Енгельсом, і розвинений Леніним-Ульяновим. Було виокремлено підвідділ 14М для Діалектичного матеріалізму, а такі науки як Психологія, Логіка та Етика, мали більші за значенням порядкові числа (індекси).

Що ж до другого відділу, то тут назва та зміст взагалі радикально протилежні тим назві і змісту, що представлені в першому україномовному виданні. Це також пояснюється марксистською філософією буття та науковим атеїзмом, що були основними на теренах СРСР.

Один з найбільших відділів, за кількістю представлених в ньому рубрик – це третій відділ. В ньому широко представлені аспекти тогочасної політичної агітації, зокрема мають місце такі відділи, як: *301 Буржуазна наука про суспільство; 322 Держава та церква; 329 Політичні партії, буржуазні та дрібнобуржуазні.*

Шостий відділ розширено по суті. Це мотивовано, в першу чергу, дійсним ростом знань про техніку, новими дослідженнями і їх результатами у медицині і ветеринарії. Так, можна знайти такі рубрики і відповідні до них індекси: *611-013 Ембріологія. Розвиток людського зародку; 619.5 Хвороби птахів; 621.16 Парові турбіни; 621.79 Зварювання та різання металів; 690.5 Механізація будпроцесів та ін.*

Цікаво й те, що рубрики та індекси до них, в межах шостого розділу розташовані оригінально та алогічно. Так, спочатку викладено підвідділи 6 ТЕХНІКА. МЕДИЦИНА. АГРОТЕХНІКА., потім 61 МЕДИЦИНА. ВЕТЕРИНАРІЯ., а потім, відкинувши логічну порядкову послідовність, 63 СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО (АГРОТЕХНІКА)., далі 6. ТЕХНІКА. – в відділ винесено загальні питання. Після, наведено 62 ІНЖЕНЕРНА СПРАВА. – загальні питання. А вже потім 64 ТЕХНІКА МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО

ОБСЛУГОВУВАННЯ., з змісторозкриваючими підрубриками [59, С. 44-45]. Слід відмітити також і неповноту посилань, в тому ж таки шостому відділі, можна бачити рубрику 690.5 Механізація будпроцесів , що в підвідділі 6 БУДІВЕЛЬНА СПРАВА, після якої немає жодного посилання на підвідділ 624 БУДІВЕЛЬНА ТЕХНІКА, рубрикаторний зміст якого, теж залишає бажати кращого, з огляду на відповідність рубрик до узагальнюючого поняття.

Більш ширшу картину розмаїття, представлених в класифікаційній системі, рубрик, можна побачити, склавши (вибравши відповідні рубрики із контексту усієї системи) двозначну таблицю даної класифікації:

0 ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ.	32 ПОЛІТИКА.
01 БІБЛІОГРАФІЯ.	33 ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ.
02 БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО.	34 ПРАВО.
03 ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ТА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ СЛОВНИКИ ЗАГАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ.	35 РАДЯНСЬКЕ БУДІВНИЦТВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ.
05 ЖУРНАЛИ. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ.	36 СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ. СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ.
06 НАУКОВІ УСТАНОВИ, ТОВАРИСТВА, АКАДЕМІЇ.	37 НАРОДНА ОСВІТА.
07 ПРЕСА.	38 ТОРГІВЛЯ. ЗВ'ЯЗОК. ТРАНСПОРТ.
1 ФІЛОСОФІЯ. ДІАЛЕКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛІЗМ.	39 ПОБУТ. ФОЛЬКЛОР.
1 ФІЛОСОФІЯ. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ. ТВОРИ ОКРЕМИХ ФІЛОСОФІВ.	4. МОВОЗНАВСТВО.
15 Психологія.	42 Англійська
16 Логіка.	43 Німецька
17. Етика.	44 Французька
2 АНТИРЕЛІГІЙНА ЛІТЕРАТУРА.	45 Італійська
3 ПОЛІТИКА. ЕКОНОМІКА.	46 Іспанська
31 СТАТИСТИКА.	

- 47 Латинська
- 48 Грецька
5. ПРИРОДОЗНАВСТВО.
МАТЕМАТИКА.
- 51 МАТЕМАТИКА.
- 52 АСТРОНОМІЯ.
- 53 ФІЗИКА.
- 54 ХІМІЯ.
- 55 ГЕОЛОГІЯ.
- 56 ПАЛЕОНТОЛОГІЯ
- 57 БІОЛОГІЯ.
- 58 БОТАНІКА.
- 59 ЗООЛОГІЯ.
- 6 ТЕХНІКА. МЕДИЦИНА.
АГРОТЕХНІКА.
- 61 МЕДИЦИНА. ВЕТЕРИНАРІЯ.
- 63 СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
(АГРОТЕХНІКА).
6. ТЕХНІКА
- 62 ІНЖЕНЕРНА СПРАВА.
- 64 ТЕХНІКА МАТЕРІАЛЬНО-
ПОБУТОВОГО ОБСЛУЖУВАННЯ.
- 65 ТЕХНІКА УПРАВЛІННЯ І
ОРГАНІЗАЦІЯ УСТАНОВ,
ПРОМИСЛОВИХ І ТОРГОВЕЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВ.
- 66 ХЕМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ.
- 67 ТЕКСТИЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО,
ВИРОБИ З МЕТАЛІВ І ДЕРЕВА.
ВИРОБНИЦТВО ШКІРИ. ПАПЕРОВЕ
ВИРОБНИЦТВО.
- 68 ВИРОБНИЦТВО ТОЧНИХ
МЕХАНІЗМІВ. РЕМЕСЛА.
- 69 БУДІВЕЛЬНА СПРАВА.
7. МИСТЕЦТВО.
- 72 АРХІТЕКТУРА.
- 73 СКУЛЬПТУРА.
НУМІЗМАТИКА. КЕРАМІКА.
- 74 МАЛЮВАННЯ.
- 75 ЖИВОПИС.
- 76 ГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО.
ГРАВІЮРА. МИСТЕЦТВО
ПЛАКАТА.
- 77 ФОТОГРАФІЯ.
- 78 МУЗИКА. СПІВИ.
- 79 ВИДОВИЩА. ІГРИ. СПОРТ.
8. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО.
- 82 Англійська. Американська.
- 83 Німецька.
- 84 Французька.
- 85 Італійська.
- 86 Іспанська.
- 87 Латинська.
- 88 Грецька.
9. ІСТОРІЯ.
- 9 ІСТОРІЯ.
91. ГЕОГРАФІЯ.
КРАЄЗНАВСТВО.
- 92 БІОГРАФІЇ.

Як бачимо з вищенаведеної двозначної таблиці, що досить таки широко представлено зміст відділів 3 та 6. Цікавим виявляється факт наявності однакового індексного позначення рубрик першого розділу:

1 ФІЛОСОФІЯ. ДІАЛЕКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛІЗМ.

1 ФІЛОСОФІЯ. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ. ТВОРИ ОКРЕМИХ ФІЛОСОФІВ.

де, назви, що різняться, позначені однаковим індексом “1”;

та рубрик дев'ятого розділу:

9. ІСТОРІЯ.

9 ІСТОРІЯ.

де, назви навіть семантично однаково виражені, і також мають однакове цифрове вираження індексу, в даному випадку “9”, тобто відбувається дублювання.

Даний факт ще раз вказує на те, що на той час, важливішим з завдань каталогізаційної науки, було, скориставшись вже винайденою і зручною класифікаційною системою, створити максимально-адаптовану до ідеологічної суті існування, класифікацію, для подальшого лобіювання та пропаганди більшовицьких ідей.

Що ж стосується допоміжних таблиць, то вони представлені таблицями детермінант – допоміжних визначників. В цих таблицях містяться *визначники форми, визначники місця, визначники часу*.

Першими, але з порядковим номером три (ІІІ), подаються Визначники форми. Вони утворюються комбінацією цифр, що взяті у дужки. Наприклад:

(02) Посібники.

(071) Учбові заклади.

(09) Історія предмета.

Детермінанти форми використовуються для позначення форми предмету і вживаються додаванням до основного індексу:

531.3(02) Довідники з динаміки.

63(064) Сільськогосподарські виставки.

84(082) Хрестоматії французької літератури.

Цікаво, що при індексуванні художньої літератури за основу рекомендується брати мову оригіналу, а не його переклади [59, С. XXV]. Тобто, якщо, приміром, автор книги француз за національністю і відомий світові, як представник французької літератури, написав довідник англійською мовою з французької літератури, то дане видання будуть індексувати наступним чином: 82 Англійська література (у відповідності до мови оригіналу) та (08) Збірники. Довідники, і тоді:

82(08) Довідник з англійської літератури.

На нашу думку такі методичні вказівки не повинні мати категоричних характер. Набагато простіше було б індексувати так: 84 Французька література – основний індекс; 42 Англійська мова – допоміжний в даному випадку індекс та (08) Збірки. Довідники – детермінанта форми; і тоді:

84+42(08) Довідник з французької літератури англійською мовою, тим більше, що використання знаку приєднання “+”, передбачено методичними вказівками, як в першому україномовному виданні 1919 року, так і в, нині розглядуваному нами, другому україномовному виданні 1938 року.

Другими, але з порядковим номером один (I), представлені визначники (географічні) місця – це цифрові та літерні позначення, що комбіновано певним чином і, утворені комбінації цифр, індексні позначення, взяті в круглі дужки:

(45) Італія

(47P) Росія

(61) Єгипет

Також, як визначник місця, використовується знак нескінченності “∞”, взятий у дужки. Він використовується для позначення поняття “Всесвіт”, тобто:

9(∞) Всесвітня історія.

Географічні детермінанти, використовуються у комбінації з основним індексом, для позначення географічної належності предмету:

025.3(54) Каталогізація в Індії.

636.7(94) Собаківництво в Австралії.

91.(3) Географічні карти Стародавнього світу.

Слід також зазначити, що серед інших визначників місця зустрічаються наступні: (47Р) Росія; (47) СРСР; (470) РРФСР. Цей факт цікавий тим, що таким чином Росія, як держава, розглядається досить багатоаспектно – по індексу бачимо представлення Росії, як центру усього конгломерату СРСР (Союзу радянських соціалістичних республік), і навпаки; для позначення Росії введено тільки літеру “Р”, індекс же СРСР додається повністю. Такий же “витвір” індексаційної думки можна спостерігати, порівнюючи і наступний індекс (470) РРФСР. Так РРФСР (Російська радянська федеративна соціалістична республіка), розглядається окремо від Росії, що говорить про навмисне хронологічне розмежування без використання визначників часу. Також, не вказується, що це Царська Росія. Мова ж про Україну або Українську Народну Республіку до появи УРСР взагалі не йде, а, навпаки індексно показується певна приналежність України до Росії – (470) РРФСР та (47.70) УРСР.

Третіми, але з порядковим номером два (II), представлено Визначники часу. Вони утворюються за допомогою комбінації цифрових позначень, знаків тире “–” та дві крапки “:” і заключаються в лапки. Так:

“10” XI століття.

“–” Час до нашої ери.

Тобто, якщо маємо індекс 91(47.70)“1918 : 1991” Загальна історія УРСР (тобто історія УРСР, за весь період існування республіки), значить – 91 Історія, (47.70) УСС та “1918 : 1991” – детермінанта часу, що вказує на певний історичний період.

Негативним, нами розглядається, факт відсутності детермінантних позначень “до” та “після” певного періоду, і наявність детермінанти “–” Час

до нашої ери., жодним чином не компенсує відсутність вище означених хронологічних визначників.

Як позитивний, можна відмітити той факт, що мовна приналежність виражається за допомогою приєднання індексу мови з основного ряду. Це насамперед полегшує роботу бібліографа і читача, адже, якими б корисними не видавалися б нам детермінанти, однак вони несуть, разом із уточненням суті, певний дисбаланс у логічність ланцюговості індексу, бо їх застосування та читабельність потребують допоміжних знань та навичок, що аж ніяк не спрощує процеси індексування та пошуку. З іншого ж боку, використання безпосередньо мовних індексів та рубрик, теж повністю методично не врегульовано, про що зазначалося вище.

Довідкова складова ДК за редакцією М.Фельдштейна, представлена переліком пояснень головних скорочень, які зустрічаються в покажчику, та безпосередньо самим Алфавітним покажчиком (АП). АП побудовано за класичною моделлю: *термін – індекс* і налічує близько чотирьох тисяч термінів і понять. Співставляючи змістовне наповнення таблиць і кількість термінів, можна констатувати, що АП доволі таки адекватно-компетентний щодо запитів та пошукових операцій користувачів. Єдине, про що хотілось би зазначити, це неповномірне представлення процесу *пошук-результат*, адже доцільніше б було, на нашу думку, побудувати структуру АП за моделлю: *термін-індекс-сторінка*. Це набагато б оптимізувало і прискорило роботу з пошуку та, що не менш важливо, використання його результатів.

Таким чином ДК для масових бібліотек 1938 року українською мовою, стала своєрідним роздільником у періодизації історії децимальних класифікацій українською мовою. З її появою в Україні, можна говорити про абсолютно новий етап – *перехідний етап від класично-відтвореної україномовної ДК до класифікації ротаційованого основного ряду*, в результаті тогочасно-адекватної інтерпретації дійсності. В її структурі, за множиною методичних вказівок та нововведених відділів, ясно проглядається процес переконання

ланцюгової основи, трансплантаційний процес індексів та розділів зі сформованої свідомості більшовизму в основний ряд класифікаційної системи.

Ще в 1934, відомий російський бібліограф Троповський Лев Наумович, виступив з проектом кардинальної переробки ДК МБІ. І вже, як наслідок, в 1938, 1939 та 1942 році, в Московському інституті бібліотекознавства, виходять друком таблиці Універсальної десяткової класифікації (УДК) для масових бібліотек (Таблиці Троповського) [107]. Ці таблиці – класифікаційне вираження прагматичних вимог Комуністичної партії, засобами штучного формування змісту системи, що в принципі і передбачено фундаментальними основами побудови ДК – були точкою опори для послідовників подальшої підготовки і видання таблиць, у повоєнні часи.

В 1955 році, Міжвідомчою класифікаційною комісією Міністерства культури РРФСР, за редакцією Амбарцумяна Захарія Миколайовича, була видана “Схема библиотечной классификации, применяемая в типовых каталогах и на печатных карточках для массовых библиотек”.

На основі даної “Схеми...” і Таблиць Троповського, в 1959 році (перше видання) та в 1961 році (друге видання), все тою ж Міжвідомчою класифікаційною комісією Міністерства культури РРФСР, і за редакцією Амбарцумяна З.М., були видані “Таблицы библиотечной классификации для массовых библиотек”.

В 1961 році, Книжковою палатою Української РСР, за участю Державної республіканської бібліотеки УРСР імені КПРС, було перекладено та видано третє видання “Таблиць....” 1961 року українською мовою.

Треті україномовні таблиці класифікації 1961 року, представляють собою індексно-ускладнену (в порівнянні з другим і тим більше першим, україномовними виданнями) систему. Це виражається у внесенні до основного десяткового ряду, доповнюючих розділів, з відповідними цифровими та літерними позначеннями комбінаційного типу. Наочно це можна побачити, проаналізувавши і порівнявши основний ряд, видання 1938 року та даних “Таблиць....” 1961 року, в Таблиці 2:

Таблиця 2

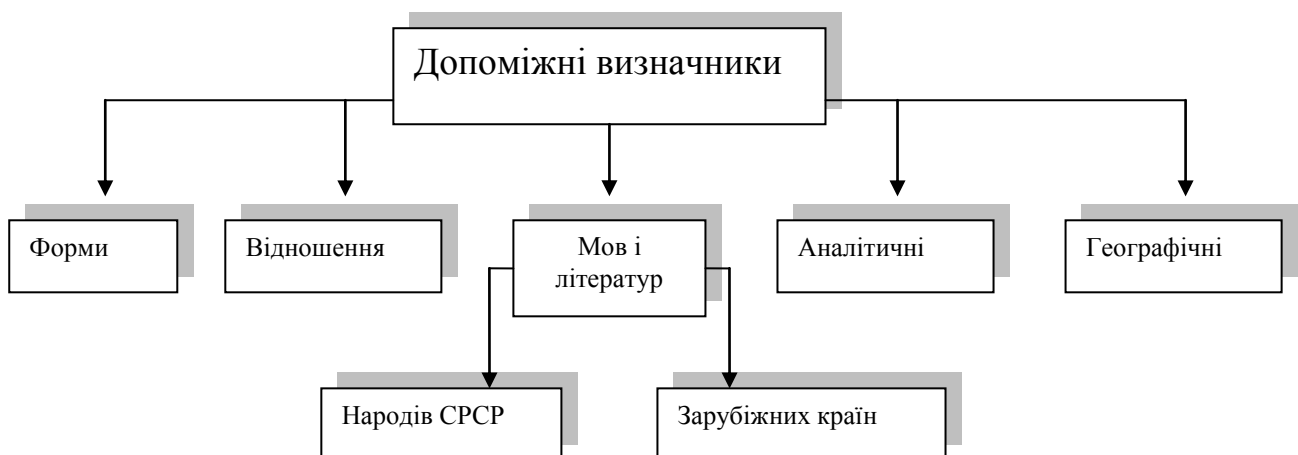
Аналітичне порівняння ДК 1938р. та ДК 1961 р.

Україномовне видання ДК (1938 р.)	Україномовне видання ДК (1961 р.)
0 Загальний відділ	0 Загальний відділ
1 Філософія. Діалектичний матеріалізм.	1 Філософія. Психологія. Логіка.
2 Антирелігійна література.	2 Атеїзм. Науково-атеїстична пропаганда
	3К Марксизм-ленінізм
3 Політика. Економіка.	3 Суспільно-політична література.
4 Мовознавство.	4 Мовознавство.
5 Природознавство. Математика.	5 Природознавство і математика.
	5А Антропологія. Анатомія і фізіологія людини.
	61 Медицина. Охорона здоров'я.
6 Техніка. Агротехніка. Медицина.	6 Техніка.
	63 Сільське господарство.
7 Мистецтво.	7 Мистецтво.
	7А Фізкультура і спорт.
8 Література.	8 Літературознавство.
9 Історія.	9 Історія.
	91 Географія.

З наведеної порівняльної таблиці видно, що певні галузі та науки винесено окремими розділами в основний ряд класифікації. Зокрема, в окремому розділі зібрано літературу з марксизму-ленінізму (3К), науки про людину (5А), літературу з фізкультури та спорту (7А). В даному виданні “Таблиць...” 1961 року, можна спостерігати три(!) розділи з числом “шість” у індексі. В даному випадку просто відбулося певне “основорядне узаконення” тієї структурної побудови, що викладена у другому україномовному виданні “Таблиць...” 1938 року. Цей факт, на нашу думку, зумовлений бажанням укладачів згрупувати рубрики за практичними проблемами, а не за галузями знань. Але порушення порядкової логічності схеми – крок доволі не виправданий і аж ніяк не вирішує вище означену проблему. Тим більше, що візуально, десятковість основного ряду порушується, навіть наявністю інших знакових позначень і відповідних ним рубрикам, тому винесення двох знакових індексів у основний ряд, виглядає, м’яко-кажучи алогічно та абсурдно.

В “Таблицях...” 1961 року, що розглядаються, дуже широко і різноаспектно задіяні детермінанти (визначники). Як можна побачити з рис. 1, в допоміжних таблицях даного видання, представлена досить таки розгалужена система допоміжних детермінант.

Рис.1 Схема розгалуження системи детермінант в “Таблицях...” 1961 р.

Визначники форми в даному виданні, розглядається нами, не тільки як інструмент для означення змістовної суті видання за допомогою цифрових

індексів, що взяті у дужки, але й як складові готових, повних індексів, що безпосередньо представлені в основних таблицях класифікації:

7(07) Методика викладання образотворчого мистецтва. Самодіяльні гуртки образотворчого мистецтва, де (07) – визначник форми – Викладання і вивчення предмета;

61(09) Історія медицини і охорони здоров'я, де (09) – визначник форми - Історія науки (предмета). Життя і творчість діячів науки.

Визначники відношення, використовуються при формуванні рубрик певного відділу, шляхом приєднання до основного індексу (розділу в якому формуються рубрики) індексів других галузей знань, через двокрапку. Так:

333С : 34 Земельне і колгоспне право СРСР, де 333С Економіка соціалістичного сільського господарства Української РСР (загальні роботи) – основний індекс, а 34 – Держава і право – допоміжний індекс (детермінанта відношення).

Аналітичні визначники “Таблиць....” 1961 року, використовуються в межах одного відділу, що характеризує ту чи іншу галузь. На відміну від аналітичних детермінант перекладеної українською мовою Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації (МДБК) 1919 року, що були створені для аналітичного погляду на те чи інше питання, з тієї чи іншої точки зору, в будь-якій галузі, аналітичні визначники “Таблиць....” 1961 року мають в першу чергу таксономічний характер, конкретизації та уточнення понять. Так:

6С6 Провадження будівельних робіт

6С6.03 Організація виробництва у будівництві

6С6.04 Техніка безпеки у виробництві [163, С. 44-45.],

де **.03** та **.04** – аналітичні визначники “Організація виробництва, організація праці, технічне нормування.” та “Техніка безпеки”, відповідно.

Географічні визначники, так як і в попередніх виданнях “Таблиць....”, призначенні для територіальної та адміністративної ідентифікації понять, але тут вони представлені в переліку рубрик даної класифікації, як повноцінні

рубричні одиниці. Окремо в допоміжних таблицях класифікації наведено перелік географічних визначників.

Як оригінальні структурні одиниці даних “Таблиць...” 1961 року, нами розглядаються *визначники мов та літератур*. Вони представлені двома блоками “...народів СРСР” та “...зарубіжних країн”.

В порівнянні з попередниками, детермінантами мов перших двох ДК українською мовою, розглядувані нами визначники мають оригінальну деталізацію, що забезпечує ідентифікативність мов та літератур. Це забезпечується додаванням літерних скорочень назв народів СРСР та зарубіжних країн. І тоді, визначники мов і літератур народів СРСР та країн світу, утворюються шляхом комбінації літер і цифр, наступним чином:

4С(Осет) Осетинська мова, де 4 – основний індекс – Мовознавство, С – літератури народів СРСР, (Осет) – визначник осетинської мови;

4И(Нім) Німецька мова, де 4 – основний індекс – Мовознавство, И – зарубіжна література, (Нім) – визначник німецької мови.

Взагалі визначники, в “Таблицях...” 1961 року, представленні певним чином по новому: відповідні переліки детермінант містяться в допоміжних таблицях і, що найголовніше, визначники представленні в складі індексів предметних рубрик, які є змістовними складовими безпосередньо вже основних таблиць. Тобто структуру таблиць оновлено і доповнено влиттям рубрик і відповідних індексів чистого походження та рубрик і індексів до них, що були утворенні за допомогою використання детермінант.

Таким чином, можна говорити про новий підхід у формуванні основних таблиць класифікації, за рахунок влиття в основні рубрики різних детермінант. Це, в принципі, полегшує роботу з таблицями і дозволяє швидше здійснювати процеси індексації та пошуку. Іншою ж стороною медалі даної ситуації є, закладання принципів маргинальності радянського народу, з огляду на змістовність по суті, тих рубрик, які створенні упорядниками, з використанням детермінант.

Те ж саме стосується і додатків, що містяться в допоміжних таблицях:

- Додаток 1. “Список окремих видань творів Маркса, Енгельса, Леніна з зазначенням для них повних індексів”;
- Додаток 2. “Список журналів”.

В цих додатках, містяться переліки видань та журналів з готовими індексами, що офіційно представлені, як виконавці довідкової функції, а в суті яких простежується пропагандистська функціональність.

Отже “Таблиці...” 1961 року – це, в першу чергу, пропагандистське видання, що є класифікаційною системою за структурою, а більшовистським рупором по суті. Під впливом тогочасної ідеології, було, навіть змінено структуру – основну визначальну рису класифікації – за для виконання функцій пропаганди комуністичної ідеології, в першу чергу, та забезпечення роботи з книжковими масивами, в рамках процесів індексації та каталогізації в УРСР, вже в другу чергу. З виходом “Таблиць...” 1961 року українською мовою, можна говорити про початок *третього етапу – кульмінаційного етапу, в хронологічних межах існування СРСР, щодо ідеологізації, заангажованості змісту та остаточної ротації основного ряду класифікації.*

Після видання в 1961 році “Таблиц библиотечной классификации для массовых библиотек” і україномовного їх відповідника, 11 травня 1962 року, Радою Міністрів СРСР, було видано постанову №445 “О мерах по улучшению организации научно-технической информации в стране”. В даній постанові, зокрема в статті шостій говориться, про те, щоб з 1963 року, ввести в редакціях науково-технічних журналів, в науково-технічних видавництвах, в органах науково-технічної інформації, в науково-технічних бібліотеках [130, С.3] УДК, як обов’язкову для здійснення класифікації всіх публікацій.

Згодом, 11 серпня 1962 року, постановою №39 Державного комітету Ради Міністрів СРСР з координації науково-дослідних робіт, було затверджено положення “Про Міжвідомчу комісію з класифікації при державному комітеті Ради Міністрів СРСР....” [130, С.4]. Тобто, іншими словами, на державному рівні, було створено орган, що координував і здійснював методичне

керівництво діяльністю міністерств та відомств з впровадження і подальшого розвитку УДК, перекладу та виданню галузевих таблиць цієї класифікації.

Як наслідок, в 1962 році вийшли друком “УДК: скорочені таблиці”, видані Всесоюзнаю Книжковою палатою.

В 1963-1964 роках, були видані УДК, повний варіант таблиць, російською мовою.

Паралельно ж з виходом варіантів УДК, 1963 року, за професійними потребами обласних, крайових та республіканських бібліотек, Всесоюзнаю Книжковою палатою, були видані “Таблицы библиотечной классификации для областных библиотек”, за редакцією З.М.Амбарцумяна [168]. Це російськомовне видання таблиць, що було розроблене на базі “Таблиць ...” 1961 року і було покликане врівноважити, в процесі використання, кількість розділів та відділів каталогів усієї країни.

Враховуючи те, що, перше повне видання УДК російською мовою не було повною мірою просякнуте ідеологічним змістом, а зміст їх рубрик відповідав стану науки і техніки, по суті, виникла потреба у третьому виданні “Таблиц библиотечной классификации для массовых библиотек”, що й були видані 1968 році, російською мовою. Ці таблиці були призначені для масових бібліотек. Характерна риса новизни структури даних таблиць у наявності нового змісту рубрик, і взагалі поява нових, у аналогічності з побудовою відповідних розділів та рубрик Бібліотечно-бібліографічної класифікації для наукових бібліотек 1960-1968 років. Невеликі ж науково-технічні бібліотеки користувалися так званими “середніми” таблицями УДК (видання Державної публічної науково-технічної бібліотеки СРСР 1969 року) [184, С. 152]. Вже 1971 року, Книжковою палатою УРСР було видно “Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек”, що базувалися на російськомовному оригіналі 1968 року.

Основний ряд “Таблиць...” 1971 року майже ідентичний до основного ряду україномовного варіанту “Таблиць...” 1961 року. Різниця тільки в повноті назви розділу “91”. Так, якщо в другому виданні українською мовою “91 ГЕОГРАФІЯ”, то в третьому виданні українською мовою “91 ГЕОГРАФІЯ.

КРАЇНОЗНАВСТВО. КРАЄЗНАВСТВО.”. Має місце також і більша деталізація рубрик, що, в принципі, не змінює суті, і притаманна всім розділам “Таблиць...” 1971 року.

Аналізуючи інші відділи, слід зазначити, що в третьому виданні українською мовою, в першому розділі, першим підвідділом винесено “Філософію”, в якому одночасно висвітлюється і історія філософії марксизму-ленінізму, і історія філософії взагалі.

В другому розділі “2 АТЕЇЗМ. НАУКОВО-АТЕЇСТИЧНА ПРОПАГАНДА”, в “Таблицях...” 1971 року, зміст означеного питання розкрито за допомогою нових рубрик. Так, на відміну від другого видання таблиць українською мовою, введено такі рубрики, як: 25 Наука і релігія; 27 Історія атеїзму; 293.5 Християнські секти [164, С. 16-18]. Цей факт свідчить про наявність літератури даної тематики, причому не тільки наявність, але й збільшення, відносно різновиду змісту, видань релігійного та про релігійного характеру.

Значною деталізацією і конкретизацією рубрик, представлено третій розділ “Таблиць...” 1971 року. Слід почати з того, що назву розділу “ЗК МАРКСИЗМ-ЛЕНІНІЗМ” продубльовано з доповненням і винесено як першу, окрему рубрику “ЗК Марксизм-ленінізм. Комуністичні партії. Комуністичні спілки молоді”. Змістовна складова даного розділу – перелік рубрик і індексів – розбита буквально по термінам, щодо даної тематики. Так, значно деталізовано відділ “ЗКП(С2) Комуністична партія України”, в якому представлено широке розмаїття індексів та відповідних рубрик, з множиною посилань. Цей відділ, подано окремою змістовною одиницею, що зумовлено предметною відповідністю його рубрик до даної тематики усього відділу.

Що ж до Довідкової частини “Таблиць...” 1971 року, то доповнено також і визначники. Так, приміром визначники форми доповнено новими позиціями, серед яких: “(073) Навчальні плани і програми” та “(077) Методика і практика проведення досліджень і спостережень”. А визначники літератур доповнено такими країнами: “Малайська (Мал) або (Індокитай)”, “Марокканська (Мар) або

(Араб)” та ін. Алфавітно-предметний покажчик, з огляду на збільшення рубрик та понять в даному видані, також представлено ширшою гамою термінів та словосполучень.

Таким чином, “Таблиці...” 1971 року – стали певним заповненням інформаційних пустот в україномовному інформаційному середовищі. З їх виходом було означено закінчення третього етапу загальної історії, Радянського періоду, основних Децимальних класифікацій, українською мовою². Про четвертий етап, початок якого також характеризується виходом “Таблиць...” 1971 року, слід зазначити, тільки з огляду на його існування, як завершального етапу в історії основних Децимальних класифікацій українською мовою, що були видані за радянських часів, і як остаточно-перехідного, відносно ідеологічної змістовності класифікацій, від класифікацій на основі десяткового принципу до класифікацій на основі класифікації наук (Бібліотечно-бібліографічна класифікаційна система).

Підсумовуючи все вище сказане, можна констатувати, що історія створення, існування та використання україномовних класифікацій базованих на десятковому принципі на теренах України, має певну чотирьох етапу періодизацію:

1-й етап (1919 – 1938 рр.) – етап початку децималізації українських бібліотечних фондів;

2-й етап (1938 – 1961 рр.) – перехідний етап від класично-відтвореної україномовної ДК до класифікації ротаційованого основного ряду;

3-й етап (1961-1971 рр.) – кульмінаційний етап, в хронологічних межах існування СРСР, щодо ідеологізації, заангажованості змісту та остаточної ротації основного ряду класифікації;

4-й етап (1971- кін. 70-х рр.) – завершальний етап у історії основних Децимальних класифікаційних систем українською мовою, що видавались до та в роки існування СРСР.

² В 1975 році було ще одне україномовне видання – доповнене перевидання “Таблиць...” 1971 року, що не несло новизни та структурних змін системи [165].

Таким чином прослідковується весь процес трансформації та адаптації структури ДК МБІ, що була прийнята за основу, під час роботи над загальнодержавним впорядкуванням бібліотечних фондів. Починаючи з МДБК під редакцією Ю.О.Меженка, і закінчуючи “Таблицями...” 1971 року, під редакцію З.М.Амбарцумяна, відбувався еволюційний процес розвитку класифікаційної системи. Кількісне порушення принципу десятковості (з огляду на основний ряд “Таблиць...” 1961 та “Таблиць...” 1971 років), формування якісно-нових розділів пропагандистського та популістського характеру, введення нових рубрик в основні таблиці класифікації, за допомогою використання детермінант (визначників), наявність детального, пояснювального (щодо освітнянської функції) методичного матеріалу; адаптування змісту класифікації до тогочасних українських реалій і викладення основних та допоміжних таблиць, довідкового апарату, українською мовою – ось основні риси, що притаманні основним ДК українською мовою – класифікацій, що є невід’ємною складовою формування української бібліографічної культури, історії української теоретичної та прикладної каталогізації та індексації.

2.3 “Бібліотечно-бібліографічна класифікація”

В Україні широко використовуються дві класифікаційні системи, це – Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК) і Універсальна десяткова класифікація (УДК).

ББК – це інформаційно-кумулятивна система, відповідно заіндексованих понять та значень, базована на класифікації наук в принципі, вона представлена розгалуженою системою таблиць різноманітної деталізації. ББК, поряд з УДК, широко застосовується у бібліотечно-інформаційній діяльності України.

Історія виникнення, розвитку і становлення ББК пов’язана з Україною, адже за радянських часів Україна, нині суверенна держава, входила до складу СРСР, в якому авторитет України, як республіки, завжди був значним. Україна

була однією з перших республік, що підтримала пропозицію впровадження ББК на теренах тодішнього СРСР. Більше того, найбільші бібліотеки України, були піонерами у поширенні та використанні ББК (Київ, Харків, Одеса [154, С.73]).

Широке впровадження ББК було розпочато після прийняття в 1966 р. постанови Колегії Міністерства культури СРСР “О внедрении первого издания Советской библиотечно-библиографической классификации”. Впровадження розпочалось з виходом друкованих таблиць ББК для бібліотек різних типів: Державна бібліотека УРСР і великі наукові бібліотеки – з 1960 р .; масові бібліотеки, дитячі та бібліотеки для юнацтва – з 1980 р.; обласні універсальні наукові бібліотеки – з 1986 р.

Першою впроваджувати радянську систему ББК почала Державна Бібліотека України (нині Національна парламентська бібліотека) з 1960 р.

В же в 1964 році робота з впровадження ББК велась в Одеській науковій бібліотеці.

В 1966 році перспективні плани з провадження ББК мали лише п'ять республік, серед яких була і Україна.

В кінці 60-х рр. колегією міністерства культури СРСР було дано вказівку міністру культури УРСР ввести в програму державних інститутів культури викладання повного навчального курсу з ББК.

Значна робота з провадження ББК проводилась в мережі вузівських бібліотек. З 1966 року проводиться серія навчальних семінарів для вузівських бібліотек в Україні [80, С.52]. На той час з 46 університетів – 26 використовували ББК . В Україні, це бібліотеки Донецького, Київського, Одеського та Харківського університетів. Крім того в бібліотеках вищих спеціальних навчальних закладів використовувалась ББК, серед них – бібліотека тодішнього Київського інституту інженерів цивільної авіації і його 9 філій, бібліотека Українського інституту інженерів водного господарства.

Якщо ж проаналізувати стан впровадження ББК в територіальному аспекті, то твердо можна сказати, що найоб'ємніша робота з цього питання велась саме на теренах тодішньої Української радянської соціалістичної республіки.

Наприкінці 60-х рр., використовувати ББК у своїй роботі у повному обсязі, почали наукові бібліотеки Харкова та Одеси, низка Київських та Львівських бібліотек. Українська радянська соціалістична республіка була єдиною, в якій наприкінці 1968 року, за ініціативою тодішньої Державної республіканської бібліотеки ім.КПРС, був проведений семінар для бібліотек України з вивчення ББК. Українські бібліотекарі перші почали роботу з розробки нових поділів класифікації, присвячених національній тематиці – історії України та українській літературі. Першою в Україні провадження ББК на рівні обласних бібліотек почала Вінницька обласна бібліотека [169, С.31], [95, С.101-106] а УРСР, була першою республікою у СРСР, яка таким чином і на такому рівні почала впровадження ББК.

Але й на той час були певні розбіжності щодо поглядів на використання ББК. Так індекси УДК проставлялися на друкованих картках книжкових палат, а індекси рекомендованої до використання ББК - ні.

До появи наказу Міністерства культури СРСР від 29.09.78 №735 “О внедрении советской библиотечно-библиографической классификации в практику массовых и детских библиотек” та аналогічного наказу Міністерства культури УРСР від 02.11.78 № 965 “Про впровадження радянської бібліотечно-бібліографічної класифікації в практику роботи державних масових бібліотек республіки”, впровадження йшло повільно [107, С.9-12.]. Ще два накази: Міністерства культури СРСР від 28.10.85 №404 “О внедрении библиотечно-библиографической классификации в практику работы государственных, республиканских (АССР), краевых, областных, универсальных библиотек”; Міністерства культури УРСР від 04.12.85 №1232 “Про впровадження бібліотечно-бібліографічної класифікації в практику роботи обласних універсальних наукових бібліотек”, вийшло у 1985 році.

Паралельно з впровадженням видань ББК різних версій по всій території СРСР, здійснювався процес подальшої розробки нових видань ББК.

Свого часу Едуард Рубенович Сукіасян, головний редактор ББК, провів певну періодизацію усього процесу створення даної класифікації, в результаті

чого було визначено п'ять етапів. Проаналізувавши ж змістовність окреслення періодизації цих етапів, можна зробити висновки про існування чотирьох етапів, виходячи з багатоаспектної схожості першого і другого етапів (1918-1929 та 1930-1944 рр.). Таким чином можна говорити про один, перший етап 1918-1944 рр., в хронологічних межах якого, робота з розробки ББК, проводилась з різною інтенсивністю і предметною результативністю. Отже:

Період 1-й: 1918-1944. Вже з 18-го року в широких колах науковців бібліографів та бібліотекарів виголошувались ідеї щодо створення нової класифікаційної системи, публікувалися певні пропозиції з даної проблематики, визначалися плани на майбутнє. Найпершою з ґрунтовно означених публікацій відносно створення класифікаційної системи, була стаття Л.Н. Троповського “Задачи советской библиографии”, що була опублікована в 1930р., в журналі “Библиотековедение и библиография”, №1, в якій говорилося про необхідність об'єднання зусиль найбільших бібліотек країни, залучення вчених Академії наук, галузевих НДІ, мобілізації усіх наукових ресурсів країни, необхідність вивчення світової класифікаційної теорії і практики та обов'язковість експериментального етапу.

Що ж до періоду другого, то це вже був етап з безпосередньої розробки нової класифікації, коли було згуртовано близько ста п'ятдесяти чоловік колективу, котрий очолив Є.І. Шамурін. В результаті чого вже в 1949 та 1951 рр., було підготовлено два проекти, експериментально застосовано в декількох невеликих бібліотеках і за результатами проведеної роботи, в 1955 році, було опубліковано експериментально-перевірений варіант класифікаційної системи [155, С.51-80]. В цей час також з'являються і класифікаційні таблиці “Схеми бібліотечної класифікації” під редакцією З.М.Амбарцумяна. З.М.Амбарцумян продовжив роботу Л.Н. Троповського з переробки таблиць десятикової класифікації, яку було розпочато в середині 30-х рр. Факт появи двох радикально різних класифікаційних систем викликав занепокоєння в органах влади, і як результат, в 1955 році, Міністерство культури СРСР прийняло рішення підтримати “Таблиці Троповського-Амбарцумяна” і відмовитись від

планів створення “єдиної системи”. Колектив розробників ББК було розформовано, дирекції ДБЛ запропоновано продовжити роботу “для себе, залишивши країну в спокої” [153, С.35-40].

З.М. Амбарцумян продовжував роботу над вдосконаленням таблиць: в 1959-1961рр. виходять у світ Таблиці для масових бібліотек, в 1968р. – Таблиці для обласних бібліотек. “Таблиці Троповського-Амбарцумяна” дозволили бібліотекам організувати систематичний каталог і систематичне розміщення фондів в той період, коли розроблялась ББК.

Період 3-й: 1958-1974. Ольга Панкратівна Тесленко (1911-1974), кандидат філософських наук, учениця Л.Н. Троповського і Е.І.Шамуріна, звернулася за допомогою до академіка Б.М. Кедрова, котрий вивчав проблеми класифікації наук. Президія академії наук висловила за продовження роботи над ББК, але при умові зміни програми, наміченої Е.І. Шамуріним – буде підтримувати розробку “класифікації для найбільших бібліотек країни”.

З пропозицією Президії Академії наук СРСР погоджуються Міністерство культури СРСР. В лютому 1959 р. була створена Редакційна колегія з видання ББК, на чолі з заступником міністра культури РСФСР В.М. Стригановим. Головним редактором було призначено О.П. Тесленко. Знову згуртований колектив в ДБЛ (більше 120 чоловік) і трьох інших організаціях-авторах – ВКП, ГПБ і БАН (всього більше 200 чоловік) почав активну роботу за єдиним планом. Розроблялися і поступово були видані: 1960-1968 – таблиці ББК для наукових бібліотек в 25 випусках, 30 книжках, загальним обсягом більше 500 авторських аркушів; 1970-1972 – скорочені таблиці для наукових бібліотек в 5-ти вип., 6-ти книгах (зведений алфавітно-предметний покажчик – 1975); 1970 – проект таблиць для масових бібліотек в 4-х вип.

Період 4-й: з 1975 р. Головні редактори ББК – Н.П. Журжаліна, Е.Н. Фадичева, Т.С. Голтвінська, Е.Р. Сукіасян (1997). Впровадження ББК в практику роботи бібліотек країни, переклади на мови народів СРСР, іноземні мови (німецька, словацька, болгарська, в’єтнамська та ін.). Видання варіантів таблиць: 1977 – для масових бібліотек (в одному томі), 2-ге, випр. і доп. вид.

(1988); 1978 – для дитячих бібліотек; 1980-1983 – для обласних бібліотек (в 4-х томах) [154, С.70-72.]; 1986 – для дитячих і шкільних бібліотек, 2-е, випр. і доп. вид. (1988); 1989 – для краєзнавчих каталогів і бібліотек.

90-ті роки ХХ століття були для ББК складними і визначальними, адже постало питання про модернізацію ББК. Потреба в модернізації була зумовлена тим, що ББК була орієнтована на зміст вітчизняної літератури 70-80-х років і станом на 90-ті роки морально застаріла. Модернізація становить собою переробку класифікаційної системи у відповідності до нових реалій розвитку знань про світ і людину, соціальну практику з метою адекватного розкриття змісту документів для максимального задоволення інформаційних запитів користувачів.

У числі напрямків модернізації можна виділити наступні:

- якісне оновлення наукового змісту таблиць, позбавлення їх надмірної політизації;
- вдосконалення методів і прийомів класифікації;
- послідовна формалізація і уніфікація структури та індексації в класифікаційній системі;
- створення електронної версії ББК та ін [20].

Розуміння того, що модернізація не примха, а необхідність, підтверджується тим фактом, що практично всі універсальні класифікаційні системи проходять однакові цикли свого існування: формування – стабільне функціонування – моральне старіння – оновлення. Тому модернізація (оновлення) є об'єктивною закономірністю існування будь-якої класифікаційної системи.

Не є винятком і ББК, модернізація якої також ґрунтується на збереженні методологічного фундаменту, дотриманні основоположних початково-закладених, за словами Голоднової Н. І., Петрової А., таких класифікаційних принципів: універсальність, науковість, логічність побудови класифікації, стабільність класифікації, гостинність структури і нотації класифікації, гнучкість класифікаційної системи [43, С.1-4].

Тут слід проаналізувати, кожен з наведених принципів.

Говорячи про універсальність, потрібно розуміти, в першу чергу, всеохоплюючу, різносторонньоаспектну функцію класифікаційної системи. Цей принцип розкривається у володінні класифікацією різними знаннями, навичками, надбаннями, тощо.

Що ж до науковості класифікації, то варто наголосити, що вона заключається у наближенні ББК до класифікації наук, на основі якої і побудована. Науковість змісту ББК – не що інше, як впорядкована кумуляція науковості кожного розділу.

Логічність класифікації полягає у закономірній, правильній, свідомо-послідовній, вибудові структури класифікаційної системи.

Класифікаційна стабільність або стабільність класифікації полягає у міцності, стійкості та постійності основного ряду та принциповості структурної побудови класифікації.

Гостинність структури і нотації класифікації, розуміється нами, як здатність класифікаційної системи “безболісно” та не реструктуруючись, включати нові поняття і відповідні індекси у змістовний ряд та нотації, даної конкретної класифікації.

Що ж до останнього принципу, то, це класифікаційні можливості такого характеру, що дозволяють, під час переробки, доопрацювання, адаптації, оптимізації, до тих чи інших форм основного масиву, залишати при цьому без змін структурну фундаментальність класифікаційної системи. В даному випадку всі попередні принципи, частково чи фрагментарно, знаходять своє відображення у змістовній повноті понятійної характеристики останнього принципу. Ось чому доцільно тут говорити про гнучкість класифікаційної системи.

Основний ряд ББК – її структурна основа – зберігає свою стабільність і прийняту послідовність циклів наук; перетворення основного ряду здійснюється за рахунок більш коректного позначення окремих випусків;

використання індексаційних резервів для введення відділів, котрих не вистачає; уточнення змісту окремих випусків; всі інші структурні елементи таблиць модернізуються шляхом послідовної типізації, уніфікації та формалізації [44]. Отже, вочевидь, структурний апарат ББК, побудований таким, чином і має такі властивості, що всі зміни таблиць можливо здійснювати в межах існуючої структури.

Ще одним механізмом модернізації таблиць ББК є видання системи доповнень до ББК, що систематично готуються Науково-дослідним центром розвитку ББК (НДЦ ББК), створеним на базі науково-дослідного відділу ББК РДБ.

Як наслідок до 1996 року клас А/1 “Марксизм-ленінізм” було ліквідовано, а зміст цього відділу перенесено у інші відділи. В саму ББК було внесено ряд конструктивних виправлень, доповнень. Вже в 1997 році виходять друком “Робочі таблиці ББК для масових бібліотек”. 1998 рік – ББК для дитячих і шкільних бібліотек, 3-є видання.

На черговій міжнародній конференції з проблем організації знань, що відбулася в жовтні 1998 р. в Москві, Міжнародним товариством по організації знань (ІСКО), ББК було надано статус національної класифікаційної системи Росії.

Після конференції було прийнято рішення про авторські права на ББК – авторські права належать трьом бібліотекам-співавторам:

- Російська державна бібліотека (РДБ)
- Російська національна бібліотека (РНБ)
- Бібліотека академії наук (БАН)

3 лютого 1999 року було реалізовано ще одне рішення прийняте на конференції – створення Науково-дослідного центру розвитку ББК (НДЦ ББК), на базі науково-дослідного відділу ББК РДБ.

В жовтні 2000 р. представники РДБ, РНБ і БАН, завершили перший етап обговорення принципових питань, що пов’язані з подальшим розвитком ББК. Було підготовлено для підписання текст Договору, що визначав принципи

подальшого співробітництва між бібліотеками-співаторами ББК. 1 листопада 2000р. директорами РДБ, РНБ та БАН цей Договір було підписано.

Через відсутність власної класифікаційної системи, в Україні, постала дилема обрання для роботи вітчизняних бібліотек УДК або ББК. Виникає закономірне питання, чому ж обов'язково потрібно вибирати одну з двох класифікаційних систем? Чому не можна створити умови для нормального співіснування УДК і ББК в Україні? Чи варто так радикально і “однобоко” вирішувати питання застосування однієї з класифікаційних систем у бібліотечній роботі країни? Як можна забувати про унікальність обох систем в їх принциповій структурній різниці і те, що обидві системи вже використовуються на теренах України?

Нагадаємо, що УДК використовується в Книжковій палаті України (в стінах якої її було підготовлено і видано у 2000-му році україномовне видання цих таблиць), бібліотеках і видавництвах (технічних, академічних, галузевих).

ББК використовується найбільше в мережі бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України, яка включає 6 бібліотек державного рівня, 78 обласних і центральних міських бібліотек і понад 20 тисяч районних (міських) і сільських бібліотек. Усі бібліотеки користуються таблицями ББК: публічні бібліотеки – з 1980р., обласні універсальні наукові – 1986 р. [38]. Використовують ББК також бібліотеки вищих навчальних закладів, шкільні, бібліотеки середніх спеціальних навчальних закладів, профспілкові бібліотеки, академічні, медичні та сільськогосподарські бібліотеки (розділи суспільних наук).

В цей час виникають дорікання на адресу ББК, яку називають внутрішньодержавною, не міжнародною, “чужою”. Але ж як це не міжнародна, якщо ББК використовується в більшості держав СНД і перекладена, як зазначалося вище, мовами не тільки близького, але й дальнього зарубіжжя.

Звичайно, можна заперечити, що та ж Універсальна десяткова класифікація перекладена мовами більш ніж 20-ти країн світу. Так, але ж УДК є

інтелектуальною власністю міжнародної організації. Для пропаганди ББК подібний інструмент не використовувався, але існує і ряд перекладів ББК.

Слід також пригадати, що ще в 1982 році, в першому розділі “Міжнародної бібліографії з класифікації та індексування” було опубліковано розділ “Універсальні класифікаційні системи”:

- 041 Системи бібліотечної класифікації (за країнами)
- 042 Універсальна десяткова класифікація
- 043 Десяткова класифікація Дьюї
- 044 Класифікація Бібліотеки конгресу США
- 045 Бібліографічна класифікація Блісса
- 046 Класифікація двокрапкою Ранганатана
- 047 Бібліотечно-бібліографічна класифікація
- 048 Інші універсальні класифікаційні системи [153].

Своє міжнародне визнання ББК отримала за логічність, розгалуженість структури, гнучкість і комфортність, широкі комбінаційні можливості системи.

Як бачимо, що ще й тоді, коли ББК була частково ідеологізована і політизована, їй знайшлося закономірне місце серед всесвітньовизнаних класифікаційних систем. Якщо врахувати той факт, що в “Робочі таблиці ББК для масових бібліотек”, 1997 року випуску, включено нові розділи: “66.1 История политических учений”, “71.1 Культура. Культурология”, “86.4 Мистика”; в значно зміненому вигляді включено варіанти розділів суспільно-гуманітарного циклу, підготовлені для 3-го видання масових таблиць: “60.5 Социология”, “65 Экономика. Экономические науки”, “66 Политика. Политические науки”, “67 Право. Юридические науки”, “74 Педагогика. Педагогические науки”, “87.7 Этика”, “87.8 Эстетика” і ряд інших; інші відділи представлено з доповненнями і змінами, що є результатом роботи з модернізації класифікації (приклад тому – розділ “63.3 История”, де наведена

сучасна періодизація Новітньої історії, доповнено типові ділення, змінено ряд формулювань класифікаційних ділень, розширені і змінені методичні вказівки) [20], то можна слушно зазначити, що ББК може адекватно реагувати на зміни в класифікації наук, висвітлюючи соціально-політичне, наукове і культурне життя України.

Порівнюючи УДК і ББК слід пам'ятати, що в основі ББК лежить принцип класифікації наук, в той час як в основі УДК лежить децимальний принцип.

За своєю структурою ББК належить до ієрархічних класифікаційних систем комбінаційного типу. Окрім основних таблиць, в ній передбачені допоміжні таблиці типових поділів (загальних, територіальних, типових поділів соціальних систем, а також спеціальних). Індксація ББК логічна. Класи поділяються на підкласи, розкриваючи логічну будову кожного з них. Перший і другий ряд поділів таблиць ББК для масових бібліотек в сукупності відповідає основному (першому) ряду таблиць для наукових бібліотек.

Основний ряд в ББК для наукових бібліотек позначений великими літерами російського алфавіту:

- А** Загальнонаукове та міждисциплінарне знання
- Б** Природничі науки
- В** Фізико-математичні науки
- Г** Хімічні науки
- Д** Науки про Землю (геодезичні, геофізичні, геологічні і географічні науки)
- Е** Біологічні науки
- Ж/О** Техніка. Технічні науки
- П** Сільське і лісове господарство. Сільськогосподарські і лісгосподарські науки
- Р** Охорона здоров'я. Медичні науки

С	Суспільні науки в цілому
Т	Історія. Історичні науки
У	Економіка. Економічні науки
Ф	Політика. Політичні науки
Х	Право. Юридичні науки
Ц	Військова справа. Військова наука
Ч	Культура. Наука. Освіта
Ш	Філологічні науки. Художня література
Щ	Мистецтво
Э	Релігія. Містика. Вільнодумство
Ю	Філософія. Психологія
Я	Література універсального змісту [20].

В якості першого поділу загальних типових поділів використовуються маленькі літери російського алфавіту, до літер додаються арабські цифри. Літерне позначення використовуються в географічних, мовних, етнічних типових діленнях [154]. На дві групи підрозділяються типові поділи в ББК: типові поділи загального використання, представлені поза основними таблицями, і спеціальні типові поділи в тексті основних таблиць.

В основу структури ж УДК покладено принцип десяткових дробів. Десятковий принцип структури дозволяє безмежно розширити її шляхом додавання нових цифрових позначень до існуючих, не змінюючи класифікаційну систему в цілому.

Згадаємо, що вивчаючи досвід УДК та інших, що передували ББК універсальних систем, спеціалісти, що створювали ББК, зуміли уникнути недоліків і розробити стійкий структурний апарат. Були враховані деякі переваги класифікації Г.Е. Блісса, котра мала крім таблиць загальних і спеціальних визначень можливість альтернативних рішень, запасних індексів;

використовувались також переваги структури “Класифікації двокрапкою” Шиалі Ранганатана.

Таким чином, ББК, що увібрала і розвинула цінні досягнення попередніх класифікаційних систем, володіє гнучкістю, що дозволяє зі значною повнотою і точністю відобразити в індексі не тільки тематичний зміст, але й різного роду додаткові, формальні характеристики друкованих видань. Звичайно, це не означає, що структура ББК ідеальна. Як показали дослідження, співвідношення типів поділів в ББК в деяких випадках умовне і суперечливе [46]. Звести це до мінімуму або ліквідувати, могли б професіонали, покликані боротися за якість перевидань класифікації.

Відомо, що, на даний момент, на українському книжковому ринку досить широко представлений асортимент видань з Росії – це приблизно 60% від загальної кількості всіх книжок, що продаються на книжкових ринках, ятках, у магазинах.

Стає очевидним і те, що у всіх цих книгах російського виробництва проставлено відповідні індекси саме ББК, а не якоїсь іншої класифікаційної системи, що значно полегшує роботу систематизаторів, робота яких не така вже і проста, навіть з огляду на те, що відповідний індекс вже проставлено. В будь-якому разі, слід зазначити, що створення дієво-якісного апарату з масиву заіндексованих у різних установах карток – процес вельми складний, розуміючи перспективність створення довідкового апарату в конкретній бібліотеці.

Підсумовуючи все вище сказане, можна констатувати, що:

- з огляду на не просту історію свого започаткування і існування, ББК на сьогодні не дивлячись ні на що, зміцнила свої якості: універсальність, науковість, логічність побудови, стабільність, гостинність, толерантність (гнучкість);
- робота з адаптації змісту ББК до сучасних науково-технічних, політичних, економічних і культурних умов існування суспільства, продовжується безперервно;

- актуальність ББК не втратила своїх позицій щодо її застосування в бібліотечно-інформаційній роботі на теренах країн СНД, в цілому та України, зокрема.

2.4 Висновки до РОЗДІЛУ 2

Розглянувши і проаналізувавши основні класифікаційні системи XIX-XX стт., можна зробити висновок, що кожна з них відрізняється одна від одної оригінальністю структурного підходу та виконання, методами індексування документів, підходами щодо символічної передачі засистематизованих документів і основами побудови головного системного ряду, в той час як, кожна з них націленна на виконання однієї головної функції – класифікування та систематизація документних масивів інформаційних центрів. Історія використання вищеописаних класифікаційних систем, пов'язана з вітчизняним книгообігом та сисистематизацією книг на теренах України, як предметним використанням даних класифікаційних систем, так і вивченням теоретичної сторони створення, застосування та існування цих класифікацій у світі.

Таким чином прослідковується історична картина виникнення та значення класифікацій. Зокрема Класифікація Сен-Симона Конта – одна з найперших класифікаційних систем, що аспектно передувала класифікації наук як такої. Конт, будуючи свою класифікаційну систему, дотримувався принципу, формування наступної рубрики, з врахуванням широкоаспектності та фундаментальності попередньої. Тобто, в даній класифікації все вибудовану, у відповідності до логічного ланцюга понять. Глибинний підхід до розуміння науковості принципів формування класифікаційної системи, детальне представлення визначеного переліку наук, як основорядну рису класифікаційної системи та філософське підґрунтя останньої – ось основні визначальні особливості даної класифікації.

Розтяжна класифікація Ч.Кеттера. відрізняється своєю ориганльністю в аспекті змістовності всіх семи таблиць, що формують її цілісність структури та здатність “розтягуватись” зі збереженням тих же позначень, але зі збільшенням

числа розподілів. Розширення змісту відбувається з таблиці в таблицю, таким чином роздроблюючи зміст на множену аспектів того чи іншого питання. Відзначальною рисою класифікації Кеттера, є наявність структурному апараті системи типових визначників. Дана класифікація побудована у відповідності до класифікації наук і зміст в ній розкривається від меншого до більшого.

Структурним наслідуванням Розтяжної класифікації Кеттера, є Класифікація бібліотеки Конгресу, яка і до сьогодні залишається дієвою і адекватною системою, відносно сьогочасних реалій каталогізаційних процесів. Недоліком даної системи є невисока степінь міжнародності, щодо використання її у бібліотеках світу. Характерним є внесення в структуру географічних та формальних поділів та позначення класів літерною індексацією змішаного порядку, що, в свою чергу, оптимізуючи процес індексації, підвищувало можливість помилковості, щодо релевантності потрібного результату, відносно першого чергового завдання.

Аналітико-синтетична Класифікація двокрапкою Ш.Ранганата, характеризується використанням знаку двокрапки «:» – основного символу позначення, що дав найменування системі. Двокрапка вказує на відношення і зв'язок між поняттями і предметами. При створенні даної класифікації Ранганотаном було використано і введено, таким чином, у обіг новий термін “фасет”, що символізує підхід у процесі індексування, коли кожне поняття розглядається у відповідності до суб'єктивних ознак та рис. Таким чином, головним об'єктом систематики є зміст книги, а далі йдуть уточнюючі її ознаки.

З іншого ж боку, ДКД – повна протилежність, щодо структурного орієнтування, Класифікації Сен-Симона Конта. ДКД стала проривом класифікаційної думки – коли не бралися до уваги класичні постулати і створювалась нова модель впорядкування інформації, у відповідності до десятиковості дробів – коли кожен наступний розділ, включав в соді ще десять. Десятковість принципу зумовлює простоту та мнемонічність у користуванні. Цим же принципом зумовлена і міжнародність класифікаційної системи, чим зумовлено її поширення у світі.

Так, ДКД стала прототипом для, упорядкованої Ю. Івано-Меженко, МДБК – першої класифікаційної системи, що була видана на теренах України українською мовою. У відповідності до структурної фундаментальності, вона була побудована за принципом децималізму. Характерним для даної класифікації є використання певного ряду детермінант, таких як: форми, місця, часу, мови, відношення, аналізу, імені, знак rischi, що використовувались для уточнення та деталізації інформації. Особливістю даної класифікаційної системи є наявність двох класифікаційних принципів, що до неї не були помічені в жодній класифікаційній системі, яка б була видана використовувалась на теренах тодішньої України. Це мнемонічність та міжнародність. Ці принципи є наслідування в процесі адаптації з кореневої класифікації. Також, говорячи про значення МДБК, слід наголосити про початок періодизації використання класифікацій з десятковим принципом побудови, у бібліотечній роботі нашої країни. Саме видання МДБК, на нашу думку, відкрила новий, перший етап у загальній періодизації процесу, що виглядає наступним чином: 1-й етап (1919 – 1938 pp.) – етап початку децималізації українських бібліотечних фондів; 2-й етап (1938 – 1961 pp.) – перехідний етап від класично-відтвореної україномовної ДК до класифікації ротаційованого основного ряду; 3-й етап (1961-1971 pp.) – кульмінаційний етап, в хронологічних межах існування СРСР, щодо ідеологізації, заангажованості змісту та остаточної ротації основного ряду класифікації; 4-й етап (1971- кін. 70-х pp.) – завершальний етап у історії основних Децимальних класифікаційних систем українською мовою, що видавались до та в роки існування СРСР.

Певна періодизація в історії виникнення, становлення та розвитку, також визначена і щодо ББК. Тут можна говорити про чотири періоди: період зародження ідей та пропозицій відносно радянської бібліотечно-бібліографічної класифікації, з огляду на потреби бібліотечної галузі та політичної обстановки (1918-1944); період другий був ознаменований переходом до безпосередньої розробки класифікації, з одного боку, та призупинення в зв'язку на переорієнтацію в бік УДК, з іншого (1944-1958); третій період, визначено

поновленням робіт з розробки ББК, в наслідок державної підтримки (1958-1974); четвертий період охарактеризовано, як період видання основних таблиць, в тому числі і іноземними мовами. Також, очевидно, що впровадження ББК на території тодішньої УРСР, велося вже з 60-х років ХХ-го стт., але, що характерно, ББК українською мовою, так і не побачили світ.

Таким чином, можна спостерігати праоснови, щодо виникнення бібліотечних класифікацій наукового та децимального змітоутворення. В хронології їх виникнення, простежується закономірність еволюційності бібліотечної думки, відносно оптимізування питань каталогізації в бібліотеках. Висвітлення та розраження історичного загалу інформації щодо класифікацій, дає змогу виокремити з контексту, питань роботи “над” і “з” класифікаціями в Україні, на різних етапах існування країни, що, в свою чергу надає можливість акцентуально зорієнтуватись та сформулювати бачення характерних рис розвитку класифікацій в нашій країні, як фундаменталні передумови сьогочасного використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій та їх перспектив на майбутнє.

РОЗДІЛ 3

Сучасний стан розвитку та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні

3.1 “Рубрикатор НБУВ”: започаткування та структурний аналіз

Створення україномовних бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем, які б відображали всю повноту змістовного розмаїття інформаційних потоків – завдання нагальне з огляду на безперервність систематизаційних процесів та професійних потреб спеціалістів.

На початку 90-х рр. одними з перших роботу над вирішенням питання щодо розв’язання проблеми відсутності україномовної та адаптованої до тогочасних реалій існування соціуму і класифікаційних змін в науці, бібліотечно-бібліографічної класифікаційної системи почала Президія академії Наук України та, тоді, Центральна наукова бібліотека ім. В.І.Вернадського. Проявом занепокоєності систематизаційної долі інформаційних масивів в Україні, стали, спочатку три круглі столи, де зустрічались: 1) спеціалісти ЦНБ ім. Вернадського; 2) керівники бібліотек інститутів природничо-технічного профілю; 3) керівники бібліотек інститутів суспільно-гуманітарного профілю.

Після проведення круглих столів, 10.02.1994 року, відбулося “Розширене засідання інформаційно-бібліотечної ради НАН України”, на якому розглядалися питання перегляду класифікації наук, удосконалення ББК, організації централізованої каталогізації друкованої продукції в Україні. В результаті даного засідання, було прийнято багатоаспектне рішення, в якому говорилось про схвалення ініціативи ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України, щодо проведення таблиць бібліотечно-бібліографічної класифікації у відповідність з рівнем сучасного наукового знання, потребами створення єдиної інформаційно-пошукової мови автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи України. Було заплановано також створити Консультативно-координаційну раду з питань класифікації наук, доручити бюро Інформаційно-

бібліотечної ради, за погодженнями з відділеннями АН України, укомплектувати її склад висококваліфікованими спеціалістами. Було заплановано, спільно з Книжковою палатою України, провідними науковими бібліотеками створити Міжвідомчу каталогізаційну комісію [118, С.1]. Пропонувалося винести питання вдосконалення класифікації наук та бібліотечно-бібліографічної класифікації на розгляд Президії АН України.

В рамках вищезазначеного рішення, одним з ключових моментів, було зобов'язання ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН України та зацікавленні організації, розробити: проект “Закону про обов’язковий примірник товарів друку України”; проект рішення Кабінету Міністрів з питань удосконалення та уніфікації бібліотечно-бібліографічної класифікації, формату бібліографічного опису, проведення централізованої каталогізації творів друку України на основі упорядкування системи їх державної реєстрації; науково-технічну програму “Класифікація у сучасній науці, бібліотечно-бібліографічної практики і проблеми створення цілісної державної автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи” [118, С.2].

Таким чином, початок було покладено. Колектив НБУВ розпочав роботу над створенням Рубрикатора, фундаментальною основою, для якого стали “Робочі таблиці класифікації НБУВ”. Дані таблиці, в свою чергу, були укладені на основі повного варіанта таблиць ББК для наукових бібліотек. “Робочі таблиці класифікації НБУВ” – це надбання акумульованих в один цілий інформаційно-пошуковий масив понять, рішень і відповідних індексів або комбінаційних заіндексувань, що ґрунтуються на методичних висновках спеціалістів-систематизаторів, в результаті аналізу змістовного наповнення фондів бібліотеки, запитів користувачів та нових надходжень, у фонди НБУВ.

В загальному розумінні, рубрикатор – це систематизований перелік найменувань об’єктів, кожному з яких, у відповідності, надано індивідуальний індекс (код) [78]. Отже, “Рубрикатор НБУВ” – це систематизовано-впорядкований перелік, відповідно заіндексованих лінгвістично означених

понять, знань та процесів, відповідність котрого до робочих таблиць класифікації НБУВ, розглядається фактично і аксіоматично.

В свою чергу, Рубрикатор, як будь-яка складно-складена система, має властивість ступеневої деталізації – розподілення на таблиці поділів, розділи. Так і робота з підготовки Рубрикатора в цілому, велась і ведеться, поступально, послідовно висвітлюючи ту чи іншу галузь. Як результат, в 2004 році світ побачив розділ “Таблиці територіальних типових поділів”, у 2005 році – розділ “К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування”, у 2006 році – підрозділ “М1 Технологія деревини”. В 2007 році вийшов друком підрозділ “М2/7 Виробництва легкої промисловості”.

“Таблиці територіальних типових поділів” являють собою одностомне видання з оригінальним структурним і змістовним наповненням. Структурними елементами даних “Таблиць...”, є три основні частини: “СИСТЕМАТИЧНА”, “АЛФАВІТНА” та “ДОВІДКОВА”. Окремою частиною представлені “Додатки”.

В “Систематичній частині” викладено інформацію відносно основних поділів; таблиць типових поділів; спеціальних типових поділів за адміністративно-територіальною ознакою; плану розташування матеріалу за фізико-географічною ознакою та безпосередньо дві таблиці, I і II.

I “Таблиця I”, і “Таблиця II” подібні між собою за структурою та типовими поділами (основними і спеціальними). В обох вказуються індекс, назва територіальної одиниці українською, англійською та російською, мовами. В “Таблиці I” висвітлюються деталізовані данні, базовані на природничих науках, “які розглядають об’єкти свого вивчення у межах фізико-географічних територій і адміністративно-територіальних одиниць” [166, С.19]. В “Таблиці II” висвітлюються деталізовані данні, базовані на технічних, гуманітарних та суспільних науках, об’єкти, що перелічені в них, розглядаються в аспекті адміністративно-територіальних одиниць. Адміністративні і неадміністративні території в “Таблиці I” і в “Таблиці II”, групуються за різними принципами. Принципова різниця полягає у розміщенні та способах групування територій.

Так, групування країн під великими неадміністративними територіями частин світу, продемонстровано у “Таблиці І”, а, групування країн, під самими частинами світу, продемонстровано у “Таблиці ІІ”. Різниця послідовності розміщення в “Таблиці І” і “Таблиці ІІ”, полягає у радикальній протилежності формування переліку територіальних одиниць, за адміністративністю та неадміністративністю, відповідно [166, С.20]. Так, у “Таблиці І”, приміром, спочатку представлено рубрику “Центр України (Київське плато. Полтавська рівнина)”, а вже після рубрика “Вінницька обл.”. В “Таблиці ІІ” ж “Вінницька обл.” представлена перед “Центром України”, у відповідності до алфавіту (в алфавітному порядку подані всі області і міста, що їх представляють) та у відповідності до принципів формування переліку територіальних одиниць.

Варто зазначити, що структурний ряд в “Таблиці І” і “Таблиці ІІ”, побудований з подібних основних поділів. Серед них: “Україна”; “Весь світ. Всі країни в цілому. Арктика. Антарктика”; “Європа”; “Азія”; “Африка”; “Америка”; “Австралія і Океанія”. Але, якщо в “Таблиці І” представлено поділ “Світовий океан. Океани і моря”, то в “Таблиці ІІ” він взагалі відсутній. Даний поділ сформовано з рубрик та відповідних індексів, в яких висвітлюється інформація про складові світового океану – водні ресурси різних рівнів. Принагідно варто згадати ще й те, що інформація про водні ресурси міститься також і в поділі “Україна” “Таблиці І”, тобто в ній висвітлено інформацію про водні об’єкти та їх басейни України. На нашу думку, в “Таблиці І” було б доцільним розміщення інформації про водні ресурси не тільки України, але й інших держав, відповідних частин світу, відштовхуючись від фізико-географічних, природничих принципів побудови даної таблиці.

Спеціальні ж поділи представляють собою представлення зібраних багаторазово використовуваних понять: “(...-2/...-8) Адміністративно-територіальні одиниці” та “(...-9) Історичні області”.

“Алфавітна частина” представлена: “Вступом”, “Алфавітно-предметним покажчиком українською мовою”, “Алфавітно-предметним покажчиком

англійською мовою” та “Алфавітно-предметним показником російською мовою”.

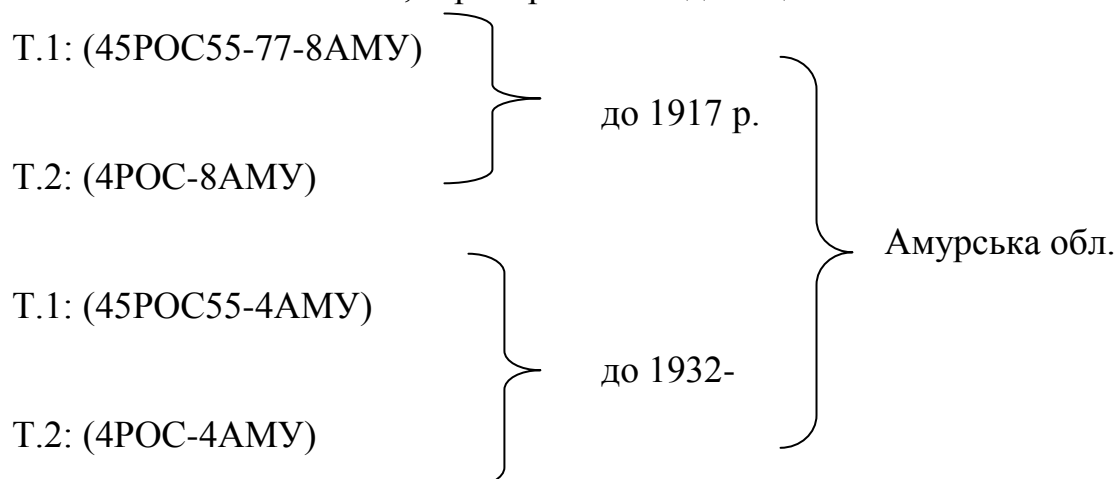
Варто принагідно зазначити, що АПП, мають зведений характер подачі індексованої інформації, з обох таблиць одночасно. Тобто, якщо мова, приміром, йде про Азербайджан, то в стовпчику, де наводиться відповідний індекс, проставлено не один, а два індекси: (53 АЗЕ) та (5 АЗЕ), з “Таблиці І” і “Таблиці ІІ”, відповідно.

Характерною ознакою даних АПП є те, що за формою та структурою виконання “АПП українською мовою”, різняться від “АПП англійською мовою” та “АПП російською мовою”. Різниця полягає у тому, що в першому АПП, представлено чотири варіанти індексації територіальних одиниць, а саме:

- за Універсальною десятиковою класифікацією;
- за Десятковою класифікацією Дьюї;
- за Бібліотечно-бібліографічною класифікацією;
- за Рубрикатором, безпосередньо.

Таке представлення заіндексованої інформації, набагато полегшує роботу систематизатора, коли необхідно проставити відповідний індекс, відмінної від Рубрикатора, класифікації. І навпаки, маючи видання іноземного виробництва, з індексом одної з вище перелічених класифікаційних систем, орієнтовно можна визначити предметну змістовність видання, долаючи, таким чином, мовний бар'єр.

Дати, в даному АПП, проставляються, за для уточнення періодизації існування тієї чи іншої назви, територіальної одиниці. Так:

Особливої уваги заслуговує “Довідкова частина”. Весь масив даної частини, сегментовано за п’ятьма окремим блоками довідкової інформації про: “Європу”, “Азію”, “Африку”, “Америку”, “Австралію і Океанію”. Як видно з переліку, інформація поділена відповідно до частин світу. Вже безпосередньо в кожному з підрозділів-частин світу, надається інформація про країни, відповідні кожному континенту, які, в свою чергу, вибудовані в переліку за алфавітним принципом.

В інформаційному блоці про кожну країну, містяться дані про державний устрій, голову держави, площу, населення, столицю, адміністративно-територіальний поділ, інші великі міста, найвищу точку, офіційну мову, релігію, грошову одиницю, експорт. Наводиться також інформація про основні віхи існування держави (у складі яких держав була чи є, який мала державний устрій, за якими назвами позиціонувалась у світі). Факт наявності такої інформації заслуговує окремої оцінки, адже має енциклопедичний характер, що говорить про унікальність даного видання.

Що ж до “Додатків”, то вони розділені на чотири підрозділи. “Додаток 1”, представлений “Таблицею I СРСР (1922-91)”, “Додаток 2” – “Таблицею II СРСР (1922-91)”. Різниця між цими таблицями полягає в тому, що, в першому випадку, країни зібрані під великими неадміністративними частинами світу, а в другому, країни зібрані безпосередньо під частинами світу. Відмінність, також, полягає у послідовності розташування адміністративних та неадміністративних територій. Неадміністративні наведені перед адміністративними та адміністративні наведені перед неадміністративними, в “Таблиці I” додатків і “Таблиці II” додатків, відповідно. Дані додатки представлені з урахуванням того, що у фондах бібліотеки зосереджено багато літератури про СРСР, яку слід відповідно систематизувати.

“Додаток 3” представлений списком використаних термінів, що були задіяні у формуванні масиву даних “Таблиць територіальних типових поділів”. Цей додаток, має не тільки характер констатації, але й довідковий характер,

тому що до кожного, з представлених в додатку термів, додається тлумачне роз'яснення – сформульоване визначення терміну.

“Додаток 4” – це зібрані та розділені по групам, всі скорочення, що містяться у “Таблицях територіальних типових поділів”. Скорочення розділені на такі групи : україномовні, російськомовні, англомовні. В самих групах, скорочення розділені на підгрупи. В україномовних – це: бібліотечні терміни, назви країн, географічні терміни, назви установ; в російсько- та англомовних – це: назви країн та географічні терміни.

На відміну від першого видання з серії “Рубрикатор НБУВ”, друге видання, розділ “К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування” далі розділ “К”, не подається в табличному варіанті, відносно форми його виконання. Дане видання – це перелік індексів та відповідних їм рубрик, що структуровані по-блочно, де кожен з блоків, відповідно, представляє собою підрозділ, з подальшим розгалуженням, деталізацією.

Масив розділу “К”, складається з основних трьох змістовних частин: “СИСТЕМАТИЧНОЇ”, “АЛФАВІТНОЇ” та “ДОВІДКОВОЇ”.

Три робочі таблиці класифікації: “К1/3 ТЕХНОЛОГІЯ МЕТАЛІВ”, “К4/8 МАШИНОБУДУВАННЯ”, “К9 ПРИЛАДОБУДУВАННЯ” та “Вступ” – основні складові “СИСТЕМАТИЧНОЇ ЧАСТИНИ” даного розділу “К”.

В підрозділі “К1/3 ТЕХНОЛОГІЯ МЕТАЛІВ”, зібрана інформація про літературу: загального характеру, що охоплює металознавство, металургію, обробку металів; з будови та властивостей металів і сплавів в залежності від їх складу, способів і умов одержання, обробки й експлуатації [79, С.19]; з окремих металів та сплавів; з засобів, процесів, способів і умов одержання металів – всі ці данні представлені у відповідних вузько галузевих підрозділах: “К1 Загальна технологія металів”, “К2 Металознавство”, “К3 Металургія”.

В підрозділі “К4/8 МАШИНОБУДУВАННЯ”, висвітлюється література: з загального машинобудування, обробки металів, технології виробництва устаткування галузевого призначення; з теоретичних питань машинобудування, проектування, випробування машин, механізмів та їх деталей, машинобудівних

матеріалів; з технологічних процесів виробництва машин – всі ці данні представлені у відповідних вузько галузевих підрозділах: “К4 Загальне машинобудування. Машинознавство”, “К5 Загальна технологія машинобудування. Обробка металів”, “К6 Окремі машинобудівні та металообробні процеси та виробництва”, “К7 Технологія виробництва устаткування галузевого призначення”, “К8 Виробництво металевих виробів (метвиробів)”.

В найбільше розсегментованому підрозділі “К9 ПРИЛАДОБУДУВАННЯ”, міститься література загального характеру з механіки приладів, модернізації приладів і технології приладобудування, проектування, монтажу, експлуатації, ремонту приладів, приладобудування та приладів безпосередньо [79, С.20] – всі ці данні представлені у відповідних вузько галузевих підрозділах: “К91 Теоретичні основи приладобудування”, “К92 Проектування приладів”, “К93 Матеріали у приладобудуванні”, “К94 Деталі, вузли та пристрої приладів”, “К96 Технологія приладобудування”, “К97 Випробування і контроль приладів”, “К98 Монтаж, експлуатація і ремонт приладів”.

“АЛФАВІТНА ЧАСТИНА”, складається з двох складових, це: “Вступ”, “Алфавітно-предметний покажчик”.

Відповідно до змістовного наповнення робочих таблиць розділу “К”, сформовано і “Алфавітно-предметний покажчик” – зібрання основних ключових слів, що відображають зміст того чи іншого поняття, тієї чи іншої рубрики. Причому поняття-ключові слова піддаються деталізації, відносно уточнення понять та їх застосування. Так:

аналіз

гальванічних розчинів	K663.054.1-3-1 с4
машин і механізмів кінематичний	01*K412
металів і сплавів * карбідний	040.14*K2
* рентгеноструктурний	040.138.3*K2
* спектральний	063.4-1*K2
* термічний	040.136*K2

* фазовий, фізико-хімічний

040.14*K2

* хімічний

08-1 c4*K2

“ДОВІДКОВА ЧАСТИНА”, в своєму змістовному складі, містить наступні розділи: “Вступ”, “Додатки”, “Тлумачний словник”.

Десять окремих позицій, утворюють підрозділ “Додатки”. В “Додатках” міститься інформація про: поділи для деталізації літератури з окремих металів і сплавів; спеціальні типові поділи; план розташування для деталізації індексів K2, K412, K96 та їх підрозділів; план розташування для деталізації підрозділів індексів K6, K7, K8, K912, K941; план розташування для деталізації літератури з пірометалургії.

“Додатки”, а саме інформація, що в них, використовується для деталізації та уточнення понять, що індексуються. Деталізація відбувається шляхом комбінування індексів, що містяться в основних чи допоміжних таблицях, загальних чи спеціальних типових поділів; або, застосування не використаних індексних позначень; або, (якщо мова йде про деталізацію основних таблиць), застосування спеціальних типових поділів (Додаток 2.).

“Тлумачний словник” – це зібрання назв понять, термінів та процесів, що використані у створенні даного розділу “К”, довідково-тлумачного характеру. Наведена в ньому термінологія, охоплює найменування устаткування та інструментів, машинобудівних матеріалів, окремих процесів металургії, машинобудування і приладобудування, назви та позначення окремих металів і сплавів, терміни з металознавства. Назви понять, термінів і процесів подано двома мовами: українською та російською (в дужках); тлумачення – українською. Його складено у простій та доступній формі, що дає змогу не тільки професіоналам (науковцям вузько галузевого профілю та систематизаторам), але й пересічному читачеві – користуватися цим словником.

Підрозділ “М1 ТЕХНОЛОГІЯ ДЕРЕВИНИ”, складається з трьох основних частин: “СИСТЕМАТИЧНОЇ ЧАСТИНИ”, “АЛФАВІТНОЇ ЧАСТИНИ”, “ДОВІДКОВОЇ ЧАСТИНИ”.

“СИСТЕМАТИЧНА СЧАСТИНА”, як і в попередніх підрозділах Рубрикатора, являє собою відповідно впорядкований (систематичний) перелік понять та відповідних їм індексів. Слід зазначити, що окрім вже існуючих рубрик (враховуючи відповідність до робочих таблиць НБУВ), шляхом комбінування індексних позначень, були утворені і нові рубрики.

“СИСТЕМАТИЧНА ЧАСТИНА”, представлена “Вступом” та розгалуженою схемою основних та підвідомчих частин. Так, “М1 Технологія деревини” включає “М11 Деревинознавство” та “М13 Деревообробні виробництва”. “М11 Деревинознавство”, в свою чергу, включає “М111/114 Древина окремих порід”. Підвідомча частина “М13 Деревообробні виробництва”, відповідно містить: “М130 Загальна технологія обробки деревини”, “М132 Лісопильне виробництво”, “М133 Виробництво шаруватої (клеєної) деревини”, “М134 Столярно-механічні виробництва”, “М135 Виробництво дерев’яної тари”, “М136 Спеціальні деревообробні виробництва” та “М137 Виробництво виробів із побічних лісоматеріалів і деревних відходів”.

В даній частині підрозділу “М1 ТЕХНОЛОГІЯ ДЕРЕВИНИ”, представлена література з: виробництва напівфабрикатів (дошок, брусів та брусків) і обробки деревини за допомогою тільки різальних інструментів; виробництва шпону, фанери, деревних плит і пластиків, готових виробів із деревини, за допомогою виключно різальними інструментами; дерев’яної тари різними деревообробними виробництвами (лісопильні, фанерні, спеціальні, столярно-механічні) [100, С.17]; меблів, будівельних деталей та столярних ящиків, деталей вагонів і суден, футлярів для радіоапаратури та телевізорів, музичних інструментів; устаткування для деревообробки, виробів із побічних деревних відходів та лісоматеріалів; будови та властивостей деревини та її порід; теорії, проектування, випробування, експлуатації, ремонту устаткування для деревообробки.

“Алфавітно-предметний покажчик” функціонально та структурно подібний до АПП, що представлений у вищезазначеному розділі Рубрикатора “К ТЕХНОЛОГІЯ МЕТАЛІВ. МАШИНОБУДУВАННЯ.

ПРИЛАДОБУДУВАННЯ”. Різниця очевидно полягає в змістовному наповненні АПП, що відображає перелік термінів та індексів, що використанні у формуванні рубрик таблиць розділу “М1 ТЕХНОЛОГІЯ ДЕРЕВИНИ” безпосередньо. Принагідно варто зазначити ще й те, що, якщо в розділі “К”, ключовими словами, що формують собою АПП, являються іменники, то в розділі “М1” – це як іменники, так і прикметники.

Подібна ж ситуація і з “Тлумачним словником”, що представлений списком термінів та понять щодо деревини та технологій її обробки. Він містить близько семиста позицій, що говорить про його термінологічну та понятійну повноту, функціональну застосовність у роботі, не тільки систематизатора, але й спеціалістів інших галузей.

“Тлумачний словник”, як і АПП – це складові “ДОВІДКОВОЇ ЧАСТИНИ”, що містить також і “Додаток”

В “Додатку” міститься інформація про “Спеціальні типові поділи і план розташування”, що використовуються для деталізації індексу М13.

Так, додавши до індексу “**М132.02**”, що виражає рубрику “**Лісопиляння** (Розкрій деревини у лісопильному виробництві)”, спеціальний типовий поділ “**-5 Устаткування. Галузеве машинобудування (Машини, апарати, прилади, інструменти та ін. Технологічне обладнання. Механізація виробництва)**”, формується нова рубрика “**Лісопилльне устаткування**” з відповідним індексом “**М132.02-5**”

З наведеного прикладу видно, що, при комбінуванні індексів основного і спеціального призначення, виконується деталізація основної рубрики, шляхом утворення нових, за для конкретизації інформації, що висвітлюється.

Робота над підготовкою нових розділів Рубрикатора постійно продовжується. Так вже в 2007 році вийшов друком підрозділ “М2/7 Виробництва легкої промисловості”. На черзі видання “Таблиць етнічних типових поділів” і, заплановано завершити роботу з укладання розділів: “М8 Поліграфія. Виробництво”, “М9 Фотокінотехніка”, “Ч73 Бібліотечна справа.

Бібліотекознавство”, “ШІ Мовознавство”, “Таблиці загальних типових поділів” та “Таблиця мовних типових поділів”.

Таким чином, на сьогоднішній день, простежуються тенденції щодо формування україномовних бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем. Це зумовлено в першу чергу свідомим і професійним розумінням необхідності проведення робіт з перекладу, адаптації та модернізації класифікаційних систем, виробництва інших держав, за для оптимального їх використання на теренах України.

Робота, що проводилась, проводиться і буде проводитись, в НБУВ, націлена на формування дійсно робочих таблиць класифікації, в повному розуміння цього слова. Рубрикатор, що являє собою окремо видане фізичне відображення “Робочих таблиць НБУВ”, націлений на адекватне висвітлення усього розмаїття Генерального систематичного каталогу бібліотеки, враховуючи динаміку знань та термінологічне оновлення понятійного апарату сучасних галузей життя.

Враховуючи ж статус та значення НБУВ, можна говорити про реальне уможливлення використання даного Рубрикатора в обласних і центральних міських бібліотеках, районних і сільських бібліотеках, бібліотеках вищих навчальних закладів, шкільних, середніх спеціальних навчальних закладів, профспілкових, академічних, медичних та сільськогосподарських бібліотеках (розділи суспільних наук) та бібліотеках загальнодержавного рівня – в бібліотеках, що за часів СРСР (ті і сьогодні в переважній більшості), користувались і користуються ББК, класифікацією, на основі повного варіанта, для наукових бібліотек, якої і були сформовані “Робочі таблиці НБУВ”.

Отже, враховуючи проведення такої фундаментальної роботи, що продовжується, з формування і видання окремих розділів, що разом складають “Рубрикатор НБУВ”, слід говорити про *рубрикаторий період*, у становленні україномовних бібліотечно-бібліографічних класифікаційних систем вже сьогодні.

3.2 УДК українською мовою 2000 року: аспекти створення та аналітичний огляд структури

Десяткові класифікаційні системи, від своєї появи і до сьогодні, завжди були не тільки інформаційним продуктом прикладного характеру, а й об'єктом дослідження багатьох науковців. Не виключенням є і УДК, змістовна основа і складова якої не раз підпадала під пильне дослідницьке око аналітиків, істориків, бібліографознавців. І якщо УДК у міжнародному та Союзному³ масштабі досліджувалась детально (з огляду на історію і широту застосування), то про УДК на теренах України доречно і потрібно говорити і сьогодні (з огляду на висвітлення історії та особливості варіанту таблиць українською мовою).

УДК – міжнародна класифікаційна система, інформаційно пошукової мови, що обіймає всі галузі знань. Нагадаємо, що ще в 1919 році Головна Книжкова палата, підготувала до друку “Міжнародну децимальну бібліографічну класифікацію”, автором якої був відомий український бібліограф Ю. Іванов-Меженко. Трохи раніше були видані таблиці десяткової класифікації, Б.Бондарського (1919 р.). Згодом, Головполітосвіти РРФСР (1921 р.), Є.Добржинського (1924 р.). Більш цікавими і повними були видання таблиць класифікації М.Русінова (1924, 1944 рр.) та Є. Добржинського (2-ге вид., 1930 р.) У 1931 р. були перевидані таблиці Головполітосвіти РРФСР для масових бібліотек. Вже на основі цього видання, Книжковою палатою УРСР у 1938 р., були видані значно розширені таблиці УДК для масових бібліотек [107, С. 10]. Пізніше, в 1938, 1939 та 1942 рр., світ побачили, перероблені Л.Троповським, таблиці УДК для масових бібліотек. У 1961 році Книжковою палатою УРСР було зроблено переклад “Таблиць бібліотечної класифікації для обласних бібліотек”, яка базувалася на “Схемі бібліотечної класифікації для масових бібліотек”, що була підготовлена Міжбібліотечною класифікаційною комісією Міністерства культури РРФСР, за редакцією З.Амбарцумяна, і видана 1955

³ Мається на увазі Союз Радянських Соціалістичних Республік (Сербін О.).

року. Таблиці УДК, якими користувались науково-технічні бібліотеки, книжкові палати країн СНД, видавництва та органи науково-технічної інформації до недавніх пір, були видані ще в 1969-1971 рр. (друге видання).

Трохи пізніше, 29 березня 1972 року Міжвідомчою комісією з класифікації, було затверджено “Порядок организации контроля за состоянием централизованной классификации научно-технической литературы по Универсальной десятичной классификации”. В рамках даного “Порядку...”, було встановлено, з метою підвищення якості централізованої індексації за УДК науково-технічної літератури, контроль за станом централізованої каталогізації, всесоюзними, центральними галузевими, республіканськими та міжвідомчими територіальними органами науково-технічної інформації [132, С.5-6]. Іншими словами, централізація за УДК науково-технічної літератури, приймала вигляд глобальності, з огляду на те, що результати контролю, виносилися на розгляд експертної групи Міжвідомчої комісії, в результаті чого приймалися рішення про подальше застосування набутих даних.

Третє повне і останнє видання УДК радянського періоду видавалось з 1979 по 1986 рр., і повномірно використовувалось на теренах усього СРСР.

З 1992 року УДК юридично є власністю Консорціуму УДК, що в місті Гаага (Нідерланди).

Стан зовнішньої та внутрішньої політики України, динамічність знань з науки і техніки, реструктуризація економічної моделі існування – все це диктувало формальну і функціональну еволюційну змінність інформаційного трафіку у відповідності до релевантності інформаційного запиту. Проблемою концептуального впорядкування та організації інформації, шляхом редагування каталогів відповідного змісту, займалися спеціалісти різних установ, бібліографічного характеру, щодо основ та завдань функціонування.

Так, в Книжковій палаті України, з 1995 року почалася робота, спрямована на моніторинг та аналіз класифікаційних систем за для перспективного їх (або однієї з них) адаптування та використання на теренах України [134]. В результаті проведеної роботи, було вирішено розпочати роботу з перекладу та

адаптації Універсальної десятикової класифікації. Цей вибір мотивувався тим, що по-перше: в разі не прийняття рішення щодо перекладу УДК, всі б науково-технічні видавництва, органи науково-технічної інформації та біля 50 тис. бібліотек, були б приречені користуватися, або застарілими виданнями, або російськомовними, що на той час вже готувалися у Росії – це не можливо було б допускати, з огляду на, вже прийнятий тоді, закон про державну мову. По-друге, Книжкова палата, за всі часи свого існування, працювала, як над УДК, так і з УДК безпосередньо, використовуючи цей інформаційний продукт у своїй роботі.

Таким чином, вже у 1997 році, Книжковою палатою України, було розроблено проект “Класифікаційна система України” [174, С.8], що передбачав створення таблиць УДК українською мовою та їх видання, як у традиційному друкованому вигляді, так і в електронній формі.

Як результат, було підписано відповідну угоду і таким чином, придбано Еталонні таблиці Універсальної десятикової класифікації, у вигляді структурованих електронних текстових масивів від Консорціуму УДК, за ліцензією UDC-9710, що передбачає переклад, друкування і розповсюдження тиражу на території України.

З цього моменту почалась кропітка робота з перекладу УДК українською мовою. Чітко розділеної етапізації даного процесу розробниками ще не названо, але це не виключає наявності характерних етапів у підготовці української УДК.

Спочатку колектив Книжкової палати зіткнувся з проблемою підбору перекладачів, що були б компетентні у різних галузях. Бездоганне знання англійської й української мов, спокушеність подібними перекладами, пристойне орієнтування в сучасній науковій українській термінології, стали критеріями відбору.

Пізніше виникали проблеми різного бачення перекладу тих чи інших визначників, між бібліографами та перекладачами. Так, останнім варіантом географічних визначників, став толерантний та оптимальний симбіоз, дещо різних за баченням їх перекладу перекладачем і науковим редактором [116,

С.11]. Даний компромісний варіант, виник у результаті кропіткої праці бібліографів, що проводили постійні консультації і з перекладачем, і з науковим редактором, і з спеціалістами компетентних установ.

Нелегкими були у вирішенні і питання лінгвістичного характеру. За відсутності єдиної мовної політики в Україні, бібліографам Книжкової палати, було доволі не просто приймати те чи інше рішення, враховуючи той факт, що не рідко, відповіді, на одне й теж консультативне питання, що ставилися до лінгвістичних титанів України, були радикально протилежними.

Підготовка АПП, теж мала не просту історію, з огляду на її протікання. Як і в підготовці таблиць безпосередньо, виникали питання і лінгвістичного, і суто технологічного характеру. Принагідно зазначити те, що і посилання до академічних тлумачних словників, не завжди давали бажаний результат.

Відповідальна за випуск УДК Петренко Наталія Афанасіївна, тогочасний заступник директора з наукової роботи Книжкової палати України, у своїх працях писала: “Почалася робота над формулюванням рубрик, але вже “вручну”” [117, С.6.]. Тобто, робота з масивом своєї літери, зміна його певним чином, адсорбування термінів, відсторонення нагромадження зайвих уточнень, пояснень, введення необхідних – все це бібліограф робив без залучення будь-якої автоматизації.

В 2000 році перед очима та в руках спеціалістів, постало Еталонне видання “Універсальної десяткової класифікації”, українською мовою, у двох книгах. Перший том – це безпосередньо таблиці, а другий – АПП.

Перший том (або як за оригіналом Книга 1) – це зібрання основних таблиць класифікації, допоміжних таблиць та методичні вказівки. Основні таблиці класифікаційної системи, представлено десятима розділами. Що правда змістовно наповнених та фактично інформаційно-містких – дев’ять розділів, враховуючи те, що четвертий розділ вільний. В дев’яти ж функціональних розділах знання відповідно розгруповано і систематизовано. Щоб глибше зрозуміти всю палітру представлених у таблицях знань, слід, на нашу думку, розглянути двозначну таблицю україномовної УДК:

0 ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ

00 ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І КУЛЬТУРИ

004 КОМП'ЮТЕРНА НАУКА І ТЕХНОЛОГІЯ. ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРА

01 БІБЛІОГРАФІЯ І БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ. КАТАЛОГИ

02 БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

030 ДОВІДКОВІ ВИДАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ТИПУ

050 СЕРІЙНІ ПУБЛІКАЦІЇ. ПЕРІОДИКА

06 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ІНШІ ТИПИ ОБ'ЄДНАННЯ (СПІВРОБІТНИЦТВА)

070 ГАЗЕТИ. ПРЕСА

08 ВИДАННЯ ЗМІШАНОГО ЗМІСТУ. ПРАЦІ. ЗБІРНИКИ

09 РУКОПИСИ. РАРИТЕТИ І РІДКІСНІ КНИГИ

1 ФІЛОСОФІЯ. ПСИХОЛОГІЯ

101 СУТНІСТЬ І РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ

11 МЕТАФІЗИКА

122/129 ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ І КАТЕГОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

13 ФІЛОСОФІЯ РОЗУМУ І ДУХУ. МЕТАФІЗИКА ДУХОВНОГО ЖИТТЯ

14 ФІЛОСОФСЬКІ СИСТЕМИ ТА ПОГЛЯДИ

159.9 ПСИХОЛОГІЯ

16 ЛОГІКА. ЕПІСТЕМОЛОГІЯ. ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ. МЕТОДОЛОГІЯ ЛОГІКИ

17 ФІЛОСОФІЯ МОРАЛІ. ЕТИКА. ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

2 РЕЛІГІЯ. ТЕОЛОГІЯ

21 ПРИРОДНА ТЕОЛОГІЯ. ТЕОДИЦЕЯ. БОГ. РАЦІОНАЛЬНА ТЕОЛОГІЯ. РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ

22 БІБЛІЯ. СВЯТЕ ПИСЬМО

23/28 ХРИСТІЯНСТВО. ХРИСТІЯНСЬКА РЕЛІГІЯ

23 ДОГМАТИЧНА ТЕОЛОГІЯ

24 ПРАКТИЧНА ТЕОЛОГІЯ

25 ПАСТОРСЬКА ТЕОЛОГІЯ (БОГОСЛОВ'Я)

26/28 ХРИСТІЯНСЬКА ЦЕРКВА В ЦІЛОМУ. ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ В ЦІЛОМУ. ХРИСТІЯНСЬКЕ ВІРОСПОВІДУВАННЯ

26 ХРИСТІЯНСЬКА ЦЕРКВА В ЦІЛОМУ

27 ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

28 ХРИСТІЯНСЬКІ ЦЕРКВИ, СЕКТИ, ДЕНОМІНАЦІЇ

29 НЕХРИСТІЯНСЬКІ РЕЛІГІЇ

3 СУСПІЛЬНІ НАУКИ. СТАТИСТИКА. ПОЛІТИКА. ЕКОНОМІКА. ТОРГІВЛЯ. ПРАВО. УПРАВЛІННЯ. ВІЙСЬКОВА СПРАВА. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ. ОСВІТА. ЕТНОГРАФІЯ

30 ТЕОРІЇ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА
МЕТОДИ СУСПІЛЬНИХ НАУК.
СОЦІОГРАФІЯ

31 ДЕМОГРАФІЯ.
СОЦІОЛОГІЯ. СТАТИСТИКА

32 ПОЛІТИКА

33 ЕКОНОМІКА.
ЕКОНОМІЧНА НАУКА

34 ПРАВО. ЮРИСПРУДЕНЦІЯ

35 ДЕРЖАВНЕ
АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ.
ВІЙСЬКОВА СПРАВА

36 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДУХОВНИХ ТА МАТЕРІАЛЬНИХ
ЖИТТЄВИХ ПОТРЕБ

37 ОСВІТА. ВИХОВАННЯ.
НАВЧАННЯ. ДОЗВІЛЛЯ

39 ЕТНОЛОГІЯ.
ЕТНОГРАФІЯ. ЗВИЧАЇ. ТРАДИЦІЇ.
СПОСІБ ЖИТТЯ. ФОЛЬКЛОР

5 МАТЕМАТИКА ТА ПРИРОДНИЧІ
НАУКИ

50 ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ
ПРО МАТЕМАТИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ
НАУКИ

51 МАТЕМАТИКА

52 АСТРОНОМІЯ.
АСТРОФІЗИКА. КОСМІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ. ГЕОДЕЗІЯ

53 ФІЗИКА

54 ХІМІЯ. КРИСТАЛОГРАФІЯ.
МІНЕРАЛОГІЯ

55 ГЕОЛОГІЯ. НАУКИ ПРО
ЗЕМЛЮ

56 ПАЛЕОНТОЛОГІЯ

57 БІОЛОГІЧНІ НАУКИ В
ЦІЛОМУ

58 БОТАНІКА

59 ЗООЛОГІЯ

6 ПРИКЛАДНІ НАУКИ.
МЕДИЦИНА. ТЕХНІКА

60 ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ
ПРИКЛАДНИХ НАУК

61 МЕДИЧНІ НАУКИ

62 МАШИНОБУДУВАННЯ.
ТЕХНІКА В ЦІЛОМУ

63 СІЛЬСЬКЕ
ГОСПОДАРСТВО. ЛІСОВЕ
ГОСПОДАРСТВО. ЗЕМЛЕРОБСТВО.

ТВАРИННИЦТВО. ПОЛЮВАННЯ.
МИСЛИВСТВО. РИБНЕ
ГОСПОДАРСТВО

64 ДОМОВЕДЕННЯ.
КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО.
СЛУЖБА ПОБУТУ

65 КЕРУВАННЯ
ПІДПРИЄМСТВАМИ. МЕНЕДЖМЕНТ.
ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА,
ТОРГІВЛІ ТА ТРАНСПОРТУ, ЗВ'ЯЗКУ,
ПОЛІГРАФІЇ

66 ХІМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ.
ХІМІЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ Й
СПОРІДНЕННІ ГАЛУЗІ

67 РІЗНІ ГАЛУЗЕВІ
ПРОМИСЛОВОСТІ ТА РЕМЕСЛА

68 ГАЛУЗЕВІ
ПРОМИСЛОВОСТІ ТА РЕМЕСЛА, ЩО
ВИРОБЛЯЮТЬ ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ

69 БУДІВЕЛЬНА
ПРОМИСЛОВІСТЬ. БУДІВЕЛЬНІ

МАТЕРІАЛИ. БУДІВЕЛЬНО-МОНТАЖНІ
РОБОТИ

7 МИСТЕЦТВО. ДЕКОРАТИВНО-
ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО. ІГРИ.
СПОРТ

71 ПЛАНУВАННЯ.
ПЛАНУВАННЯ У МЕЖАХ
АДМІНІСТРАТИВНО-
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ.
ПЛАНУВАННЯ У МІСЬКІЙ ТА
СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТЯХ.
ЛАНДШАФТИ, ПАРКИ, САДИ

72 АРХІТЕКТУРА

73 ПЛАСТИЧНІ МИСТЕЦТВА

74 МАЛЮВАННЯ ТА
КРЕСЛЕННЯ. ДИЗАЙН.
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ
МИСТЕЦТВО. ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ

75 ЖИВОПИС

76 ГРАФІЧНІ МИСТЕЦТВА.
ГРАФІКА

77 ФОТОГРАФІЯ,
КІНЕМАТОГРАФІЯ ТА ПОДІБНІ
ПРОЦЕСИ

78 МУЗИКА

79 ВИДОВИЩНІ
МИСТЕЦТВА. РОЗВАГИ. ІГРИ. СПОРТ

8 МОВА. МОВОЗНАВСТВО.
ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

80 ЗАГАЛЬНЕ ПИТАННЯ
ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.
ФІЛОЛОГІЯ

801 ПРОСОДІЯ,
ВИРІШУВАННЯ. ДОПОМІЖНІ НАУКИ
ТА ДЖЕРЕЛА ФІЛОЛОГІЇ

81 ЛІНГВІСТИКА.
МОВОЗНАВСТВО. МОВИ

811 МОВИ

82 ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

821 ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА
ОКРЕМИМИ МОВАМИ.

9 ГЕОГРАФІЯ. БІОГРАФІЇ. ІСТОРІЯ

902 АРХЕОЛОГІЯ

903 ПЕРЕДІСТОРІЯ.
ДОІСТОРІЧНІ ЗАЛИШКИ, ЗНАРЯДДЯ
ПРАЦІ, СТАРОЖИТНОСТІ

904 АРХЕОЛОГІЧНІ

ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЧНИХ ЧАСІВ

908 КРАЄЗНАВСТВО

91 ГЕОГРАФІЯ. ГЕОГРАФІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЕМЛІ ТА ОКРЕМИХ
КРАЇН. ПОДОРОЖІ. РЕГІОНАЛЬНА
ГЕОГРАФІЯ

929 БІОГРАФІЧНІ ТА ПОДІБНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ

93 ІСТОРІЯ

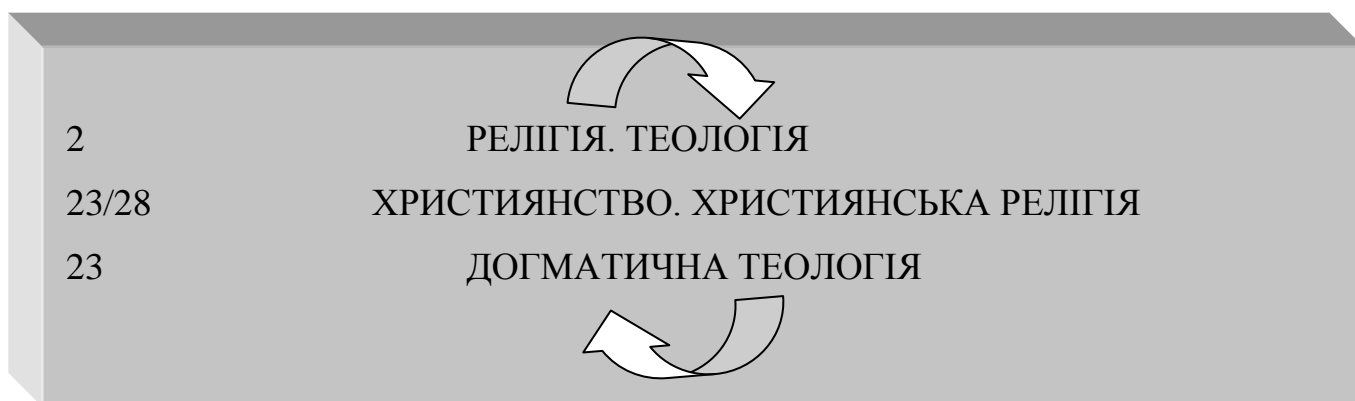
930 ІСТОРІЧНА НАУКА.
ДОПОМІЖНІ ІСТОРІЧНІ НАУКИ

94 ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ

З огляду на двозначний ряд⁴, можна говорити про певні властиві характеристики структури УДК. Так, простежується поліієрахічність даної класифікаційної системи, це зумовлено наявністю класів, яким підпорядковано два або більше класи, відповідно. Тобто сама структура становить собою систему сукупності відношень класів в даній системі різнорівневої ієрархії.

На рис.2 показано класифікаційний ланцюг, що прослідковується в деяких розділах.

Рис.2. Схема представлення класифікаційного ланцюга в УДК:

З прикладу видно певну послідовну ланцюговість підпорядкованості індексів та відповідних ним рубрик, простежується залежність рубрик – наступної від попередньої.

УДК можна розглядати не тільки як ієрархічну класифікаційну систему, але й як аспектну. Використання знаку конгруентності – *Базова, кількісно-якісна рівнозначність понять різного змісто-вираження* [190] – “ \cong ”, дозволяє розкривати змістовність однієї і тієї ж рубрики під різними кутами бачення, з точки зору різних предметів, процесів. А це, в свою чергу, говорить про можливість використання одного й того ж поняття у різних класах, тобто визначення аспектів поняття, терміну. Таким чином, в україномовному УДК прослідковується риси реляційної моделі побудови класифікаційної системи, що в свою чергу говорить про унікальність структури класифікації, з огляду на ієрархічний принцип побудови. Наявність же класифікаційного ланцюга, його

⁴ В даному випадку представлена нами двозначна таблиця, має таку назву в результаті більшості двозначної кількісної характеристики цифрових символів, що позначають ту чи іншу рубрику, і наявність тризначних індексів, розглядається нами, як формальне символізування однорівневих, відносно ієрархії, рубрик. Принцип двійкової нотації в даному випадку як основний не розглядається.

окремих ланок, говорить про сформованість класифікаційного дерева, що поєднується з реляційністю моделі, у випадку застосування знаку конгруентності. Індеси в УДК формалізовано відносно класифікаційної структури. Відношення між індексами системно впорядковані. Тобто можна говорити про релятивність індексів класифікаційної системи, релятором в якій в даному випадку виступає аналітичний принцип побудови усієї класифікаційної структури УДК. Отже УДК – аналітична класифікаційна система.

Крім всіх вище перерахованих властивостей, УДК також притаманна й певна фасетизація групування відділів (рис.3).

Рис.3. Схема представлення фасетних рис в УДК:

З наведеного прикладу видно, що настільні ігри, в середині відділу 794, підрозділяються за видовими ознаками, а вже безпосередньо в кожному підвідділі 794.1 і 794.4 відповідно, відбувається певна характеристика кожного з видів настільних ігор за різними принципами. Таким чином розкривається зміст кожного підвідділу шляхом висвітлення різних інформаційних точок зору. Простежуються різні класифікаційні признаки розкриття змістовності інформації, в підвідділах 794.1 і 794.4. Це пояснюється наявністю різних елементів принципів розкриття змісту. Так, в першому випадку, шахи характеризуються з огляду на правила та порядок гри, стратегію, тощо. В

другому ж випадку, картярські ігри розглядаються в аспекті різновидів останніх та способів застосування самих карт у відповідності до тієї чи іншої гри. Отже вся ланка з індексів 794.1, 794.12, 794.14, з одного боку, та 794.4, 794.41, 794.42, з іншого, є не чим іншим, як фасетними рядами, а кожна рубрика з відповідним індексом – фасетним фокусом. Вище перелічені факти говорять про фасетність структури, розглядуваного нами прикладу.

Аналізуючи весь масив основних таблиць УДК українською мовою, можна зробити закономірний висновок, в результаті порівняння даної класифікації з її попередниками такого ж класифікаційного формату, що розглядувана нами класифікаційна система відповідає по суті основним загальноприйнятим класифікаційним принципам. Енциклопедичність, системність, розтяжність, універсальність, концентричність, мнемонічність, міжнародність – ось ті основні принципи, що характеризують змістовність, структурну побудову, формалізацію даних та масштабність використання УДК українською мовою. Принагідно слід зазначити, що наявність всіх цих принципів зумовлено не філологічним аспектом викладення інформації, що в УДК, а закономірно запозичені, вдосконалені та підсилені щодо степені збільшення, з еталонного оригіналу класифікації.

Що ж до допоміжних таблиць, то вони представлені такими таблицями:

- Таблиці Ia/Ib. Знаки з'єднання
- Таблиці Ic/Ik. Загальні визначники

Перша таблиця цікава тим, що містить перелік знаків, які покликані для формування складних індексів. Зокрема знак плюс “+” використовується для створення індексу кон'юктивного характеру. Він змістовно оформлений як класифікаційний конектор і поєднує різно-виражені класифікаційні одиниці.

Перелік загальних визначників, що в Таблиці Ic/Ik, представлено дев'ятью позиціями. Це загальноприйняті і використовувані в попередніх варіантах УДК взагалі, визначники. Серед інших слід тільки виділити визначники рас, етнічних груп та народів; визначники матеріалів та осіб, предметну деталізацію, запозичену з інших джерел (не УДК).

Роль та завдання визначників рас, етнічних груп та народів, повною мірою розкриваються в їх назві, тобто вони покликані розставити акценти щодо рас та етнічності народів. Так: 639.1(=1.24) – Полювання в печерних людей; де 639.1 – Полювання, а (=1.24) – Печерні люди.

З двох частин складається таблиця визначників матеріалів і осіб. В першому випадку висвітлено визначники, що орієнтовані на ідентифікацію матеріальної основи того чи іншого предмету. Наприклад, 621.316.923-033.65 – Керамічні запобіжники; де 621.316.923 – Запобіжники, а -033.65 – визначник матеріалу – Спеціальні керамічні вироби для електротехніки. Керамічні ізолятори. В другому випадку мова йде про визначення особливостей осіб та особистих характеристик. Так, 613-053.8 – Гігієна дорослих; де 613 – Гігієна в цілому. Особисте здоров'я та гігієна, та - 053.8 – Дорослі.

Предметна деталізація, запозичена з інших джерел, здійснюється за допомогою знаку “*” та семантичного літерного вираження назв, власних імен та понять, що не містяться в масиві таблиць УДК (використовуються всі літери від “А” до “Я” та “А” до “Z”). Тобто, наприклад для першого випадку: 663.5*40° - спиртовий напій, до складу якого входить сорок відсотків абсолютного спирту, де 663.5 Питний спирт. Спиртові рідини (спиртові напої). Перегонка спирту, рафінування; для другого випадку, приміром 82-1Шевченко – Вірші Т.Г.Шевченка, де 82-1 – Поезія. Поеми. Вірші, а “Шевченко” – літерна нотація, що виражає змістовність поняття в даному випадку.

Таблиця спеціальних визначників україномовної УДК, представлена трьома видами визначників:

- Визначники з дефісом “-1/-9” – аналітичного характеру застосування;
- Визначники з крапкою нуль “.01/.09” – аспектного характеру використання;
- Визначники з апострофом “’0/’9” – інтегруючого характеру.

Книга 2 УДК – це АПП, що представлений переліком понять та термінів, які містяться в основних таблицях класифікаційної системи.

АПП, в першу чергу, орієнтовано на виконання пошуково-координаційної функції. Він покликаний виконувати термінологічно-предметний пошук, в межах основних таблиць УДК. Кожна термінологічна одиниця (або сполучення понять) разом з координаційним кодом (індексом або посиланням), становлять собою окрему предметну рубрику. Рубрики, в свою чергу, представлено по різному, щодо їхньої структури. Так, можна зустріти рубрику:

“Електротехніка 621.3” – чисто координаційна рубрика, простої форми семантичного представлення;

“Критицизм (теорія пізнання) 165.65” – координаційна рубрика, тлумачного характеру (в даній рубриці висвітлено певне лексично-орієнтовне тлумачення терміну);

“Крокодили

– (зоологія) 598.14

– (палеозоологія) 568.14

– (полювання) 639.14” – координаційна рубрика, аспектного характеру (в даній рубриці вказується на аспект застосування даного терміну);

“Термодинаміка

– атмосфери (метеорологія) 551.511.33

– біологічних процесів (біофізика) 577.31

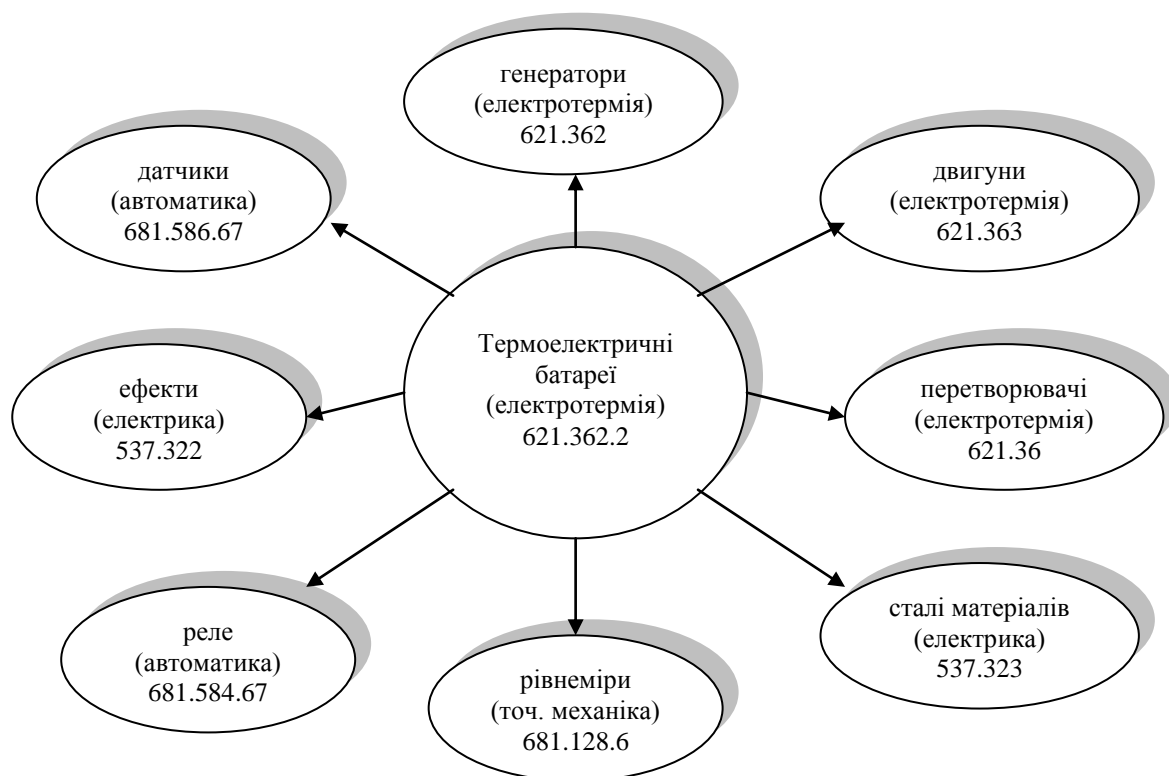
– Землі (геофізика) 550.36

– хімічна (фіз. хімія) 544.3” – координаційно-орієнтовна рубрика з аспектно-предметною деталізацією (в даній рубриці висвітлюється аспектність та предметність аспекту даного терміну).

Останні дві рубрики мають складно-складену структуру, променевого, відносно центрального терміну, характеру (рис.4).

Іншими словами, другорядні терміни, зібрані навколо одного, центрального терміну без взаємозв'язку відносно один одного. Факт наявності променевої структури рубрики говорить про деталізаційну аспектність представлення інформації, про оптимізацію процесів пошуку відповідних джерел.

Рис.4. Схема променевої рубрики:

Крім основного масиву АПП, представлено також і “Показчиком країн та місцевостей сучасного світу” (перелік назв з відповідними індексами), “Показчик латинських назв” (перелік назв з індексами, що відтворено літерними одиницями латинського алфавіту), список скорочень, прийнятих в показниках.

У 2003, 2004, 2005 та 2006 роках, вийшли друком чотири випуски відповідно, “Універсальної десятикової класифікації. Зміни та доповнення”. В 2005 р. було видано додатковий тираж УДК. Наразі робота над створенням змін та доповнень до УДК ведеться відповідно до договору з Консорціумом УДК і професійної необхідності в даних таблицях. У відповідності до цих змін та доповнень, на сьогоднішній день, Книжкова палата України готує до друку друге видання Універсальної десятикової класифікації (УДК) українською мовою у семи томах, яке планується опублікувати упродовж 2007—2008 рр. Видання вміщує матеріали станом на 31 грудня 2006 р. (зі змінами та доповненнями за 1998—2006 рр.). Наразі, станом на кінець 2007 року готові три томи у вигляді верстки. В другому виданні УДК планується такий розподіл класів за томами [173]:

- Т. 1: Допоміжні таблиці;
- Т. 2: 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Логіка. Етика. Релігія. Суспільні науки;
- Т. 3: 5/61 Математика та природничі науки. Біотехнологія. Медичні науки;
- Т. 4: 62 Машинобудування. Техніка в цілому;
- Т. 5: 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально побутове господарство. Організація комерційних та приватних підприємств, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії;
- Т. 6: 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла. Будівельна промисловість;
- Т. 7: 7/9 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт. Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Біографії. Історія.

Більше того, у грудні 2007 р. завідувачу відділу класифікаційних систем Книжкової палати України ім. І. Федорова, увели до складу Консультативної ради Консорціуму УДК і відтепер, починаючи з № 29 "Extensions and Corrections to the UDC" (2007), інформація про помилки в еталонних таблицях, виявлені співробітниками Книжкової палати України ім. І. Федорова у процесі роботи, а також усі пропозиції щодо УДК будуть публікуватись у виданнях Консорціуму УДК [108].

Таким чином підсумовуючи все вище сказане, можна говорити про наявність в українському каталогізаційному просторі, україномовного, компетентного, широко термінового інструменту систематизації та каталогізації, засобами індексування інформації за десятковим принципом – Універсальної десяткової класифікації. Проаналізувавши структуру, можна говорити про ряд структурних характеристик. Серед них: поліієрахічність основного ряду, ланцюговість підпорядкованості індексів, релятивність індексів, наявність фасетизації групування відділів. Це перша, після прийняття незалежності в 1991 році, класифікаційна система українською мовою, що орієнтована на впорядкування фондів інформаційних установ України, яку

використовують у роботі бібліотек технічного та природного профілю, служби НТІ та безпосередньо Книжкова палата України.

З іншого боку, видання УДК українською мовою, в повному обсязі не вирішило і не вирішить загальнодержавну проблему повноаспектої систематизації інфо-потоків в Україні. На нашу думку, ще потрібно працювати над інтероперабельністю класифікаційних систем, що використовуються в Україні, але видання УДК українською мовою – це один з кроків у вирішенні цього питання.

3.3 Висновки до РОЗДІЛУ 3.

Отже, на сучасному етапі розвитку і використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні, можна константувати планомірний розвиток класифікацій українською мовою. Саме класифікаційні ІМП, на сьогоднішній день, матеріалізовано і процес цей триває. Формування змістовного масиву Рубрикатора НБУВ адекватно щодо динаміки знань. Враховуючи глибинність і необхідність виконання цього проекту, зрозуміло, що процес цей планомірний та трудомісний. Це також підтверджується виконанням завдань щодо повноти функціональності даного Рубрикатора. А цей аспект, в свою чергу, зумовлює залучення все нових і нових механізмів, для здійснення поставлених завдань. Так, можна спостерігати принципово нових підхід щодо розташування територій, у відповідності їх адміністративної чи не адміністративної характеристики, в “Таблицях територіальних типових поділів”. Тут можна також зазначити і про представлення відповідних індексів інших класифікацій щодо змістовного вираження в індексах Рубрикатора. Виокремлення такого списку у відповідний додаток, дозволяє користувачам оптимізувати процес пошуку. Варто зазначити, що Рубрикатор НБУВ – це проект, виникнення якого продиктовано часом і потребами, відносно адекватного виконання каталогізаційних процесів в бібліотеці. Тут, на нашу думку, слід також говорити про проходження рубрикаторного періоду, у відповідності до здійснення кроків щодо забезпечення пертинентності

класифікацій в Україні. Враховуючи принциповий фундамент формування основного ряду (і відповідність його розвитку), можна говорити про унікальність Рубрикатора в інформаційному просторі нашої країни.

В свою чергу, УДК двотисячного року видання, класифікаційна система, що покликана нівелювати та заповнити ті інформаційні пустоти, які виникли після розвалу СРСР, в першу чергу щодо літератури технічного профілю. Її видання – це результат кропіткої та ретельної праці бібліографів, перекладачів, каталогізаторів та систематизаторів. Дана класифікація поліієрархічна, аспектна та з елементами фасетизації, щодо формування підрозділів.

Таким чином, можна констатувати факт наявності двох основних класифікаційних систем на сьогоднішній день, відносно виконання каталогізаційних завдань бібліотек, архівів, інших установ. Кожна з них представлена особливим класифікаційним принципом, що в свою чергу, забезпечує представлення різноаспектної інформації в відповідних каталожних зібраннях. Можна говорити про сучасні тенденції, щодо наявності пертинентних рис, в даних системах та пошукової оптимізації змісторозкриваючих елементів даних класифікацій.

РОЗДІЛ 4

Перспективи та тенденції розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні

4.1 Конгломерат ІПМ, як консолідаційна модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації

Інформаційний простір в Україні, на сьогоднішній день, представлено різноаспектною гамою інформаційних кумуляторів – видань різних за формою та змістом. Цілком природно, що з плином часу, враховуючи масштаби інформаційного трафіку, з його кількісними та якісними характеристиками, робота над проведенням систематизації різногалузевих інформаційних масивів та каталогізації, таким чином, усього глобального загальнодержавного інформаційного зібрання не тільки продовжується, але й набуває нових аспектів. Історично склалося так, що в основному процеси каталогізації в Україні, проводяться у відповідності до двох класифікаційних систем, точніше сказати двох класифікаційних принципів систематизації, що обрамленні в УДК та ББК. Нагадаємо, що зокрема УДК українською мовою (виданою Книжковою палатою України) користуються всі бібліотеки технічного та природничого профілю, науково-дослідні інститути. ББК використовується в мережі бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України, академічних, бібліотеках вищих навчальних закладів, шкільних, бібліотеках середніх спеціальних навчальних закладів, профспілкових бібліотеках, медичних та сільськогосподарських бібліотеках (розділи суспільних наук) [137, С. 23.]. Сьогочасним представленням структурної ідеології ББК в Україні є Рубрикатор Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського (Рубрикатор НБУВ)– побудований на базі повного варіанта таблиць ББК для наукових бібліотек та власних напрацювань НБУВ у формі робочих таблиць.

Враховуючи вищезазначену тенденцію збільшення різноаспектності і кількості інформаційних одиниць в інфо-просторі України, на нашу думку, слід

говорити вже не про створення чи не створення нової класифікаційної системи традиційного виконання, щодо форми і принципів використання в роботі, а й про інші розгалуження систематизаційних форм, що покликані впорядковувати бібліотечні масиви, полегшувати функції пошуку в каталозі та користування ним.

Як відомо в основі УДК та ББК лежать різні основорядні принципи: принцип десятковості в УДК та принци побудови основного ряду у відповідності до класифікації наук, в ББК. Цим пояснюється різність систем, в принципі та різність інформаційних кодів – індексів – зокрема. Тобто одне і те ж поняття, термін, що закласифіковане у відповідності до цих класифікаційних систем, матиме різні цифрові або й літерно-цифрові нотаційні виконання. Так, приміром:

<i>Наплавлення металів</i>	{	<i>621.791.92</i> (за УДК укр. мов. 2000 року)
		<i>34.664</i> (за ББК (робочі таблиці 1997 року))
		<i>К 644</i> (за Рубрикатором НБУВ)

Таким чином видно певну різність в індексному виконанні одного терміну, щодо різних класифікаційних систем. Індекс – є кінцевий результат процесу систематизації, і виконує функцію ідентифікації поняття для оптимізації пошуку інформаційної одиниці.

Потреба в оптимізації процесу пошуку в каталозі продиктована саме цим різноаспектним “баченням” інформаційного масиву щодо запиту користувача. Здійснюючи пошук за індексом, ми зітхаємось з проблемою полісемічної видачі результату. Як результат, можна спостерігати високостепеневі коефіцієнт хибної видачі, коефіцієнт мовчання та коефіцієнт шуму. При цьому ж рівень коефіцієнта повноти визначення та коефіцієнта точності визначення обернено пропорційний рівню вищезазначених коефіцієнтів.

Щоб забезпечити релевантність та пертинентність інформації, свого часу було розпочато створення та використання, за для виконання функції систематизації та пошуку в інформаційних масивах, так званих словників пошукової мови, тобто тезаурусів. Було вирішено не прив’язуватись до індексу,

як точки опори та шифрового виконання понять та рубрик, а системно формувати інформаційні масиви під одним узагальнюючим словом, що виражає зміст цілої рубрики. Взагалі, інформаційно-пошуковий тезаурус – це нормативний словник дескрипторної інформаційно-пошукової мови⁵ з зафіксованими в ній парадигматичними відношеннями лексичних одиниць [48], або ж – контрольований словник термінів із зафіксованими семантичними відношеннями, який охоплює одну чи більше спеціальних галузей знань [62].

Принцип використання тут простий – справа в тому, що пошук відбувається не у відповідності до якоїсь морфологічної ознаки, не структурно-узгоджено, а безпосередньо за дескрипторами та аскрипторами. *Дескриптори* в цій системі, не що інше, як лексичні одиниці, що іменують певну рубрику, клас, до якого входять близькі за змістом або синонімічно, терміни. *Аскриптори*, це теж лексичні одиниці, але вони підлягають заміні на відповідні дескриптори, за для здійснення інформаційно-пошукової роботи. На відміну від дескрипторів, аскриптори (нондескриптори) не можуть бути використані для *координатного індексування* – що полягає у всебічному вираженні документу або запиту, шляхом включення в пошуковий образ всіх необхідних для цього термінів індексування. Таким чином можна говорити про принцип дескриптності – однозначності термінів, що виражає головний прийом побудови тезауруса.

Цілком закономірно, що пошук за конкретним поняттям, більш змістовно релевантний, а ніж за окремою рубрикою. І хоча сьогоденній стан деталізації та конкретизації рубрик та розділів бібліотечних класифікацій заслуговує на найвищі оцінки, однак все ж дуже часто можна зустріти ситуацію полісемічності видачі під час інформаційного пошуку. Під однією рубрикою можуть бути зібрані десятки різних щодо предметності книг. Що ж до тезаурусів, то пошук в них здійснюється за конкретним визначеним терміном, що набагато вужче і конкретніше ніж змістовність цілої рубрики. А у випадку

⁵ Інформаційно-пошукові мови (ІПМ), можна розглядати, і як штучні мови, що створюються для здійснення процесів індексації, і мови, що створенні для здійснення процесів пошуку, і мови, що покликані, використовуватись за для впорядкування, систематизування усього загалу бібліотечних каталогів, основного фонду будь-якої бібліотеки. Але головне, це те що ІПМ можна цілком справедливо та виробничо виправдано позиціонувати, як штучні мови, що є результатом концептуального симбіозу усіх вище перелічених функціональних можливостей. Серед розмаїття ІПМ, в процесі якісної типологізації, можна виділити наступні види, це класифікаційні, предметизаційні, дескрипторні мови та фолксонемічні. (Сербін О.).

використання на першому етапі пошуку аскриптора, взагалі релевантність пошуку (враховуючи змістовність кінцевого результату) завжди майже сто відсоткова. З іншого ж боку можлива і амонімічність результату пошуку, коли терміни мають однакове синтаксичне вираження, а семантично вони різні. Так:

Коса – волосся, що сплетене в довжину, певним чином;

Коса – сільськогосподарський ручний інструмент, для зрізання трави, пшениці, тощо;

Коса – довгий мис у водоймі (напр. Коса Тузла);

Коса – народ та мова в ПАР;

Коса – річка в Росії, затока Ками.

Таким чином можна спостерігати багатозначність одного терміну, з огляду на тлумачення його значення.

Вище зазначені факти, свідчать, що і класифікаційна ІПМ, і дескрипторна ІПМ повною мірою не можуть забезпечити змістовну релевантність пошуку.

Закономірно, що охопити весь універсум знань класифікатор, або колектив класифікаторів не зможуть ніколи, з огляду на прогресивність динаміки знань. Тут можна говорити про унікальність самих систем впорядкування даних, можна говорити про унікальність основних принципів означення інформації, але в результаті все одно спільнота постає перед фактом неповномірності представлення інформаційних масивів в будь-яких каталогах. Ось саме тоді виникає потреба формування переліку термінологічних координат при участі колективного автора. І які ми б не були традиційні погляди, з огляду на історію становлення та розвитку, на принципи, способи та інструментаріум каталогізаційних процесів – на сьогоднішній день ми у полоні прогресу, як програмного, так і апаратного. Сьогодні ми повинні користуватись набутими знаннями, що відтворено практично і адаптувати традиційні принципи організації процесу у відповідності з новітніми стандартами та форматами.

Говорячи про залучення “колективного розуму” щодо створення певної термінологічно-понятійної бази, слід говорити про інформатизаційні можливості, що надає нам Всесвітня павутина зокрема та Інтернет в цілому.

Можливість доступу мільйонів користувачів до одного ресурсу, зумовлює реалістичність можливостей щодо колективізації авторства інформаційного продукту. А якщо мова іде про створення класифікаційної системи, як в даному випадку, то такий процес прийнято називати *фолксонемією*, тобто народною класифікацією [200]. “Фолксонемії” – процес формування бази координатних одиниць (тегів) в інтерактивному просторі [201]. Етимологічно термін “фолксонемії”, розкривається як поєднання термінів «таксономія»⁶ (з грец. розміщення по порядку+закон) та «folk» (з англ. народ).

Наявність складової, що виражає належність даного процесу, як до продукту народно-колективного розуму, цілком виправдана. Адже, дійсно, до цієї технології індексування інформації вдаються за для того, щоб залучити якомога більше людей різних професійних та освітніх рівнів.

З іншого ж боку відомо, що “фолксонемічне” формування індексаційної бази, не є, за принципом формування, ієрархічною системою [199]. Так звана “фолксонемія” – це чисто вербальна інформаційно-пошукова мова і в системі, яку вона утворює, зв’язки виражено суто лексично з суб’єктивним семантичним значенням для кожного користувача.

Враховуючи вище зазначений факт, на нашу думку, використання термінологічної частини “таксономія”, у формування розглядуваного терміну – не доцільно, враховуючи не повномірну відповідність його до семантичного навантаження терміну, що покликаний виражати процес індексування інформації “колективним розумом”. Безперечно, певний порядок у процесі формування “фолксонемічної” системи є, але він зовсім не характеризується ієрархічними принципами створення. Тому тут мова іде про процес індексування інформації в чистому вигляді, тобто присвоєння *індексів* формування певного списку.

⁶ Таксономія (з гр.. *taxis* розміщення по порядку + *nomos* закон) – теорія класифікації і систематизації складно створених областей дійсності, що мають зазвичай ієрархічну структуру [144, С.484].

Що ж до іншої складової терміну вираження індексування “колективним розумом”, то тут слід говорити про використання терміну *popŭlus* – (з лат.⁷) народ [52, С. 598]. Також можна говорити і про залучення і інших термінів, за для комбінування їх, лексично виражених, семантичних складових. Такі терміни як, *democraticus* – (з лат.) демократичний [50, С. 72], враховуючи відкритість та довільність процесу формування індексаційної бази інтерактивної інформації; або *potestas* – (з лат.) влада [52, С. 601], в поєднанні з вищезазначеним *popŭlus* – всі ці терміни певною мірою можуть виразити суть означеної проблематики, але:

- а) не в широкому загалі розуміння;
- б) не в читабельній формі, щодо комфортності сприйняття та використання.

Тому, на нашу думку, доцільним було б, для створення терміну, що виражав би процес індексування інтерактивних документів за допомогою “колективного розуму”, використання поєднання семантичних складових двох термінів – *popŭlus* – (з лат.) народ та *index* — (з лат.) список, реєстр, покажчик. І, таким чином, матимемо – *popŭlindex*, тобто процес **популіндексації**, що проводиться за для формування **популіндексаційної системи** координатних одиниць.

Таким чином, можна констатувати, що популіндексація – це процес надання індексаційних координат інформаційним одиницям, засобами “колективного розуму”. Тут слід зазначити багатогамну одноаспектність даного терміну, щодо тлумачення його змісту як способу систематизації об’єктів, на основі зв’язків останніх з одним або декількома ключовими словами – *тегами*. Суть цього принципу дуже проста і доступна кожному. У відповідності до свого бачення функцій, значення, можливостей і т.п. властивих рис об’єкта, йому (об’єкту) користувач-співавтор присвоює певне ключове слово, за яким характеризує, і як наслідок здійснює процес пошуку, даного об’єкту. Кількісною характеристикою звернень до певного інформаційної одиниці за

⁷ Враховуючи розуміння вікового досвіду та поширення латинської мови у науковому термінознавстві (термінології).

одним і тим же тегом, є не що інше, як хмара тегів. *Хмара тегів* – це візуальне вираження множинності звернень за допомогою різних ключових слів до об'єктів.

На нашу думку, з огляду на бібліотекознавчий аспект розгляду даної тематики, слід говорити про обов'язковість *концептуального хребта* майбутніх популіндексаційних систем. Цим звичайно зумовлена певна керованість формування термінологічної бази (бази тегів), але у відповідності до сьогоденного стану речей, щодо процесів каталогізації – цей крок не тільки вимушений, але й обов'язковий.

Як зазначалося вище, основорядні принципи побудови ББК та УДК і сьогодні в Україні є актуальними щодо їх застосування у роботі з формування каталогів бібліотек. Відомо, також, що дані класифікаційні системи принципово різняться між собою. Але їх об'єднує основне – вони обидві ієрархічні класифікаційні системи. Тобто в основі кожної лежить певний принцип побудови системи, де від “більшого до меншого” відбувається деталізація понять.

З іншого боку популіндексація не регулює ієрархічні зв'язки між поняттями. Зв'язок побудовано чисто термінологічно, у відповідності до асоціативних бачень користувача.

Основна ж ідея в тому, що популіндексаційний розвиток системи, повинен базуватись на логічній структурі класифікації. Основний кістяк токсонімічної системи обростає, таким чином, асоціативними зв'язками, що виражають теги. Вже кожний раніше визначений розділ, в популіндексаційній системі розглядається як *поняття* – або клас – це абстрактні групи, колекції або набори об'єктів; та *екземпляри* – це основні нижчерівневі компоненти популіндексації. Що ж до характеристики об'єктів, то цей процес відбувається за допомогою певних атрибутів, що мають певні змістовні значення. Таким чином, видно ще одну рису популіндексаційної унікальності. А саме те, що висвітлення основних рис об'єктів відбувається внутріоб'єктно за допомогою атрибутів, дає

нам право говорити про певну фасетність структури популіндексаційної класифікації.

Враховуючи вище сказане, можливе виникнення закономірного запитання, стосовно однаковості тезауруса і популіндексації. І дійсно, в принципі за формою представлення термінологічних одиниць тезаурус і популіндексаційна система, подібні. Справді, можна говорити про певний перелік термінів, що виражають та характеризують певні об'єкти. Так вони є штучно створеними ІПМ, що покликані здійснювати процеси пошуку інформаційних об'єктів. І там, і там мають місце ключові слова – координати – у відповідності до яких здійснюється інформаційний запит. Але тут не слід забувати про базисні принципи побудови даних пошукових систем та внутрішньосистемну побудову структури, про які писалося вище. Також, як характерну відмінність, можна розглядати контрольованість і не контрольованість процесу формування термінологічно-зв'язкової бази даних систем. Так, якщо тезаурус – це від початку до кінця контрольований словник штучно створеної ІПМ, то для популіндексації властива часткова керованість або повна відсутність керованості, щодо формування змісторозкриваючого масиву.

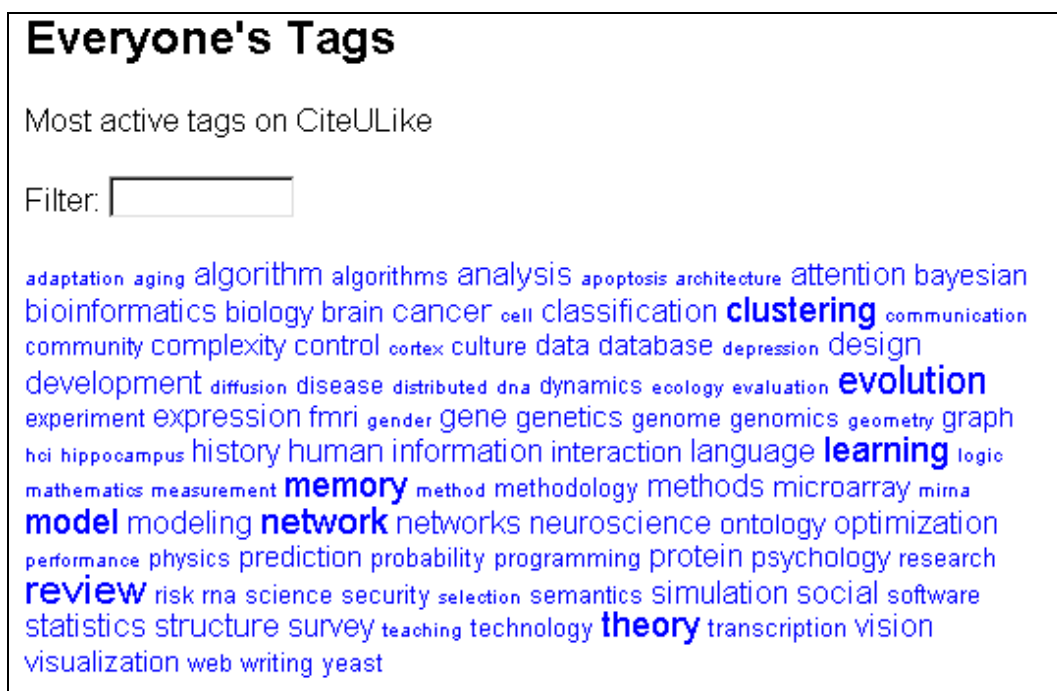
Слід також зазначити про ще одну принципову різницю між тезаурусом і популіндексацією. Тут мова йде про наявність тлумачної складової термінів у тезаурусі і відсутність даної в популіндексаційній системі. Справа в тім, що упорядники тезаурусів, зазвичай викладають певну тлумачну частину, до відповідних термінів-дескрипторів. Тобто можна не тільки здійснити пошук певного інформаційного об'єкту, але й взнати значення терміну, що символізує, розшукувану інформаційну одиницю. У випадку ж з використання популіндексаційної системи, здійснюється тільки процес пошуку.

На сьогодні, в Інтернет-середовищі вже існує цілий ряд веб-орієнтованих систем, в роботі яких використовуються ті чи інші ІПМ. Так, як приклад, можна розглянути, Інтернет ресурс <http://www.citeulike.org/> [188] – зразок *колтегу* (колективного тегування) інформаційних ресурсів в інтернет середовищі. За допомогою цього ресурсу можливо здійснювати пошук потрібної інформації,

формуючи пошуковий запит, у відповідній формі інтерфейсу даного сайту. Крім того, після реєстрації користувачу надається можливість формувати статті щодо потрібної тематики, відносно відповідних ключових слів. Як наслідок, реально можливо створювати користувачеві свою власну бібліотеку, в якій висвітлюються дані про користувача (фото, ім'я, місце роботи, посада), результати його дій на сайті (пошук, створення нових статей, кількість авторів та тегів).

Крім того, найбільш популярні ключові слова візуально представлено хмарою тегів, за допомогою якої видно ступінь використання (пошуку) того чи іншого терміну, що показано на рис. 5:

Рис.5. Хмара тегів:

Доцільною також є можливість експортувати бібліотеку в файл BibTeX – програма, що створена для форматування та роботи з бібліографічними списками, використовується разом з LaTeX⁸.

В результаті роботи на сайті, постійно зустрічаються статті, що цікавлять користувача. Щоб уникнути масового відкривання кожної сторінки, що цікавить користувача, передбачено функцію формування списку. Формується список, простим натисканням кнопки, і, таким чином, створюються певні

⁸Найбільш популярний набір макропакетів до TeX, що полегшує набір складних документів. Пакет дозволяє автоматизувати велику кількість різноманітних завдань набору тексту і підготовки статей, включаючи набір тексту на різних мовах, нумерацію розділів, перехресні посилання [186].

закладки для кожної обраної сторінки, що в кінцевому результаті має форму переліку у хронологічній формі.

Таким чином можна бачити всі умови для роботи в віртуальних бібліотеках, що представлені на даному сайті. Пошук здійснюється популіндексаційно (фолксонемічно) і поповнення бази тегів відбувається демократично та відкрито. Можна бачити багатоаспектість щодо ключових слів відносно одного поняття чи статті. Продемонстровано повну свободу дій, щодо формування електронної бібліотеки та відповідного списку тегів.

Що ж до класифікаційних ІПМ, що представлені в Інтернет, то тут можна прикладно говорити про інформаційно-пошуковий ресурс <http://bubl.ac.uk> [187], зміст в якому організовано за допомогою Десяткової класифікації Дьюї (DDC).

Взагалі, BUBL LINK Catalogue – це зібрання інтернет-ресурсів академічного спрямування. Інформацію тут впорядковано різноінструментально, не дивлячись на однотипність представлення інформаційного пошуку на даному сайті. Так, наявною є можливість пошуку за ключовими словами (Search/Advanced Search). Слід відмітити, що пошуковий образ документу можна виражати, як літерно, так і цифрами. Що правда, в процесі пошукової команди, відбувається пошук цифр та їх комбінацій за назвами, заголовками та анатоційними даними документів – індексне вираження рубрики, до якої документи відносяться, в розрахунок пошуку не приймається.

Окремо також проводиться пошук за допомогою *Subject Menus* – переліком предметів. Дане меню, не що інше, як перелік предметів посилкового характеру. Тобто, приміром, шукаючи по предмету *Finance*, ми автоматично отримаємо на екрані список, що показана на рис. 6:

Рис. 6. Перелік предметів в рубриці:

332 Financial economics

See also [public finance](#)

[332 Financial economics: general resources](#)

[332.1 Banks](#)

[332.4 Money](#)

[332.6 Investment and investments](#)

[332.64 Exchange of securities and securities exchanges](#)

Зайшовши ж в рубрику, що найбільше нас цікавить, ми отримуємо наступний результат (рис. 7):

Рис. 7. Перелік предметів в підрубриці:

332.1 Banks

[332.1 Banking: general resources](#)

[332.1 Central banks](#)

[332.1 Commercial banks](#)

[332.1 International banks](#)

В кінцевому результаті пошуку, на даному сайті, отримуємо перелік тематичних посилань, з одного боку, та анатоційний матеріал щодо цих посилань, з іншого (рис. 8):

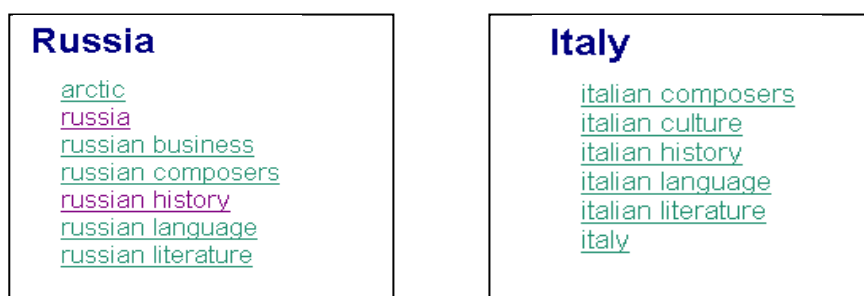
Рис. 8. Перелік тематичних посилань та анатоційний матеріал:

332.1 Central banks	
<i><u>Titles</u></i>	<i><u>Descriptions</u></i>
1. Bank of Canada	Bank of Canada Information in English or French on the Bank of Canada and its publications, exchange rates, library, and currency museum. <i>Author:</i> Bank of Canada <i>DesigClass:</i> 332.1
2. Bank of England	Bank of England Official information from the central bank of the United Kingdom. The Bank has many roles including the setting of interest rates in order to meet the Government's inflation target, the supervision of banks and wholesale money market institutions, the collection of monetary and banking statistics, management of the Government's stock register, printing of the country's bank notes, and maintenance of close links with the financial markets. <i>Author:</i> Bank of England <i>DesigClass:</i> 332.1
3. Bank of Japan	Bank of Japan Information about the Japanese economy and the activities of the Bank of Japan. Includes public statements from the Bank, financial statements, economic and financial reports and statistics, research papers and lists of Bank of Japan publications with subscription information. <i>Author:</i> Bank of Japan <i>DesigClass:</i> 332.1
4. European Central Bank	European Central Bank Provides access to interest rate information, periodical publications, press releases, statistics, key speeches, MFIs (Monetary Financial Institutions), and links to individual EU central banks. Available in a wide range of languages. <i>Author:</i> European Central Bank <i>DesigClass:</i> 332.1

Також, здійснювати пошук можливо за, на нашу думку, глосарієм – небагаточисельним в даному інтернет-каталозі, зібранням термінів, з послідуочим їх функціональним тлумаченням, шляхом характеристизації тематичними масивами даного каталогу. Терміни в глосарії зібрано у відповідності з англійською абеткою.

У відповідності до пошукових механізмів, даного сайту проводиться також пошук за країнами. Для цього виділено окрему закладку *Countries* – певний перелік країни світу. Сто дев'яносто сім країн складають цей список. Цікавим є представлення країни за певними ознаками вже всередині рубрики, яку представляє та чи інша країна (рис. 9):

Рис. 9. Порівняльне представлення рис характеристики країн:

Тобто відбувається певна характеристизація країн, у відповідності до перелічених ознак, що символізує фасетність окремих розділів даного каталогу, побудованого у відповідності до класифікації Дьюї.

На розглядуваному сайті представлена систематизація інфо-масивів за типами ресурсів (рис. 10):

Рис. 10. Типи ресурсів:

Що ж до основного ряду у відповідності до якого побудовано даний каталог, то він представлений тризначними індексами, і має наступний вигляд (рис.11):

Рис.11. Основний ряд побудови каталогу:

000 Generalities <i>Includes: computing, Internet, libraries, information science</i>	500 Science and mathematics <i>Includes: physics, chemistry, earth sciences, biology, zoology</i>
100 Philosophy and psychology <i>Includes: ethics, paranormal phenomena</i>	600 Technology <i>Includes: medicine, engineering, agriculture, management</i>
200 Religion <i>Includes: bibles, religions of the world</i>	700 The arts <i>Includes: art, planning, architecture, music, sport</i>
300 Social sciences <i>Includes: sociology, politics, economics, law, education</i>	800 Literature and rhetoric <i>Includes: literature of specific languages</i>
400 Language <i>Includes: linguistics, language learning, specific languages</i>	900 Geography and history <i>Includes: travel, genealogy, archaeology</i>

Подальша деталізація рубрик проводиться у відповідності до класичної структури ДКД: від меншого до більшого.

Отже, можна говорити про цілковиту адаптованість класифікаційної ІПМ в мережі Інтернет. Судячи з вищенаведеної інформації видно, що пошук та формування електронного каталогу засобами класифікаційної ІПМ цілком дієві і широко використовуються на практиці.

В інтернет середовищі також представлено каталоги, що систематизовано за допомогою предметної ІПМ, зокрема *Предметного покажчика Бібліотеки Конгресу США (LCSH)*. Одним з них є ресурс <http://www.scotlandsculture.org>. [217] – зібрання інформації щодо шотландської культури.

В контексті даного розгляду розділи, що нас цікавлять це – *Browse* та безпосередньо *Search*.

Перший з запропонованих розділів сайту становить собою перелік ресурсів, що зібрано у відповідності з певними згрупованими узагальнюючими ознаками. Це своєрідна оглядова мапа інфомасиву, контекстного характеру (рис. 12):

Рис. 12. Перелік ресурсів сайту:

Browse	
Guides <ul style="list-style-type: none"> • Events: How to find out about events happening in your area. • Funding: Directory of bodies offering funding opportunities. • Guides to culture: The guides to culture have been prepared in collaboration with the Scottish Arts Council, sportscotland and the Scottish Executive. Browse essays on a variety of cultural topics and view the Scottish Executive film, 'Celebrating Scotland's Culture'. 	Directory <ul style="list-style-type: none"> • People: Browse Scotland's Culture by person. • Places: Use our clickable map to find resources about your area. • Topics: Browse Scotland's Culture by topic. • Special topics: Including Gaelic language resources.

З наведеного видно як розмежовано інформацію у відповідності з цільовим призначенням. За це відповідають два підрозділи оглядового представлення *Guides* та *Directory*. Таким чином, використовуючи даний розділ, можна здійснювати пошук інформації не за ключовим словом, автором чи назвою, а безпосередньо за предметною приналежністю інфо-продукту.

За термінологічний пошук в чистому вигляді, відповідає другий з наведених розділів. Пошук може відбуватись у відповідності до декількох форм (Рис. 13):

Рис. 13. Перелік форм пошуку на сайті:

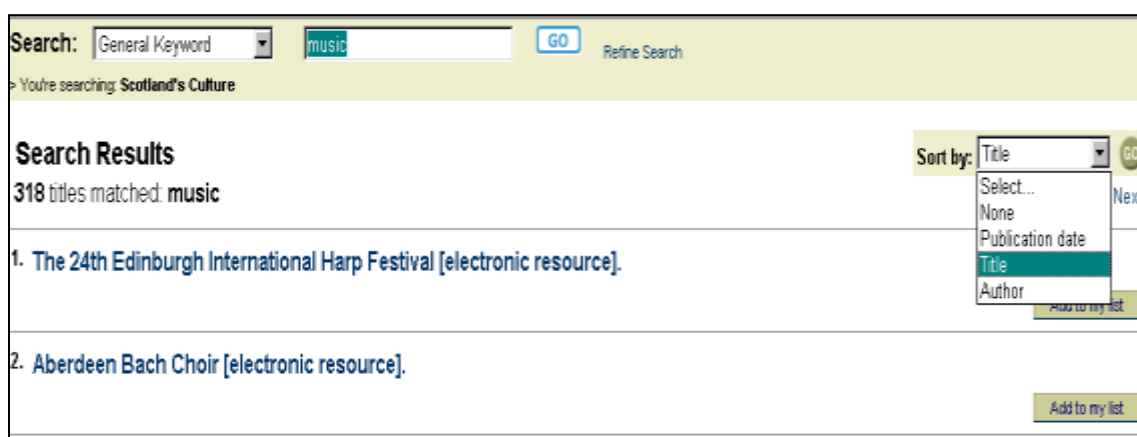
The image shows a search interface with a 'Search:' label. To its right is a dropdown menu currently displaying 'General Keyword'. Below the dropdown, a list of search options is visible: 'General Keyword', 'Title Keyword', 'Name Keyword', 'Subject Keyword', 'Titles alphabetically', 'Names alphabetically', and 'Subjects alphabetically'. To the right of the dropdown is a text input field and a blue 'GO' button. Below the search area, the text 'nation Portal 3.0' and 'RED BY' are visible, followed by the 'DYNIX' logo and the copyright notice '© 2001-2004 Dynix All rights reserved.'

Як видно, простий пошук відбувається (або) за: основним ключовим словом, назвою, ім'ям, предметом; назвою, ім'ям, предметом в алфавітному порядку.

В результаті пошукової команди наприклад “music”, отримуємо результат у 318 позицій. Отриманий масив назв-посилань, можна впорядковувати, як видно з наведеного прикладу, за назвою, ім’ям, датою публікування, автором.

З запропонованого переліку цілком можливо переглянути короткі відомості будь-якого електронного ресурсу: автора та організацію, яку він представляє, адресу в Інтернеті, анотаційний матеріал тощо (Рис. 14):

Рис. 14. Представлення коротких відомостей ресурсу:

Далі здійснюється перехід до електронного ресурсу безпосередньо.

Так же як і в фолксонемічному варіанті каталогу, що представлено вище, в розглядуваному ресурсі теж можлива функція відбирання потрібних інфо-документів та формування, таким чином, власного переліку потрібних документів. Це здійснюється за допомогою кнопки “Add to my list”, в результаті чого обраний документ відкладається у окремий підрозділ. В результаті такого відбору потрібних джерел, формується відповідний список.

Таким чином видно адекватну застосовуваність предметної ІПМ на практиці і представлення її в Веб-орієнтованій системі.

У масштабному інтернет-зібрані інформаційних ресурсів з освіти та науки *Intute* [203], систематизація каталогу проводиться за тезаурусом з мистецтва та архітектури (Art and Architecture Thesaurus), тобто засобами дескрипторної ІПМ. Загальний сервіс *Intute* вміщує в собі чотири окремих інтернет сервіси:

Science and Technology, Arts and Humanities, Social Sciences, Health and Life Sciences.

В кожному з цих сервісів здійснюється пошук як у відповідності до предметного представлення інформації, так і у відповідності до термінологічного представлення останньої.

Так, можна спостерігати розділ *Browse* в якому викладено предметні категорії. Вже здійснюючи пошук у відповідності до потрібної предметної категорії, відбувається перехід до пошуку за терміном безпосередньо та ніжчерівневої предметної категорії.

Щодо термінологічного пошуку то в розділі *Search*, представлено можливості широкого пошуку (рис. 15):

Рис.15. Представлення категорій широкого пошуку:

І на останок, розкриваючи всі основні дієві механізми роботи з сервісом *Intute*, принагідно слід зазначити про можливість перегляду останніх надходжень на сайт. Нові ресурси відповідно систематизовано у відповідності до предметних категорій: *Arts and Humanities, Health and Life Sciences, Science Engineering and Technology, Social Sciences.*

Таким чином, з вищенаведених прикладів видно, що вже сьогодні компетентно можна говорити про повномірне представлення ІПМ в Веб-орієнтованих системах. Більше того, аналізуючи наведені приклади, можна говорити про наявність рис одразу декількох ІПМ щодо пошуку інформації на запропонованих сервісах. Відносно ж фундаментальності структурної побудови каталогів, що характеризують ІПМ належність розглянутих сайтів, то тут слід говорити про чітку відповідність закладеним принципам формування структури впорядкованих масивів.

Слід також зазначити про різючу протилежність принципів формування каталогів в першому прикладі, з одного боку, та трьох інших, з другого. В першому прикладі закономірно простежується функція демократичного формування і наповнення каталожного масиву координатними одиницями та тлумачними інформаційними блоками щодо них. В інших – повномірне контролювання формування каталогу від початку до кінця. Таким чином можна говорити про різноаспектність щодо принципів формування, способів пошуку та взагалі роботи щодо електронних каталогів створених засобами різних ІПМ, представлених у Веб-орієнтованих системах.

Що ж до питання дискусійності стосовно предметності чи класифікаційності пошуку, що здійснюється за допомогою подібних систем, то на нашу думку, термінологічно цілком можливо говорити не тільки про предметний, але й про класифікаційний пошук в інформаційно-пошукових системах. Пояснимо чому.

По-перше, говорячи про тезаурус, слід розуміти не тільки скарб, скарбничка (з грецької *thesaurós*) та множену змістовисловлюючих одиниць деякої мови з заданою на ній системою семантичних відношень, але й нормативний словник ключових слів та дескрипторів (словарних одиниць у вигляді слів, словосполучень або кодів, *що виражають клас умовної еквівалентності, до якого включено еквівалентні та близькі за змістом слова*). Призначений тезаурус для того, щоб виконати інформаційні запити та

координатне *індексування*, тобто індексувати по одиничним висвітленням ключових слів або дескрипторів.

По-друге, дескриптор, і враховуючи вище зазначену інформацію також, являє собою лексичну одиницю, що виражена інформативним словом або кодом(!) і є ім'ям (назвою) класу синонімічних або близьких за змістом ключових слів [54]. Багатозначному слову природної мови відповідає декілька дескрипторів, а декільком синонімічним словам і висловлюванням - один дескриптор. Дескриптори використовуються для координатного індексування документів і інформаційних запитів з метою подальшого пошуку. Координатне індексування документу, в свою чергу, це процес вираження основного змісту тексту, переліком повнозначних слів, що вибираються з тезауруса, тобто ніби висвітленням його координат. Іншими словами, дескриптор виражає певний клас, певну рубрику, в котрій висвітлюється змістовне тлумачення значення даного ключового слова. Таким чином, під дескриптором розуміється не тільки семантичне вираження поняття, але й змістовне його вираження, в рамках даного класу – інформацію про дійсність та метаінформацію.

По-третє, загальновідомо, що класифікації бібліотечно-бібліографічні – це система впорядкованого розташування творів друку (та деяких документальних матеріалів) за класами, підкласами та більш дрібними підрозділами в логічній послідовності та підпорядкуванні на основі ознак змісту, форми видання, читачького призначення і т.п [18]. Тобто наявність класу і зумовлює процес класифікування тієї чи іншої змістоутворюючої інформації, що міститься в документі. Слід зазначити, що не наявність, чи навпаки, наявність індексу, визначає класифікаційність будь-якої інформаційно-пошукової системи. Адже бібліотечно-бібліографічна класифікаційна система, так само як тезаурус, не що інше, як інформаційно-пошукова система, інформація в якій підрозділяється на окремі точки індексації та пошуку. Нагадаємо, що індекс, індексація (від лат. *index* - указатель, перелік), указатель, реєстр імен, назв і т. п.; система умовних позначень (літерних, цифрових або комбінованих) [121]. Таким чином під індексом можна розуміти, будь-який дескриптор, адже назва дескриптора і є

умовне літерне позначення, будь-якого поняття. Теж саме стосується і тега – координатного, ключового слова, що прийнято використовувати в популіндексаційних системах.

Тобто, як видно з вище наведеної інформації, термінологічно всі ключові моменти різних систем подібні по суті, і відносно цілей застосування. Таким чином, постає закономірна потреба в формуванні єдиної системи, в якій повною мірою було б можливим представлення всіх ІПМ, яка б була зв'язковим ядром усіх існуючих ІПМ та форм їхнього представлення. З огляду на те, що єдина індексаційна система покликана кумулювати в собі властивості усіх вище перелічених системних принципів, слід говорити про особливість здійснення процесу формування змістовно-предметної бази пошукової системи, в першу чергу.

Відштовхуючись від реалій сьогодення, на нашу думку, теоретично можливо орієнтуватись на Рубрикатор НБУВ, як на базисний масив інформації, що є сучасним та динамічним, щодо процесів формування та наповнення. Говорячи про Рубрикатор НБУВ, слід наголосити про можливість широкоаспектного використання змістовного інформаційного масиву даного видання, з огляду на принципи та основи його створення і формування. Як зазначалося вище, Рубрикатор – це сьогочасне представлення структурної ідеології ББК в Україні. Тобто можна говорити про базисність і кореневість інформаційного масиву Рубрикатора НБУВ щодо його можливостей в інформаційному просторі нашої країни. Розуміючи вище зазначені факти, можна з говорити про можливість в майбутньому формувати тезаурус у відповідності до Рубрикатора НБУВ. Формування подібного тезаурусу дасть можливість повноцінно використовувати механізми дескрипторного пошуку інформації. Використовуючи доцільно-додаткові переваги дескрипторного пошуку, надасть можливість здійснювати пошук акцентовано, вузькоаспектно, що в свою чергу збільшить пертинентність та зменшить пошуковий шум. З іншого боку, створення тезаурусу зумовить і охарактеризує один з перших кроків у процесі формування єдиної індексаційної системи і надасть

можливість, таким чином доповнити бібліографічний опис інформаційної одиниці ще однією координатою – точкою доступу – дескриптором.

У відповідності до створеного таким чином тезаурусного списку, цілком справедливо можливо здійснювати дескрипторний пошук інформації в усьому каталожному масиві бібліотеки. Здійснюючи пошук, користувач, таким чином, використовує дескриптор чи аскриптор для пошуку. Він формалізує інформаційний запит конкретним координатним терміном. В результаті користувач отримує бібліографічний запис(и) з дескриптором у відповідному полі. Поруч в інших полях можна буде спостерігати індексні вираження даного поняття різних ІПМ, що характеризує документ – об'єкт пошуку.

Надання пошукувачу інформації, можливості акцентування змістовного наповнення документу, у відповідності до власного, суб'єктивного бачення і розуміння характеристики документу і є процес формування популіндексаційної системи – однієї зі складових *Конгломерату ІПМ (КІПМ)* – (від лат. *conglomerates* – накопичений, зібраний) – зібрання, до складу якого входять різні ІПМ, зі збереженням всіх своїх індексаційних принципів, за для консолідаційного представлення індексаційних нотацій.

Формування популіндексаційної системи – процес необхідний і важливий, з огляду на мету, що виражається у створенні якомога широкоаспектнішого та повномірнішого КІПМу. Справа в тому, що, щоб забезпечити повноту представлення інформації в каталозі, змістовне наповнення останнього потрібно постійно оновлювати, у відповідності до динаміки знань, розвитку науки та техніки. Та навіть з розумінням цього аспекту існування адекватного класифікаційного механізму, фізично неможливо силами одного конкретного колективу забезпечити здійснення процесу оновлення та наповнення новими координатними одиницями, поняттями, усього масиву інформаційного каталогу. Щоб вирішити цю проблему і слід звернутися саме до колективного тегування (*колтегу*). Використовуючи сили колтегу, цілком можливо формувати різносторонні бачення тих чи інших понять, в один інформаційно-

пошуковий масив, або імпортувати ці поняття у вже існуючий масив, таким чином доповнюючи та розвиваючи його семантичну силу.

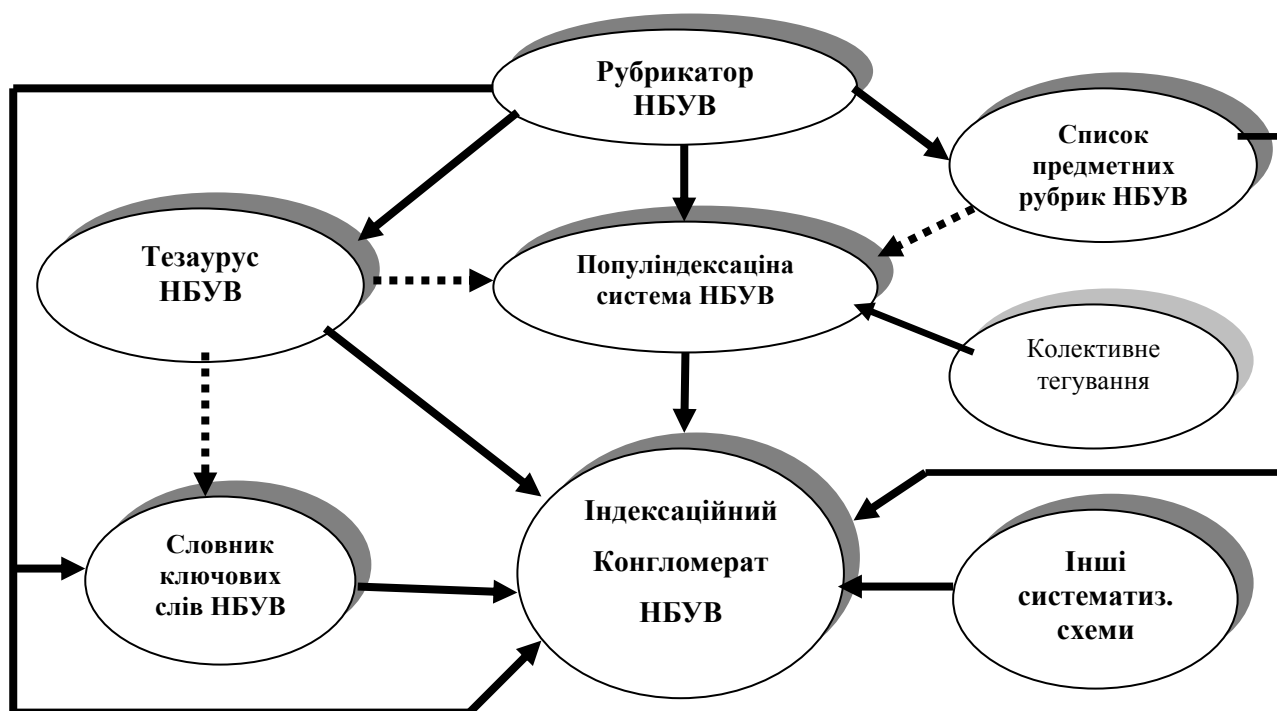
Кожна координатна одиниця у популіндексаційній системі – це певний тег – інформативне слово, що використовується так же як і дескриптор і ключове слово для координатного індексування. Але на відміну від дескриптора, тег використовується як пошукова інформаційна одиниця у чистому вигляді, і не використовується в якості узагальнюючого поняття щодо того чи іншого зібрання інформаційних блоків. В свою чергу різниця між тегом та ключовим словом полягає у принциповому моменті вираження даних координатних одиниць – так, для тега не є обов'язковим стандартне лексикографічне вираження, а для ключового слова це обов'язкова визначальна вимога. Таким чином, можна зробити висновок, що *тег* – це інформаційна одиниця, що виражена у довільній лексикографічній формі і використовується для координатного індексування.

Таким чином, можна говорити, що для забезпечення здійснення релевантного пошуку по суті, слід симбіювати окремі ІПМ в одну конгломератну модель – КІПМ, таким чином дифузійовати основні завдання кожної ІПМ, за для забезпечення компетентного щодо інформативності, кінцевого результату (рис.16).

З наведеної схеми видно, як може формуватися *Індексаційний Конгломерат НБУВ* (ІК НБУВ) – формне відображення КІПМ. Слід зауважити, що формування Популіндексаційної системи НБУВ може здійснюватись засобами колегу на першому етапі, у відповідності до авторитетних таксономій, і вже потім відбуватиметься виокремлення і виділення паралельної бази тегів – зібрання суб'єктивних бачень змісту документів користувачами – даної популіндексації. Таким чином, відбуватиметься процес наближення користувача до систематизатора і навпаки, коли систематизатор відповідно не тільки «слухає» але й «чує» мову користувача. Запропонування користувачу вже напрацьованих спеціалістами даних, дає можливість спостерігати : а) ставлення користувача до запропонованих даних; б) порівняння авторитетних

даних і популіндексаційних; в) визначення «золотої середини» у вигляді переліку координатних одиниць.

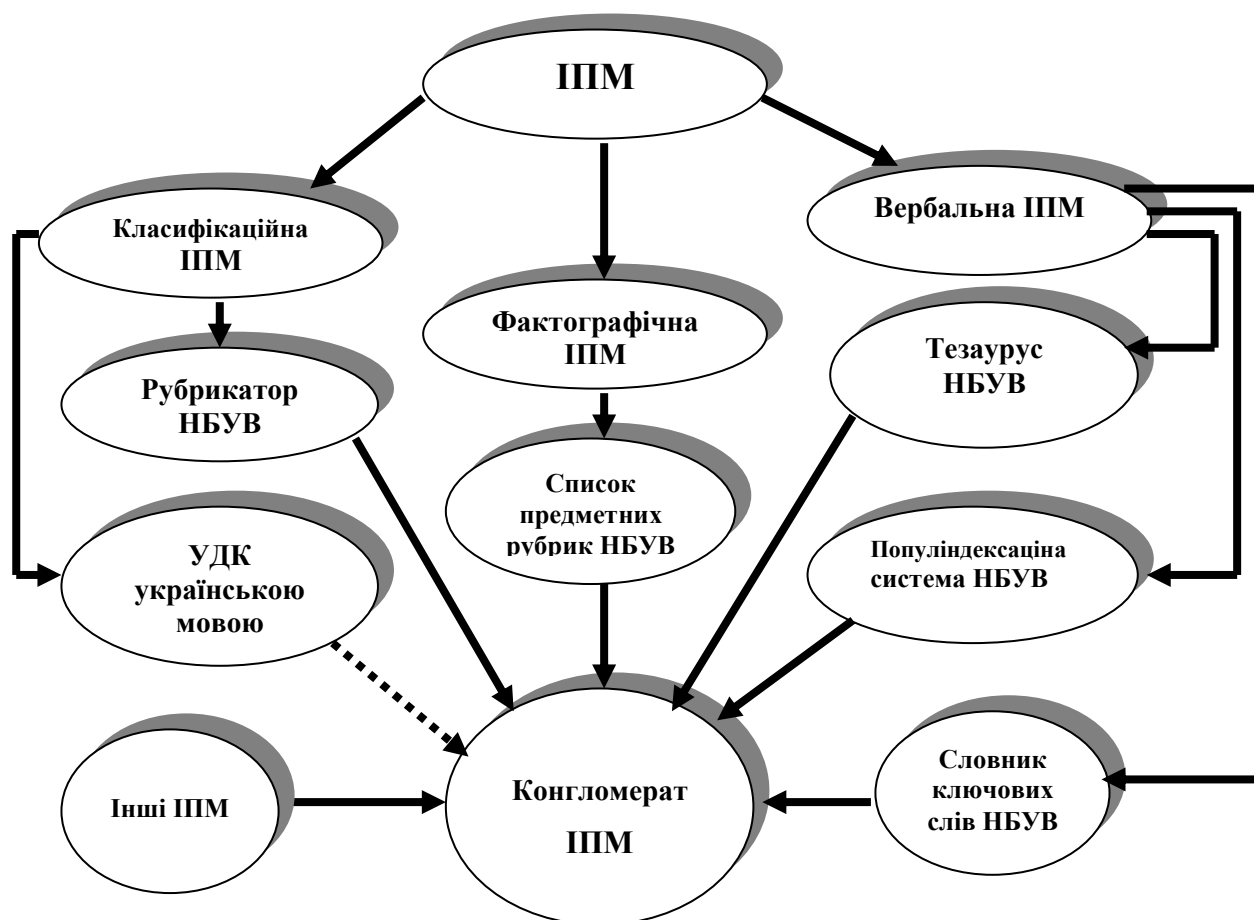
Рис.16. Схема формування Індексаційного Конгломерату НБУВ:

Таким чином, ми маємо представлення документів сукупністю різних ІПМ, у формі, як наукових таксономій, так і популіндексація (рис.17).

Слід наголосити, що фактографічна ІПМ, в даній схемі нами виражається засобами Списку предметних рубрик НБУВ, враховуючи при цьому наявність об'єктно-признакової ІПМ, як різновиду фактографічної. В свою чергу Список предметних рубрик НБУВ, на даний момент часу, нами розглядається теоретично, щодо створення такого переліку у майбутньому. Взагалі, варто наголосити, що, і Список предметний рубрик НБУВ, і Тезаурус НБУВ, і Популіндексаційна система НБУВ, і Словник ключових слів НБУВ – це проекти, що розглядаються нами, з огляду на їх перспективну реалізацію у майбутньому, як основні компоненти концептуальної моделі Індексаційного конгломерату НБУВ, за для створення якого потрібно невпинно продовжувати роботу над виданням випусків серії “Рубрикатор НБУВ”, в першу чергу. У відповідності вже до фізичного вираження класифікаційної ІПМ, а саме Рубрикатора, варто говорити про тезаурусну базу та базу предметних рубрик бібліотеки.

Рис.17. Схема представлення ІПМ в процесі формування Конгломерату ІПМ:

Говорячи про залучення класифікаційних ІПМ, а саме їх матеріальне вираження, слід пам'ятати і про УДК українською мовою, про невпинну роботу щодо системності видання доповнень до даної класифікаційної системи, що проводиться колективом Книжкової палати України. Враховуючи масштабність та важливість відносно використання даної УДК у своїй роботі різними інформаційними установами та багаторічний компетентний досвід здійснення каталогізаційних процесів на державному рівні, на нашу думку, слід предметно говорити про проведення спільної роботи у даному напрямі. Слід активізувати ініціативи 1994 року, щодо даного питання, коли на розширеному засіданні Інформаційно-бібліотечної ради АН України було серед іншого постановлено "...спільно з Книжковою палатою України, провідними науковими бібліотеками створити Міжвідомчу каталогізацій комісію"[118, С.1], або, як на нашу думку, Центр координування каталогізаційних процесів.

4.2 Висновки до РОЗДІЛУ 4.

Таким чином, окреслюючи тенденційні перспективи використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні, слід розуміти масштабність і планомірність щодо виконання етапів доопрацювання та створення нових системних елементів – фізичних втілень різних ІПМ, за для подальшого їх консолідування в єдиний Індексційний Конгломерат – кумулятивне представлення координатних одиниць розміщення та пошуку інформаційних компонентів зокрема, в інфо-просторі в цілому. На нашу думку, сьогодні вже варто говорити про наявність, крім загальновідомих ІПМ (класифікаційна, предметизаційна, дескрипторна), але й популіндексційної, що в свою чергу символізує розвиток та динамічну еволюцію систематизаційних категорій. Можна констатувати факт свідомого розуміння того, що обмеження у баченні майбутнього щодо здійснення розміщення та пошуку інфо-продуктів, засобами тільки однієї ІПМ, на сьогоднішній день непертинентно та неефективно. Слід говорити про залучення не тільки наукових таксономій, але й обов'язкове використання популіндексцій, та, головне, конгломерату мов, які є інструментальним компонентом тієї чи іншої пошукової системи. Потрібно компетентно розуміти значення колтегу у здійсненні систематизаційних процесів та його роль у різногамності представлення координатних одиниць.

Розвиток інформаційних в цілому, та інтернет-технологій зокрема, не залишає вибору щодо здійснення процесів детрадиційності основних підходів та автоматизації в систематизаційному напрямі розвитку бібліотекознавства, бо і проведення конгломерації ІПМ – це лише один з кроків у розвиток та оптимізацію каталогізації в бібліотеці, зокрема й принципів впорядкування та пошуку інформації, взагалі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Під час проведення даного дисертаційного дослідження, що присвячене вивченню історичних аспектів створення, розвитку, використання та окресленню перспектив, бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні, було зібрано, вивчено та проаналізовано матеріали щодо даної тематики. Зокрема, було здійснено аналітичний огляд основних тенденцій у становленні та розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій за кордоном та їх вплив на каталогізаційні та систематизаційні процеси в Україні. Проведено аналіз стану адаптування та використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні на сьогодні та визначено перспективи розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні.

Таким чином, можна засвідчити, що:

➤ історія створення та розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні тісно пов'язана, враховуючи фундаментальні основи принципів побудови, з використанням бібліотечно-бібліографічних класифікацій міждержавного рівня (“Десяткова класифікація” М. Дьюї, “Розтяжна класифікація” Ч. Кеттера, “Класифікація Бібліотеки Конгресу США” тощо). На класифікаційні принципи формування, саме перелічених вище класифікацій, орієнтувались у своїх роботах вітчизняні розробники, перекладачі та оптимізатори бібліотечно-бібліографічних класифікацій. Фактично саме видання закордонної десяткової класифікації стало об'єктом прототипізації для “Міжнародної децимальної бібліографічної класифікації” українською мовою (1919 р.), поклавши таким чином, початок у загальній періодизації історії десяткових класифікацій українською мовою. На нашу думку, саме структурні особливості та морфологічне вираження розділів тогочасної УДК, дали поштовх процесам створення радянської за змістом і суттю класифікаційної системи ББК. В результаті дослідження історії розвитку, впровадження і використання УДК українською мовою і ББК у бібліотечній роботі тогочасної УРСР, простежується еволюція співіснування й існування цих двох

класифікаційних систем, що доводить невзаємозамінність цих класифікацій, які уособлюють собою два полярні класифікаційні принципи;

➤ на початку 90-х рр. постала об'єктивна потреба у перегляді та удосконаленні існуючих бібліотечно-бібліографічних класифікацій, провідними бібліотеками та інформаційними установами країни. Так, у НБУВ було розпочато підготовку та видання Рубрикатора окремими розділами – структурними компонентами всієї серії. Рубрикатор – це систематизовано-впорядкований перелік, відповідно заіндексованих лінгвістично означених понять, знань та процесів, відповідність котрого до робочих таблиць класифікації НБУВ, розглядається фактично і аксіоматично. У той же час, Книжковою палатою України, було взято за орієнтир УДК. В результаті, в 2000 році, світ побачили таблиці УДК українською мовою в двох томах. Таким чином, бібліотечний світ України отримав два систематизаційні інструменти принципово різних класифікаційних принципів побудови, що стали адекватним відображенням сьогочасних реалій і потреб інформаційного простору нашої країни. Враховуючи ж динаміку знань та розвиток науки і техніки, закономірно, що робота над виданням Рубрикатора та доповнень до УДК продовжується, в наслідок адекватності реагування на зміст інформаційних запитів, за для забезпечення релевантності пошуку в каталогізованих масивах інформаційних продуктів;

➤ враховуючи розвиток інформаційних технологій, їх вплив на бібліотечну сферу, перспективним є доповнення класичних механізмів систематизації новітніми. Так, до вже існуючих формалізованих індексаційних систем знаків класифікаційної, предметної та дескрипторної, слід додати і популіндексаційну ІПМ, в аспекті розгляду її, як принципу систематизаційного механізму, що дає можливість залучити до процесів класифікації (тегування) сили та засоби колективного тегування (колтегу), забезпечуючи, таким чином пертинентність пошуку. В результаті аналізу існуючих раніше та визначеної в даному дослідженні ІПМ, на нашу думку, варто говорити про конгломерацію всіх формалізованих систем знаків в єдину систематизаційну систему.

Концептуальною моделлю такої системи, нами запропоновано Конгломерат ІПМ, в якому були б зосереджені координаційні одиниці всіх існуючих ІПМ. Це дасть можливість широкоаспектного представлення того чи іншого поняття, в контекстному розумінні, з одночасним забезпеченням збільшення коефіцієнтів повноти та точності визначення, у порівнянні з коефіцієнтами хибної видачі, мовчання та шуму. Це забезпечить не тільки можливість індексування документів по різним категоріям, але й їх пошуку у всьому загалі каталогу, як традиційного, так і електронного. Залучення інтернет-технологій, надасть можливість використовувати електронні каталоги на міждержавному рівні, в рамках пошуку та обміну інформаційними даними.

Отже, головним висновком є, враховуючи фактографічні дані щодо використання двох класифікаційних принципів відповідних класифікаційних систем та сьогоденний розвиток інтернет-технологій, необхідність у створенні Конгломерату ІПМ –кумулятивного апарату різних систематизаційних принципів, за для компетентного та повномірного виконання завдань та процесів каталогізації в бібліотеці та необхідність консолідації бібліотечної спільноти навколо проблем адаптації класифікаційних систем в Україні на державному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аблов Н. Классификация книг, её история и методы в связи с классификацией наук вообще / Н. Аблов. – Иваново-Вознесенск : Лит.-изд. Секция при книж. складе Губ. отд. нар. образования, 1921. – 31 с.
2. Алфавитно-предметный указатель к систематическому каталогу : Пособие для библиотекарей / Э.Р.Сукиасян (отв. ред.). – М. : Книга, 1981. – 160 с.
3. Антоненко І. Каталогізація в умовах застосування комп'ютерних технологій : нові напрями та методи організації / І. Антоненко. – К. : НБУВ, 2000. – С. 226–232.
4. Антоненко І. Сучасна каталогізація : постановка проблем і шляхи їх розв'язання / І. Антоненко // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 6–8.
5. Антоненко І. Сучасні проблеми каталогізації : традиції і вплив інформаційних технологій / І. Антоненко // Бібл. вісник. – 1997. – № 5. – С. 3–6.
6. Багрій І. “Нам потрібна книга про...” або тематичний пошук в ЕК НБУВ / І. Багрій // Бібл. вісн. – 1997. – № 5. – С. 11–13.
7. Багрій І. До виходу друком першого видання таблиць територіальних типових поділів “Рубрикатора НБУВ” / І. Багрій, І. Зарічняк, О. Коваленко // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 17–18.
8. Багрій І. Робота з персоналіями при тематичному пошуку в електронному каталозі НБУВ / І. Багрій, Л. Головіна, Н. Куценко // Інформаційна діяльність наукової бібліотеки : матеріали доп. між нар. наук. конф. (Київ, 13–16 жовт. 1998 р.) – С. 345–352.
9. Багрій І. Створення електронного варіанта систематичного каталогу НБУВ : проблема однозначної відповідності тематичних пошукових одиниць та пропозиції щодо розв'язання (на прикладі розділу рубрикатора НБУВ “Ш1

- Мовознавство”) / І. Багрій, С. Бойко, Л. Груздева // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали доп. міжнар. наук. конф. (Київ, 14–17 жовт. 1997 р.) – К., 1997. – С.104–106.
- 10.Бардієр К. Деякі пропозиції та доповнення до розділів “Математика” й “Обчислювальна техніка” таблиць ББК / К. Бардієр // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 19–20.
 - 11.Барушкова Р. И. Классификационные системы научно-технической информации : учеб. пособие / Р. И. Баршукова. – М., 1981. – 79 с.
 - 12.Бахтурина Т. А. Исследование ИФЛА “Функциональные требования к библиографическим записям” и его влияние на современную каталогизационную термінологію / Т. А. Бахтурина // Науч. и техн. б-ки. – 1999. – № 11. – С. 17–28.
 - 13.Бахтурина Т. А. Толковый словарь как средство согласования английской и русской терминосистем правил каталогизации и MARC-форматов / Т. А. Бахтурина // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и новые формы сотрудничества 5-я юбил. междунар. конф. “Крым-98”. – М., 1998. – Т. 2. – С. 608–610.
 - 14.Бейліс Л. Бібліотеці Конгресу США – 200 років / Л. Бейліс, Ю. Ворона // Бібл. планета. – 2000. – № 3. – С. 34–36.
 - 15.Библиография : Общий курс : учеб. / под. ред. О.П. Коршунова. – М. : Книга, 1981. – 511 с.
 - 16.Библиотечная классификация : сокр. вариант / под. ред. [и со вступит. статьёй “О проекте схемы библиотечной классификации”, с. 3–12] проф. Е. И. Шамурина. – М. : Тип. б-ки им. В. И. Ленина, 1949. – 156 с.
 - 17.Библиотечная классификация: сокр. вариант. Проект для обсуждения. – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1951. – 160 с.
 - 18.Библиотечно-библиографическая классификация [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oval.ru>. – Загл. с экрана.

19. Библиотечно-библиографическая классификация в советской и зарубежной печати : библиогр. указ. – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1974. – 68 с.
20. Библиотечно-библиографическая классификация : рабочие табл. для мас. б-к. – М. : Либерия, 1997. – 688 с.
21. Библиотечно-библиографическая классификация : современное состояние и перспективы развития (вклад библиотеки РАН в разработку и модернизацию ББК) / В. Н. Верховская, Т. В. Ипполитова, В. Б. Лазуркина, И. В. Рогова // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 5–7.
22. Библиотечно-библиографическая классификация. Организация и методика работы по совершенствованию таблиц / сост. Г. И. Гозина; ГБЛ, НИО ББК. – М., 1985. – 88 с.
23. Библиотечное дело : терминологический словарь / РГБ. – 3-е изд. : перераб. и доп. – М., 1997. – 168 с.
24. Бібліотечні каталоги, як інформаційно-пошукові системи : навч. посіб. / В. В. Сєдих та ін. (авт.-уклад.); Н. М. Кушнарєнко (наук. ред.); Харк. держ. академія культури. – Х. : ХДАК, 2003. – 193 с. – (Культура та освіта)
25. Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи. Міжнародна наукова конференція, 10–12 жовт. 1995 р. : тези доповідей / НАН України. Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського / О. С. Онищенко (відп. ред.). – К., 1995. – 108 с.
26. Боднарский Б. С. Библиографическая классификация : общий обзор и десятичная система / Б. Бондарський. – М. : Красная звезда. – 1923. – 75 с.
27. Боднарский Б. С. Классификация кооперативной литературы по международной десятичной системе / Б. С. Бондарський. – М. : Изд. Всерос. Центр. союза потребит. о-в. – 1922. – 36 с.
28. Боднарский Б. С. Классификация муниципальной литературы по международной десятичной системе / Б. С. Бондарський ; Всерос. союз городов, Муницип. бюро. – М., 1918. – 30 с.

- 29.Боднарский Б. С. Краткое изложение десятичной библиографической классификации / Б. С. Бондарський. – Перепеч. с 2-го, испр. и доп. изд. – Житомир : Вид. Бібл. секції. Волин губерн. відділу позашк. освіти, 1919. – 11 с.
- 30.Боднарский Б. С. Сокращённые таблицы десятичной библиографической классификации / Б. С. Бондарський. – М. : Кн. маг. “Труд”. – 4½ арк. нenum.
- 31.Боднарский Б. С. Сущность десятичной библиографической классификации / Б. С. Бондарський. – Изд. 2-е. – М. : Изд. журн. “Бюлетни литературы и жизни”. – 1913. – 8 с.
- 32.Болдов В. Г. Распространение Универсальной десятичной классификации / В. Г. Болдов, В. П. Селифанов // НТИ. Сер. 1. – 1962. – №5. – С. 36–38.
- 33.Борович Б. Практика предметного каталога в вопросах и ответах / Б. Борович. – Х., 1928. – 78 с.
- 34.Бровкін А. До питання створення “Національного рубрикатора” / А. Бровкін, І. Зарічняк // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 4–5.
- 35.Бургін М. Оптимізація інформаційного наповнення автоматизованих каталогів наукових бібліотек / М. Бургін // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 73–74.
- 36.Вакуленко М. Наука термінологія в бібліотечній справі: вибір термінів та кирилично-латинична транслітерація / М. Вакуленко // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 21–22.
- 37.Вилегжаніна Т. Проблеми створення національного авторитетного файла предметних рубрик у бібліотеках України / Т. Вилегжаніна // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матер. міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 71–72.

38. Вилегжаніна Т. Роздуми про сучасний стан і майбутнє класифікаційних систем в Україні / Т. Вилегжаніна, С. Анісімова // Вісник Кн. палати. – 1996. – № 4. – С. 8–9
39. Вилегжаніна Т. І. Інформаційно-пошуковий тезаурус / Т. І. Вилегжаніна, О. М. Збанацька. – Донецьк, 2004. – 1030 с.
40. Вилегжаніна Т. І. Лінгвістичне забезпечення для створення уніфікованого пошукового образу та пошукового запиту документа / Т. І. Вилегжаніна, О. М. Збанацька // Електронні ресурси бібліотек : за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф. директорів держ. та обл. універсал. б-к (14–17 жовт. 2003 р.) – Кіровоград, 2003. – С. 126–134.
41. Воройский Ф. С. Индексирование документов в автоматизированных библиотечно-библиографических системах / Ф. С. Воройский // Библиотека. – 1996. – № 9. – С. 42–44.
42. Годкевич М. А. До майбутньої каталографічної інструкції / М. А. Годкевич // Методолог. зб. – К., 1928. – С. 151–171.
43. Голоднова Н. Динаміка розвитку знання і межі змінюванності універсальних бібліотечних класифікацій / Н. Голоднова, А. Петрова // Бібл. вісник. – 1996. – № 1. – С. 1–4.
44. Голоднова Н. Н. Библиотечно-библиографическая классификация : модернизация и перспективы развития / Н. Н. Голоднова Н. Н., А. М. Петрова // Вісник Кн. палати. – 1997. – № 5. – С. 7–9.
45. Голоднова Н. Н. Традиции и инновации в модернизации универсальных библиотечных классификаций (на материале ББК) / Н. Н. Голоднова, А. М. Петрова // Библиотековедение. – 1997. – № 1. – С. 32–35.
46. Голтвинская Т. С. Библиотечно-библиографическая классификация: за и против / Т. С. Голтвинская // Сов. библиотековедение. – 1991. – № 4. – С. 40–44.
47. ГОСТ 7.26-80. Библиотечное дело : основные термины и определения – Изд. офиц. – М. : Изд-во стандартов, 1981. – 13 с.

- 48.ГОСТ 7.74–96 Информационно-поисковые языки. Термины и определения. – М., 1997. – 35 с.
- 49.Государственная Ордена Ленина б-ка СССР им. В. И. Ленина : совещание по вопросам библиотечной классификации (26–28 дек. 1946 г.) : тезисы докладов. – М. : Стеклограф. – 1946 г. – 50 с.
- 50.Громыко И. Н. Русско-латинский словарь : ок. 27000 слов / И. Н. Громыко. – 2-е изд., доп. – Минск : Новое знание, 2004. – 456 с.
- 51.Гущин Б. Обзор главнейших систем классификации наук / Б. Гущин. – Л. ; М., 1924. – С. 42–47.
- 52.Дворецкий И. Х. Латино-русский словарь : ок. 50000 слов. – 3-е изд., испр. – М. : Рус. яз, 1986. – 840 с.
- 53.Державна програма розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки від 25 серп. 2004 р. № 1085 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 34 (10.09.2004). – Ст. 2253. – С. 29–36.
- 54.Дескриптор [Электронный ресурс] // Рубикон. – Режим доступа : <http://www.glossary.ru>. – Загл. с экрана.
- 55.Десятичная классификация Дьюи [Электронный ресурс] // ГПНТБ России и OCLC Forest Press. – Режим доступа : http://192.168.4.10/intranet/lib_info/Classification/ddc/ddc-sum01.html
- 56.Десятичная классификация Дьюи и Относительный указатель : в 4-х томах : пер. с англ. / Е. М. Зайцев (отв.ред.), Я. Л. Шрайберг (общ.рук.). – 21-е изд. – М. : ГПНТБ России, 2000. – Т. 1 : Введение. Вспомогательные таблицы. – LV, 416 с.; Т. 2 : Основные таблицы 000-599. – XVIII, 981 с.; Т. 3 : Основные таблицы 600-999. – V, 820 с.; Т. 4 : Относительный указатель. Руководство. – V, 1015 с.
- 57.Десятичная международная классификация книг и авторские таблицы Кеттера. – Омск : Изд. Губполитсовета. – 1924. – 40 с.

- 58.Десятичная международная классификация книг : сокращенные таблицы составленные Особой Комиссией при Главполитсовете для обязательного употребления в библиотеках РСФСР. – 1921. – 37 с.
- 59.Десяткова класифікація : для масових б-к / ред. і передм. М. М. Фельдштейна; затв НКО УРСР. – Х. : Кн. палата УРСР, 1938. – 110 с.
- 60.Десяткова класифікація : скорочені таблиці. – Х., 1935. – 39 с.
- 61.Дзюба Н. Необходимость створення національного тезауруса України / Н. Дзюба // Проблемы вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 11.
- 62.ДСТУ 2398–94 Інформація та документація. Інформаційні мови. Терміни та визначення. – К, 1994. – 73 с.
- 63.Загорская Е. И. Гармонизация Англо-американских и Российских правил каталогизации: проект OCLC-РБА / Е. И. Загорская, Г. И. Огурцова, М. В. Экстрем // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и новые формы сотрудничества / 5-я юбил. междунар. конф. “Крым-98”. – М., 1998. – Т. 2. – С. 606–607.
- 64.Зайцева Е. М. Пути классификационные... / Е. М. Зайцева / Б-ки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и новые формы сотрудничества : материалы конфер. / 6-я юбил. междунар. конф. “Крым-99”. – М., 1999. – Т. 2. – С. 391–394.
- 65.Зарічняк І. “Рубрикатор НБУВ”, як пошукова мова АБІС НБУВ / І. Зарічняк, І. Багрій. – К. : НБУВ, 2000. – С. 152–158.
- 66.Зарічняк І. А. Таблиці бібліотечної класифікації: питання удосконалення й розвитку І. А. Зарічняк // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали. міжнар. наук. конф. (10-12 жовт. 1995 р.) / редкол. : О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 4–5.
- 67.Зарічняк І. Систематичний каталог у системі інформаційних ресурсів наукової бібліотеки / І. Зарічняк, І. Багрій // Інформаційна діяльність

наукової бібліотеки : матеріали доп. міжнар. наук. конф. (Київ, 1999 р.). – К. : НБУВ, 2000. – С. 152–158.

- 68.Збанацька О. М. До питання про розвиток предметизації в Бібліотеці Конгресу США / О. М. Збанацька // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність : пробл. науки, освіти, практики : міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17–19 трав. 2005 р.) – К., 2005. – Ч. 1. – С. 85–88.
- 69.Збанацька О. М. Застосування Інформаційно-пошукового тезауруса в інформаційній сфері / О. М.Збанацька // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність : пробл. науки, освіти, практики : міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 трав. 2004 р.) – К., 2004. – С. 95–97.
- 70.Збанацька О. М. Інформаційно-пошуковий тезаурус НПБУ: особливості терміносистеми та використання в процесі предметизаційного принципу індексування / О. М. Збанацька // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 1. – С. 57–61.
- 71.Збанацька О. М. Предметизаційні та дескрипторні інформаційно-пошукові мови (на прикладі США, Польщі, Росії та України) / О. М. Збанацька // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 8 (97). – С. 19–20.
- 72.Збанацька О. М. Про створення “Словника уніфікованої лексики для складання предметних рубрик Національної парламентської бібліотеки України” / О. М. Збанацька // Науково-технічні бібліотеки в єдиному інформаційному просторі України : міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2000. – С. 119–122.
- 73.Збанацька О. М. Проблеми класифікації інформаційно-пошукових мов / О. М. Збанацька // Державне управління і право : зб. наук. пр. – К., 2006. – Вип. 1, ч.2. – С. 151–153.
- 74.Збанацька О.М. Інформаційно-пошукові мови Національної парламентської бібліотеки України: історичний аспект / О. М. Збанацька // Бібліотека і книга у контексті часу : зб. наук. ст. міжнар. наук.-практ. конф., (11–13 трав. 2006р.) – К., 2006. – С. 85–92.

- 75.Зубицька Г. Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек. (Таблиці бібліотечної класифікації. Списки предметних рубрик. Тезауруси) / Г. Зубицька // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 9–10.
- 76.Информационный бюлетень : материалы рабочего совещания директоров науч. б-к и информ. центров НАНУ (15–16 мая 1996 г.) / редкол. : А. С. Онищенко (науч. ред.) и др. – К., 1996. – № 1. – 60 с.
- 77.Іванов-Меженко Ю. Міжнародна децимальна бібліографічна класифікація / Ю. Іванов-Меженко / Голов. кн. палата. – К., 1919. – 92 с.
- 78.Индекс [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>. . – Назва з екрану.
- 79.К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування / Н. О. Артюшенко, А. Г. Бровкін (кер.), С. В. Галицька, І. А. Зарічняк (відп. за вип.); НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; голов. ред. О. С. Онищенко. – К. : НБУВ, 2005 – 587с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
- 80.Карасёва И. Л. ББК в библиотеках вузов страны / И. Л. Карасёва // Проблемы внедрения библиотечно-библиографической классификации : сб. науч. тр. / под. ред. Г. И. Аржаной. – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1973. – Вып. 1, ч. 2. – 140 с.
- 81.Каспарова Н. Н. Перспективы модернизации российских правил составления библиографического описания / Н. Н.Каспарова / Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и новые формы сотрудничества / 5-я юбил. междунар. конф. “Крым-98”. – М., 1998. – Т. 2. – С. 604–606.
- 82.Каталоги Центральной научной библиотеки: Справочник / сост. : А. П. Дараган, М. Я. Каганова. – К. : Наук. думка, 1981. – 78 с.
- 83.Класифікація творів друку : навч. посібник. – Х., 1973. – 158 с.

- 84.Классификация произведений печати. Систематический каталог : методическое пособие / сост. З. Н. Амбарцумян. – М. : Моск. гос. библ. ин-т, 1962. – 20 с.
- 85.Классифицирование произведений печати по таблицам Библиотечно-библиографической классификации : общ. методика / ГБЛ и др.; редкол. : В. М. Стриганов (пред.) и др. – М. : Книга, 1980. – 228 с.
- 86.Классифицирование произведений печати по таблицам библиотечно-библиографической классификации (Общая методика). – М. : Книга, 1980. – 228 с.
- 87.Книговедение : энциклопедический словарь / ред. коллегия : Н. М. Сикорский (гл. ред.) и др. – М. : Сов. энциклопедия, 1982. – 644 с. : 12 ил.
- 88.Ковалевский Г. Г. Практическое руководство по библиотековедению / Г. Г. Ковалевский, Ю. А. Иванов-Меженко – Петроград : Мысль, 1923. – 204 с.
- 89.Ковалевський Ю. Теоретичні підстави бібліографії / Ю. Ковалевський. – Х. : Голос друку. – Кн. 1. – 98 с.
- 90.Коган Л. Р. Десятичная классификация / Л. Р. Коган – О. : Гос. изд-во УССР, 1924. – 148 с.
- 91.Коган Л. Р. Десятичная классификация / Л.Р. Коган – Х. : Гос. изд-во УССР., 1924. – 148 с.
- 92.Конт Огюст. Курс положительной философии / Огюст Конт. – СПб., 1899. – Т. 1., отд. 1. – 141 с.
- 93.Коршунов О. П. Библиографоведение : общий курс : учеб. для библ. фак. ин-тов культуры, ун-тов и пед. вузов / О. П. Коршунов. – М. : Кн. Палата, 1990. – 232 с.
- 94.Костенко Л. Децентралізована кооперативна каталогізація (без центру каталогізації) / Л. Костенко // Бібл. вісник. – 1997. – № 5. – С. 9–10.
- 95.Костюкова И. И. Опыт перехода на таблицы Библиотечно-библиографической классификации (Винницкая областная научная

- библиотека УССР им. К. А. Тимирязева) / И. И. Костюкова // Проблемы внедрения библиотечно-библиографической классификации : сб. науч. тр. / под. ред. С. Д. Губарь. – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1974. – Вып. 2. – 120 с.
96. Кравченко К. К. Забезпечення інформаційного пошуку в електронному каталозі / К. К. Кравченко // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 14.
97. Кулешов С. Г. Типологія наукових документів : історія та сучасний стан : дис... д-ра іст. наук : 07.00.08 / С. Г. Кулешов / Київський держ. ін-т культури. – К., 1997. – 412 с.
98. Кушуль А. Я. Ранганатан и его взгляды на библиотечную работу / А. Я. Кушуль, Т. П. Елизаренко // Библиотековедение и библиография за рубежом. – 1963. – № 12. – С. 65–109.
99. Лавренова О. А. Состояние работ по формированию машиночитаемых таблиц ББК / О. А. Лавренова // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол. : О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 9–10.
100. М1 Технологія деревини / Н. О. Артюшенко, А. Г. Бровкін (кер.), С. В. Галицька, І. А. Зарічняк (відп. за вип.); НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; голов. ред. О. С. Онищенко. – К. : НБУВ, 2006 – 198 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
101. Матвієнко О. В. Алфавітно-предметний покажчик до таблиць ББК засобами системи CDS/ISIS / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін, Н. В. Ракович // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол. : О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 11–12.

102. Меженко Ю. О. Актуальні питання української бібліографії / Ю. О. Меженко // Життя й революція. – К. : Держ. вид-во УРСР, 1927. – № 9. – С. 284–287.
103. Меженко Ю. О. Українська книжка часів Великої революції / Ю. О. Меженко // Життя й революція. – К. : Держ. вид-во УРСР, 1927. – № 10/11. – С. 107–121.
104. Меженко Ю. О. Українська книжка часів Великої революції / Ю. О. Меженко // Життя й революція. – К. : Держ. вид-во УРСР, 1927. – № 12. – С. 307–322.
105. Методические рекомендации по разработке рубрикатора. – М. : ВИНТИ, 1973. – 47 с.
106. Моторина А. Н. Опыт редактирования электронных каталогов / А. Н. Моторина, А. В. Широкова, Г. Н. Зеленина // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и формы сотрудничества : материалы междунар. конф. “Крым 97” (Судак, 7–15 июня 1997 г.) – Т. 1. – С. 237–242.
107. Мухітдінова Л. Класифікаційні системи в Україні: коротка історія (1917 – 1996) / Л. Мухітдінова // Вісн. Кн. палати. – 1996. – № 4. – С. 9–12.
108. Новини Книжкової палати України ім. І. Федорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrbook.net>. – Назва з екрану.
109. О мерах по улучшению организации научно-технической информации в стране: постановление Совета Министров СССР № 445 от 11 мая 1962 г. // Собрание постановлений правительства СССР. – 1962. – № 8. – С. 174–178.
110. Онищенко А.С. : Выступление на рабочем совещании директоров научных библиотек и информационных центров академии наук – членов международной ассоциации академий наук и академий наук стран Балтии (15–16 мая 1996 г.) / А. С. Онищенко – К. : НБУВ, 1996. – С. 25–26.
111. Осипов В. О. Книготорговая библиография / В. О. Осипов – М. : Книга, 1984. – 344 с.

112. Павлова С. Предметний каталог у системі інформаційного пошуку (на прикладі ОДНБ ім. М.Горького) / С. Павлова // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 12.
113. Павлуша І. А. Використання фасетних класифікацій в електронних довідниках / І. А. Павлуша, Т. П. Павлуша // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матер. міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол. : О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 12–13.
114. Петренко Н. Вивчаємо україномовні таблиці УДК / Н. Петренко // Вісник Кн. палати. – 2003. – № 5. – С. 14–15.
115. Петренко Н. УДК. Зміни і доповнення... / Н. Петренко // Вісник Кн. палати. – 2003. – № 3. – С. 25–26.
116. Петренко Н. Еталон в Україні: останній етап перед випуском у світ / Н. Петренко // Вісник Кн. палати. – 2000. – № 3. – С. 10–12.
117. Петренко Н. Робота над Універсальною десятиковою класифікацією – продовжується (АПП) / Н. Петренко // Вісник Кн. палати. – 2001. – № 11. – С. 6–7.
118. Питання перегляду класифікації наук, удосконалення ББК, організації централізованої каталогізації друкованої продукції України : матеріали розширеного засідання інформаційно-бібліотечної ради НАН України (Київ, 10 лют. 1994.) / Н. Петренко / ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – К., 1994. – 28 с.
119. Положение о Генеральном систематическом каталоге книг ЦНБ АН УССР, напечатанных гражданским шрифтом : основные документы отдела систематизации ЦНБ АН УССР / АН УССР. ЦНБ АН УССР; отв. ред. : Ф. З. Шимченко; сост. : А. П. Дараган и др. – К., 1985. – С. 67–78.
120. Полянська В. Аналіз семантичної сили УДК, як критерій ефективності інформаційно-пошукової мови / В. Полянська // Вісник Кн. палати. – 1997. – № 6. – С. 7–9.

121. Портал довідкової літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cultinfo.ru/fulltext/1/001/008/130/>. – Назва з екрану.
122. Про затвердження державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005-2010 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 25 серп. 2004 р. № 1085 // Офіц. Вісн. України. – 2004. – № 34 (10.09.2004). – Ст. 2253. – С. 29.
123. Ранганатан Ш. Р. Классификация двоеточием: основная классификация / Ш. Р. Ранганатана; под ред. Т. С. Гомолицкой, Х. М. Зайберга, Р. А. Ленова. – М. : ГПНТБ СССР, 1970. – 422 с.
124. Рейсер С. А. Хрестоматия русской библиографии с XIX века по 1917 год / С. А. Рейсер. – М.: Госкультпросветиздат, 1956. – 448 с.
125. Романенко В. Н. Основные классификаторы документов, используемые в России : краткое метод. пособие для начинающих исследователей / В. Н. Романенко / Академия информатизации образования, Санкт-Петербургское отделение. – СПб., 2000. – 40 с.
126. Рубинский К. Положение библиотечного дела в России и в других государствах / К. Рубинский // Труды Первого всерос. съезда по библиот. делу. – С. 1–15.
127. Рудельсон К. И. Современные документные классификации / К. И. Рудельсон. – М., 1973. – 267 с.
128. Руководящие материалы по библиотечному делу : справ. / под ред. В. В. Серова. – М. : Книга, 1982. – 207 с.
129. Русинов Н. В. Десятичная классификация документов / Н. В. Русинов. – М., 1925. – 205 с.
130. Русинов Н. В. Десятичная классификация документов, руководство и краткие таблицы / Н. В. Русинов. – М. : Типография НЕРКИ, 1924. – 205 с.
131. Русинов Н. В. Десятичная классификация книг / Н. В. Русинов. – М., 1944. – 156 с.
132. Сборник нормативных и методических материалов по УДК. – М. : ГПНТБ СССР, 1982. – 524 с.

133. Сен-Симон А. Катехизис промышленников / А. Сен-Симон // Родоначальники позитивизма. – СПб., 1910. – С. 33.
134. Сенченко М. На черзі кооперативна каталогізація / М. Сенченко // Вісник Кн. палати. – 1997. – № 8. – С. 3.
135. Сенченко М. І. Книжкова палата України. Історія і сьогодення / М. І. Сенченко. – 2. вид., випр. і доп. – К. : Кн. палата України, 2004. – 164 с. : іл.
136. Сенченко Н. М. Історія становлення та розвитку державної бібліографії України (1919–1969 рр.) : дис... канд. іст. наук: 07.00.08 / Н. М. Сенченко / КДІК. – К., 1999. – 173 л. – Бібліогр. : л. 152–173.
137. Сербін О. Бібліотечно-бібліографічна класифікація : не лише актуальна, а й перспективна / О. Сербін // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 4. – С. 21–25.
138. Систематизация и систематический каталог : сб. науч. тр. / Э. Р. Сукиасян (отв. ред.). – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1987. – 139 с.
139. Систематизация произведений печати : систематический каталог : учеб. пособие / под ред. : В. К. Удалова и др. – Х. : Ин-т культуры, 1982. – 96 с.
140. Систематические и предметные каталоги научных библиотек : сб. науч. тр. / Н. А. Удовенчик (отв. ред.). – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1978. – 111 с.
141. Систематический каталог и вопросы библиотечной классификации : сб. докл. конф. б-ки АН СССР (24–25 апреля 1958 г.) / под. ред. : И. В. Молодцова и др. – М. ; Л. : Изд-во АН СРСР, 1959. – 128 с.
142. Систематический каталог : практ. пособие / сост. Э. Р. Сукиасян. – М. : Кн. палата, 1990. – 182 с.
143. Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – К. : Ред. жур. “Бібл. Вісн.”, 1995. — 268 с.
144. Словарь иностранных слов. – 14-е изд., испр. – М., 1987. – 608 с.
145. Современная каталогизационная терминология : толковый словарь с метод. рекомендациями. – М., 1992. – С. 57.

146. Соколинский Е. К. Ю. А. Меженко : библиограф на верах истории. – СПб., 1998. – 246 с.
147. Сокращённые таблицы десятиной библиографической классификации / пер. с фр. под ред. и с предисл. Б. С. Боднарского. – М. : Изд. Кн. магаз. “Труд”, 1910. – 50 с.
148. Солонська Н. Питання каталогізації за поглядами дослідників і фахівців 20-х–початку 30-х років (на матеріалах “Бібліотечних вістей” і “Журналу Бібліотекознавства та бібліографії”) // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 5. – С. 21–26.
149. Спенсер Г. Классификация наук / Г. Спенсер. – СПб., 1866. – 64 с.
150. Стандарты по библиотечному делу : сб. / сост. Т. В. Захарчук, Л. И. Петрова, Т. А. Завадская, О. М. Зусьман. – СПб. : Профессия, 2000. – 512 с.
151. Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки : тези доп. міжнар. наук. конф. (8–10 жовт. 1996 р.) / редкол.: Л. А. Дубровіна та ін. – К., 1996. – 136 с.
152. Сукиасян Э. Р. Анализ содержания и структуры начального класса универсальных классификационных систем / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 1999. – № 3. – С. 53–56.
153. Сукиасян Э. Р. ББК и мировая классификационная практика / Э. Р. Сукиасян // Сов. библиотековедение. – 1991. – № 2. – С. 35–40.
154. Сукиасян Э. Р. Библиотечные каталоги : методические материалы / Э. Р. Сукиасян. – М. : ИПО Профиздат, 2002. – 192 с.
155. Сукиасян Э. Р. Классификационные системы / Библиотечные каталоги : метод. материалы / Э. Р. Сукиасян. – М., 2001. – С. 51–80.
156. Сукиасян Э. Р. Классификационные системы в их историческом развитии: проблемы типологии и терминологии / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 1998. – № 11. – С. 5–16.

157. Сукиасян Э. Р. Классификационные системы в современном мире: проблемы типологии и терминологии / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 3. – С. 47–53.
158. Сукиасян Э. Р. Классификация произведений печати : библиогр. указ. 1917–1965 / Э. Р. Сукиасян ; под ред. Л. М. Ивановой. – М. : Изд. стандартов, 1966. – 100 с.
159. Сукиасян Э. Р. Школа индексирования: практ. пособие / Э. Р. Сукиасян. – М. : ЛИБЕРИЯ-БИБИНФОРМ, 2005. – 144 с.
160. Схема класифікації для видань Книжкових палат / пер. з 2-го рос. вид. (О. Г. Дьяковой). – Х., 1939. – 27 с.
161. Схема класифікації, що застосовується у виданнях Книжкової палати УРСР. – Х., 1936. – XXII с.
162. Схема классификации книжных фондов библиотек / Б-ка Киевск. Округ. Дом офицеров Сов. Армии. – К., 1956. – 29 с.
163. Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек / під ред. З. М. Амбарцумяна / пер. з 2-го рос. вид. з доп. для б-к УРСР М. І. Багрича і З. І. Зібіної. – Х. : Кн. палата УРСР, 1961. – 199 с.
164. Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек / ред. З. М. Амбарцумян / пер. з 3-го рос. вид. з доп. для б-к УРСР Р. Г. Кузьменко [Кн. палата УРСР]. – Х. : Ред.-вид. від. Кн. палати УРСР, 1971. – 262 с.
165. Таблиці бібліотечної класифікації для масових бібліотек / під ред. З. М. Амбарцумяна : пер. з 3-го рос. вид. з доп. для мас. б-к УРСР. – Х., 1975. – 239 с.
166. Таблиці територіальних типових поділів / І. І. Багрій, А. Г. Бровкін (кер.), Л. В. Головіна, І. А. Зарічняк (відп. за вип.); НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; голов. ред. О. С. Онищенко. – К. : НБУВ, 2004. – 769 с. – (Рубрикатор Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського).
167. Таблицы библиотечной классификации для массовых библиотек / под.ред З. Н. Амбарцумяна. – 3-е изд. – М. : Книга, 1973. – 237 с.

168. Таблицы библиотечной классификации для областных библиотек / ред. З. Н. Амбарцумян. – М. : Всесоюзная кн. палата, 1963. – 252 с.
169. Тезинова Е. И. Разработка национальной украинской тематики на основе ББК / Е. И. Тезина // Проблемы внедрения библиотечно-библиографической классификации : сборник научных трудов / под. ред. Аржаной Г. И. – М. : Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, 1973. – Вып. 1, ч. 2. – 140 с.
170. Удалова В. До публікації україномовних таблиць Універсальної десятикової класифікації / В. Удалова // Вісник Кн. палати. – 1999. – № 11. – С. 13–14.
171. Универсальная десятичная классификация : сокр. табл. / сост. : Л. А. Летучева; Н. Ф. Кузнецова; ЦНИИ Информации и технико-экономических исследований. – 2-е изд. – М. : Машиностроение, 1978. – 81 с.
172. Универсальная десятичная классификация : сред. изд. / общ. ред. Морозова И. В.; ГПНТБ СССР. – М. : “Союзтеапром” Ми-ва культуры СССР, 1968. – 671 с.
173. Універсальна десятикова класифікація (друге видання): інформаційне повідомлення // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 10. – С. 29.
174. Універсальна десятикова класифікація : у 2 кн. Кн.1. Таблиці : пер. з англ. / голов. ред. М. І. Сенченко; USD Consortium, Кн. палата України. – К. : Кн. палата України, 2000. – 932 с.
175. Фришко В. Традиційні й електронні каталоги: взаємодія та перспективи / В. Фришко // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 78–79.
176. Функе Ф. Книговедение. Исторический обзор книжного дела / Ф. Функе; пер. с нем. Б. П. Боссарта; под ред., со вступит. статьей и дополн. Е. Л. Немировского – М.: Высш. школа, 1982. – 296 с., ил.
177. Централизованная классификация по УДК : (Методика индексации и техника использования). – М. : ГПНТБ СССР, 1967. – 95 с.

178. Чачко А. До розробки тезауруса з бібліотекознавства / А. Чачко, Н. Стельмах // Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 1997 р.). – К. : НБУВ, 1997. – С. 16.
179. Шадріна Н. О. Сучасні проблеми організації предметного каталогу з медицини / Н. О. Шадріна // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол. : О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 19–20.
180. Шамурин Е. И. Очерки истории библиотечно-библиографической классификации / Е. И. Шамурин. – М., 1959. – Т. 2. – 563 с.
181. Шамурін Е. И. Систематический каталог и его организация / Е. И. Шамурін. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Гос. науч. б-ка при Нарком. Топпроме, 1939. – 192 с.
182. Шведков Е. Л. К проблеме создания Национального тезауруса / Е. Л. Шведкова // Бібліотечно-бібліографічні класифікації та інформаційно-пошукові системи : матеріали міжнар. наук. конф. (10–12 жовт. 1995 р.) / редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін. – К., 1995. – С. 7–8.
183. Швецова-Водка Г. М. Документ і книга в системі соціальних комунікацій / Г. М. Швецова-Водка / Рівненський держ. Гуманіт. ун-т. – Рівне, 2001. – 438 с.
184. Штефан І. П. Універсальна десяткова класифікація (УДК) в культурно-історичному контексті України / І. П. Штефан // Бібліографознавство: теорія і практика: зб. наук. пр. / КДІК. – К., 1997. – С. 138–152.
185. Эйдельман Б. Ю. Библиотечная классификация и систематический каталог: учеб. пособие для библ. фак. ин-тов культуры, пед ин-тов и ун-тов / Б. Ю. Эйдельман. – М. : Книга, 1977. – 311 с.
186. BibTeX [Електронний ресурс] // Wikipedia: the free encyclopedia. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/BibTeX>. – Title from the screen.

187. BUBL LINK : Catalogue of Internet Resources [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bubl.ac.uk>. – Title from the screen.
188. CiteULike [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.citeulike.org>. – Title from the screen.
189. Comte Auguste. Cours de philosophie positive / Auguste Comte. – 2-me éd. I. – Paris, 1864. – 120 p.
190. Congruence [Электронный ресурс] // Wikipedia: the free encyclopedia. – /Режим доступа : URL : <http://en.wikipedia.org/wiki/Congruence>. – Title from the screen.
191. Cutter Ch. Library catalogues / Ch. Cutter // Public libraries... – 1876. – P. 342–619.
192. Cutter, Charles Amy. Expansive classification Part. I. The first six classifications / Charles Amy Cutter. – Boston, 1891–1893. – 160 p.
193. Cutter, Charles Amy. Expansive classification Part. II. The seventh classification / Charles Amy Cutter. – Boston, 1898. – 174 p.
194. Dawe M. Melvil Dewey / M. Dawe. – N.Y., 1932. – 391 p.
195. Dewey M. Decimal classification and relative index... / M. Dewey. – Ed. 18. – N.Y., 1971. – 263 p.
196. Dewey M. Decimal classification beginnings / M. Dewey // “Library Journal”. – 1920. – Vol. 45. – P. 151–152.
197. Dewey decimal classification. 004-006 data processing and computer science and changes in related disciplines : rev. of en. 19 / prepared by J.Beall. – N.Y., 1985. – XI, 66 p.
198. Fletcher W. Library classification / W. Fletcher. – Boston, 1894. – 32 p.
199. Folksonomies - Cooperative Classification and Communication Through Shared Metadata [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.adammathes.com/academic/computer-mediated-communication/folksonomies.html>. – Title from the screen.

200. Folksonomy — народ у руля классификации [Электронный ресурс] // Pixel Apes Group – Режим доступа : <http://pixel-apes.com/in/read-only/by/mendokusee/9719>. – Title from the screen.
201. Folksonomy [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://en.wikipedia.org/wiki>. – Title from the screen.
202. How to understand call numbers: the Library of Congress Classification System [Электронный ресурс] // York University Libraries. – Режим доступа : <http://info.library.yorku.ca/yorkline/lc/lc.html>. – Title from the screen.
203. Intute : Free online service [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.intute.ac.uk>. – Title from the screen.
204. Library of Congress Classification : Outline scheme of classes. – Preliminary ed. Dec. 1909. – Wash., 1910. – С. 47.
205. Library of Congress Classification. – Wash., 1901. – 634 p.
206. Library of Congress Classification. – Preliminary ed. as of June 1946. – Wash., 1946. – P. 56.
207. Martel Charles. The Library of Congress and its work / Charles Martel. – Wash., 1907. – 75 p.
208. Ranganatan S. Prolegomena to library classification / S. Ranganatan. – 3 ed. – Lnd., 1967. – 640 p.
209. Ranganatan S. The five laws of library science / S. Ranganatan. – 2 ed. – Lnd., 1957. – 456 p.
210. Ranganatan S. R. Colon classification / S. R. Ranganatan. – 6 ed. – Lnd., 1963. – P. 3–15.
211. Ranganathan S. R. Philosophy of library classification / S. R. Ranganatan. – Copenhagen, 1951. – 133 p.
212. Reider F. Melvil Dewey / F Reider. – Chicago, 1944. – XV, 151 p.
213. Report of the International Meeting of Cataloguing Experts. – Copenhagen, 1969. – Vol. 20, №1. – P. 105–124.
214. Schwartz J. A classification and notation / J. Schwartz // Library Journal. – 1882. – № 7. – P. 144–166.

215. Schwartz J. A mnemonic system of classification / J. Schwartz // Library Journal – 1879. – № 4 – P. 1–7.
216. Schwartz J. An alphabetico-mnemonic system of classification and numbering books / J. Schwartz // Library Journal. – 1885. – № 10. – P. 25–27, 77–78, 149–150, 174–175.
217. SCOTLAND'S CULTURE [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.scotlandsculture.org>. – Title from the screen.